

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD
ČESKÉ REPUBLIKY

7/2016

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Roman Fiala
Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Věra Kůrková,
JUDr. Zdeněk Krčmář
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXVIII, Index 47 301
Číslo 7/2016 vychází 23. 10. 2016
ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství.

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
- nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Porušení důležité povinnosti	č. 32
Usmrcení z nedbalosti	č. 32
Zanedbání povinné výživy	č. 33
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 34

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Cena	č. 80
Dědické řízení	č. 78
Insolvence	č. 81, 82, 83
Insolvenční správce	č. 82
Náklady řízení	č. 83
Obsazení soudu	č. 73
Odbory	č. 84
Oddlužení	č. 83
Odporovatelnost	č. 80
Osvojení	č. 79
Poplatky soudní	č. 75
Pravomoc soudu	č. 74
Překážka věci rozsouzené (res iudicata)	č. 77
Příslušnost soudu věcná	č. 74
Rozhodčí doložka	č. 77
Rozhodčí řízení	č. 77
Rozsudek pro uznání	č. 76
Skončení pracovního poměru	č. 84
Směnky	č. 74
Smlouva kupní	č. 80
Účastníci řízení	č. 79
Způsobilost být účastníkem řízení	č. 78
Žaloba určovací	č. 79

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 32

Porušení důležité povinnosti, Usmrcení z nedbalosti
§ 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku

č. 32

K naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku je nezbytné, aby porušení konkrétní povinnosti považované za důležitou bylo v souladu s principem gradace příčinné souvislosti zásadní příčinou vzniku následku (účinku). Jestliže při vzniku následku spolupůsobilo více příčin (např. jednání pachatele a poškozeného), je třeba z hlediska povahy znaku „porušení důležité povinnosti“ vždy zkoumat konkrétní okolnosti skutku (srov. č. 36/1984 Sb. rozh. tr.) a zvláště hodnotit význam a důležitost každé příčiny pro vznik následku. Je-li rozhodující příčinou způsobeného následku v podobě usmrcení poškozeného např. jeho významné spoluzavinění při dopravní nehodě, nelze zpravidla dovodit, že pachatel spáchal trestný čin usmrcení z nedbalosti tím, že porušil důležitou povinnost, která mu byla uložena zákonem.

(Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2016, sp. zn. 15 Tdo 944/2015, ECLI:CZ:NS:2016:15.TDO.944.2015.1)

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného O. S. podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. 13 To 546/2014, a rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 3 T 170/2014, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Ústí nad Orlicí přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 3 T 170/2014, byl obviněný O. S. (dále jen „obviněný“, příp. „dovolatel“) uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“, příp. „trestní zákoník“), jehož se podle skutkových zjištění jmenovaného soudu dopustil tím, že dne 2. 3. 2014 kolem 21:15 hodin u obce H., okr. Ú. n. O.,

na křižovatce hlavní pozemní komunikace s vedlejší pozemní komunikací, jako řidič dodávkového vozidla zn. Mercedes Benz, při jízdě po hlavní pozemní komunikaci v rozporu s § 18 odst. 1, 3 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, v důsledku překročení v místě povolené rychlosti o 32 až 44 km/h a následné nemožnosti zabránit střetu narazil do osobního vozidla zn. Fiat Punto, vyjíždějícího v rozporu s § 22 odst. 1 zákona o silničním provozu z pravé vedlejší pozemní komunikace a odbočujícího vlevo do protisměrného jízdního pruhu, přičemž při střetu řidič tohoto vozidla M. S. utrpěl rozsáhlá život ohrožující poranění, kterým přes poskytnutou lékařskou péči dne 4. 3. 2014 podlehl.

2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 143 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří roků. Podle § 73 odst. 1 tr. zákoníku mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu čtyř roků. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu byla uložena povinnost zaplatit na náhradě škody poškozeným J. S. částku 1 602 Kč, M. S. částku 16 521 Kč a VZP ČR, Regionální pobočce H. K., částku 101 524 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byli poškozeni J. S., M. S. a VZP odkázáni se zbytky svých nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškozeni J. S., M. S. a Ž. S. odkázáni se svými nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvoláních, která proti tomuto rozsudku podali obviněný a poškození M. S. a J. S., rozhodl ve druhém stupni Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích usnesením ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. 13 To 546/2014, jímž tato odvolání podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích (ve spojení s uvedeným rozsudkem Okresního soudu v Ústí nad Orlicí) podal obviněný prostřednictvím obhájkyň JUDr. K. S. dovolání, v němž uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť má za to, že rozhodnutí ve věci samé spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Obviněný odmítá svou trestní odpovědnost, ač nepovažuje za sporné, že překročil nejvyšší povolenou rychlost. Poukazuje však na jednání poškozeného, který porušil svoji povinnost dát přednost v jízdě vozidlu jedoucímu po hlavní pozemní komunikaci, a s přihlédnutím k rozhodnutím Nejvyššího soudu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 7 Tdo 38/2009, ze dne

24. 3. 2010, sp. zn. 7 Tdo 214/2010, ze dne 20. 10. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1173/2004, a ze dne 3. 11. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1156/2010) činí závěr, že trestní odpovědnost řidiče jedoucího po hlavní pozemní komunikaci, vzdor překročení nejvyšší povolené rychlosti, je dána pouze výjimečně, pokud jsou splněny další okolnosti, k nimž je třeba vždy přihlédnout a zohlednit je. Má za to, že oba soudy pochybily, pokud tyto judikатурní závěry nerespektovaly a odchýlily se od nich (část III).

6. Zdůrazňuje, že jednou ze skutečností, která může mít vliv na případnou trestní odpovědnost řidiče jedoucího nepovolenou rychlostí, je mimo jiné to, o kolik je tímto řidičem překročena nejvyšší povolená rychlost. Znalecké posudky Ing. K. a Ing. M. podle něj vykazují diametrální odlišnosti (znalecký posudek Ing. K. počítá s překročením rychlostního limitu nejméně o 28,8 %, zatímco znalecký posudek Ing. M. s překročením rychlostního limitu o 21–26 %), rozdílnost závěrů plyne z toho, že Ing. K. uvažuje o jeho intenzivním brzdění před okamžikem střetu, s oporou o přirozenost takové lidské reakce. Uvedený závěr nemá podle dovolatele oporu v provedených důkazech, a proto vůči němu uplatňuje výhradu extrémního rozporu. Soudu vytkl, že v odůvodnění rozsudku nevyložil, z jakého důvodu vzal za rozhodný popis děje předestřený Ing. K. Zpracovaný znalecký posudek vykazuje další nesrovnalosti, k nimž přes jeho námitky nebylo přihlédnuto, ač i státní zástupce připustil existenci rozporů v obou znaleckých posudcích. Dovolatel je přesvědčen, že za situace, kdy určení rychlosti vozidla Mercedes Benz v době rozhodné pro vznik dopravní nehody je zásadní pro posouzení trestní odpovědnosti řidiče, nelze přejít rozporů ve zpracovaných znaleckých posudcích a spokojit se s tím, že soud, aniž by svůj postup odůvodnil, vezme za základ svého rozhodnutí znalecký posudek pro dovolatele méně příznivý (část IV).

7. Obviněný s oporou o usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1156/2010, připomíná, že k vyvinění řidiče přijíždějícího z vedlejší pozemní komunikace, jenž porušuje svoji povinnost dát přednost v jízdě, může dojít v případě extrémního porušení povinností řidiče jedoucího po hlavní komunikaci spočívajícího v překročení rychlosti o více než jednu třetinu. Nejde-li o takové překročení, se zřetelem k přehlednosti předmětného úseku komunikace, nelze u obviněného vyvozovat trestní odpovědnost.

8. Vyvození své odpovědnosti za dopravní nehodu považuje dovolatel za nesprávné i s ohledem na to, že kritickou situací řešil stržením volantu vlevo a zvolil vyhýbací manévry. S poukazem na znalecký posudek Ing. S. (zpracovaný po rozhodnutí odvolacího soudu) zmínil, že i kdyby se pohyboval povolenou rychlostí, nezabránilo by to nehodové situaci a došlo by k čelnímu střetu mezi oběma vozidly. Nelze jej proto činit odpovědným za volbu rozhodnutí, které se teprve později projeví jako neúčinné k odvrácení kritické situace, již vyvolala jiná osoba (část V).

9. Dovolatel dále akcentuje, že poškozený porušil svou povinnost dát přednost v jízdě, aniž by mu to objektivně bylo znemožněno jeho rychlou jízdou,

a dovozuje, že za vzniklý následek odpovídá sám poškozený, a to s poukazem na znalecký posudek Ing. M., ve kterém znalec soudí, že pokud by řidič Fiatu Punto reagoval intenzivním brzděním v okamžiku, kdy spatřil příjíždějící vozidlo obviněného (Mercedes Benz), dokázal by své vozidlo zastavit tak, že by zasahovalo do jízdního pruhu obviněného jen určitou částí a obviněný by se mu mohl vyhnout (část VI).

10. Obviněný rovněž zdůrazňuje, že překročil povolenou rychlost o 20 km/h (byť i tuto skutečnost považuje za spornou), a namítá, že mohl očekávat splnění povinnosti poškozeným. Jeho konání tak lze podřadit pod princip omezené důvěry, který lze aplikovat v jeho prospěch (k otázce problematiky „dání přednosti v jízdě“ zmínil usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 3 Tdo 1615/2005). Dovolací soud by podle něj měl napravit i vadu v označení vozidla, jež řídil, obsaženou ve výroku rozsudku, která rovněž zakládá extrémní rozpor skutkového zjištění s provedeným dokazováním (část VII).

11. Protože je podle dovolatele za vzniklý střet vozidel dána odpovědnost poškozeného a jeho překročení povolené rychlosti má pouze omezený význam a může být zohledněno toliko při hodnocení míry vzniklého následku, za který primárně odpovídá řidič vozidla příjíždějícího z vedlejší silnice, navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí, a podle § 265m tr. ř. a § 226 písm. b) tr. ř. jej obžaloby zprostil. Pro případ, že by Nejvyšší soud shledal podstatným odstranit rozpor ve znaleckých posudcích, navrhl, aby zrušil obě citovaná rozhodnutí a podle § 265k odst. 2 tr. ř. rovněž všechna další obsahově navazující rozhodnutí a podle § 265l odst. 1 tr. ř. posledně jmenovanému soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Současně navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265o odst. 1 tr. ř. před vydáním rozhodnutí o dovolání odložil výkon napadeného rozhodnutí (především trestu zákazu činnosti). Tento návrh odůvodnil tím, že do doby zahájení trestního stíhání vedl řádný život, byl bezúhonným a navíc se živí jako obchodní zástupce, přičemž výkon trestu zákazu činnosti pro něj znamená ztrátu zdroje příjmu.

12. K dovolání obviněného se vyjádřil státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“). V první řadě poznamenal, že rozhodná tvrzení dovolatele jsou vzájemně poněkud rozporná (bod III. a IV. dovolání) v té části, ve které odmítá spoluzavinění za usmrcení poškozeného, zatímco na jiných místech své spoluzavinění připouští. Pokud obviněný v bodě IV dovolání namítl extrémní rozpor skutkových zjištění o rychlosti jízdy, má státní zástupce za to, že soud přesvědčivě vysvětlil, proč se přiklonil ke znaleckému posudku Ing. K. Za tohoto stavu nelze mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními (s ohledem na nález Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 177/04) shledat extrémní rozpor. Povahu skutkové námitky, kterou by podle jeho názoru Nejvyšší

soud neměl napravovat, je tvrzení obviněného, že soud předmětné vozidlo označil jako dodávkové, ačkoli se patrně jednalo o tzv. SUV.

13. Stran námitky obviněného, že nezavinil škodlivý následek, státní zástupce v obecnosti podotkl, že Nejvyšší soud se problematikou nedání přednosti v jízdě řidičům, kteří sami výrazně překročili povolenou rychlost jízdy, zabýval v usnesení ze dne 20. 10. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1173/2004, jehož podstatné závěry konstatoval. K obviněným zmíněnému usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 7 Tdo 38/2009, podotkl, že v dovolání uplatňuje pouze omezenou část argumentace a nezmiňuje další průběh věci. V podrobnostech dále nastínil skutkové okolnosti a právní argumentaci Nejvyššího soudu obsaženou v usnesení ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. 3 Tdo 593/2007, na které navázal Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 5. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 2278/07, a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1373/2011, a ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1116/2011.

14. K obviněným vzpomínanému usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 7 Tdo 38/2009, a jeho závěru, že povinnost dát přednost v jízdě je kvalitativně vyšším stupněm povinnosti, než je povinnost dodržet limit dovolené rychlosti, státní zástupce vyjádřil svůj souhlas s touto výhradou, že splnění povinnosti dát přednost v jízdě současně může být pro řidiče mnohem těžší než splnění povinnosti dodržet limit dovolené rychlosti. Nesplnění velmi obtížného a velmi důležitého úkolu může mít z hlediska zavinění stejný význam jako nesplnění úkolu méně důležitého, ale velmi snadného. V návaznosti na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 8 Tdo 34/2010, podotkl, že v posuzované věci lze shledat různé podobnosti s věcmi judikovanými.

15. Státní zástupce s ohledem na předestřené skutkové závěry soudí, že překročení rychlosti jízdy obviněným za popsaných okolností bylo dostatečně významnou příčinou smrti poškozeného. Zároveň však uvádí, že Nejvyšší soud ve své judikatuře považuje za porušení důležité povinnosti ze strany řidiče „závodníka“ jen takovou rychlost jízdy, která zpravidla převyšuje povolenou rychlost o přibližně 70 % (viz rozhodnutí č. 45/2005 Sb. rozh. tr.). Výjimkou je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2011, sp. zn. 4 Tdo 459/2011, ve věci, v níž z vedlejší silnice nebylo možno řidiče „závodníka“ vůbec vidět, a postačilo tak převýšení rychlosti jízdy o 33 %. Tuto výjimku však v posuzované věci uplatnit nelze, jelikož poškozený volný výhled do křižovatky měl. V předmětné věci zjistil soud překročení maximální dovolené rychlosti pouze o 28,8 %, když v pochybnostech vycházel z hodnoty nejnižší. Z rychlosti jízdy dovozatele proto podle státního zástupce nelze dovozovat porušení důležité povinnosti a jeho jednání mělo být kvalifikováno pouze jako přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku.

16. Pro úplnost státní zástupce poznamenal, že proti porušení důležité povinnosti dovozatele svědčí i výrazné spoluzavinění poškozeného. Nadnesl však otázku, zda a jak za platného trestního zákoníku, při neexistenci materiálního znaku

a období § 88 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zák.“, příp. též „trestní zákon“), tuto okolnost zohlednit v právní kvalifikaci, a připomenul usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2012, sp. zn. 4 Tdo 947/2012, v němž je zaujat názor, že současná právní úprava již neumožňuje, aby v případě zjištění spoluzavinění poškozeného byla zmírněna právní kvalifikace jednání obviněného.

17. Státní zástupce má za to, že porušení důležité povinnosti je vždy třeba hodnotit ve vztahu ke konkrétnímu posuzovanému skutku, přičemž připomněl rozhodnutí č. 11/1964 Sb. rozh. tr., podle kterého jde o povinnost, jejíž porušení má za dané situace zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví. „Důležitost“ povinnosti je „oslabována“ případným spoluzaviněním poškozeného. Proto povinnost, která se obecně jeví jako „důležitá“, může tento znak v konkrétní věci pozbyt, jestliže se na vzniku škodlivého následku nezanedbatelnou měrou podílel i poškozený. Vyžaduje-li smrtelný škodlivý následek vedle jednání obviněného ještě výraznější účast poškozeného, stěží může mít takové konkrétní jednání obviněného zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život. Státní zástupce shrnul, že dovolatel škodlivý následek zavinil, nikoliv však porušením důležité povinnosti ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku. Pokud dovolatel nesouhlasí s právním posouzením skutku, považuje jeho dovolání za důvodné, neboť skutek měl být kvalifikován pouze podle základní skutkové podstaty, tedy jako přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku. Jestliže byl rozsudkem soudu prvního stupně posouzen i podle druhého odstavce citovaného ustanovení, je takové rozhodnutí založeno na nesprávném právním posouzení skutku. Tím je dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Jestliže odvolací soud rozhodl o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., byl tím naplněn rovněž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř.

18. Z těchto důvodů státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, jakož i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. témuž soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Zároveň vyjádřil souhlas, aby tak Nejvyšší soud učinil za podmínek § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř. v neveřejném zasedání.

III.

Přípustnost dovolání

19. Nejvyšší soud o podaném dovolání rozhodoval nejprve v senátu č. 6, který usnesením ze dne 8. 7. 2015, sp. zn. 6 Tdo 587/2015, podle § 20 odst. 1 zákona

č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, věc obviněného O. S. postoupil k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu (dále též „velký senát Nejvyššího soudu“ či „Nejvyšší soud“). Při svém rozhodování dospěl především v otázce naplnění zákonného znaku „porušil důležitou povinnost uloženou mu podle zákona“ v případě zjištění podstatné míry spoluzavinění poškozeného na vzniku následku k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl již vyjádřen v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2012, sp. zn. 4 Tdo 947/2012, podle něhož současná právní úprava neumožňuje, aby tato skutečnost byla zohledněna ve prospěch obviněného při právním posouzení jeho jednání, respektive soudem zjištěného skutku. Takový závěr plyne z obsahu odůvodnění uvedeného rozhodnutí, v němž je uvedeno: „Pokud pak odvolací soud zvýšenou měrou přihlédl i k porušení dopravních předpisů ze strany poškozeného, tedy k výraznému překročení povolené rychlosti v daném místě a obviněnému snížil výměru trestu odnětí svobody oproti tomu, jak byl původně uložen okresním soudem, stalo se tak v souladu s existujícím formálním pojetím trestního zákoníku. Ten již neumožňuje, aby v takovýchto případech byla zmírněna právní kvalifikace jednání obviněného, jestliže je zároveň zjištěna určitá, nikoli nevýznamná míra spoluzavinění poškozeného. Takovouto okolnost ale soud nyní může zohlednit ve výměře ukládaného trestu.“

20. Senát č. 6 po zvážení dané trestní věci konstatoval, že zjištěné spoluzavinění poškozeného je namísto zohlednit při právním posouzení činu dovolatele a že v tomto smyslu nesdílí právní názor vyslovený v citovaném rozhodnutí senátu č. 4. Zejména přitom zdůraznil, že podstata řešení věci není vázána (a ani v minulosti nebyla vázána výlučně) na již neexistující materiální znak trestného činu. Prvotně souvisí s otázkou příčinného vztahu (jeho gradací) ve vztahu k naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku (dříve trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák.) jeho pachatelem (ve vztahu ke znaku porušení důležité povinnosti uložené mu podle zákona), potažmo pak s otázkou zavinění tohoto znaku pachatelem. Jinak vyjádřeno, nepoužití kvalifikované skutkové podstaty trestného činu v případech podstatné míry spoluzavinění následku poškozeným bylo sice za dříve platného trestního zákona zpravidla opřeno o § 88 odst. 1 tr. zák., avšak konstatování, že konkrétně zjištěné okolnosti případu její užití neodůvodňují, zohledňovaly právě skutečnosti související s problematikou příčinné souvislosti a potažmo zavinění pachatele vztahujících se ke znaku kvalifikované skutkové podstaty. K okolnosti, která podmiňovala použití vyšší trestní sazby, se nepřihlíželo proto, že nedošlo k naplnění zákonem stanovené podmínky, že tato pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Podstatné zvýšení stupně společenské nebezpečnosti trestného činu zpravidla vylučoval kauzální význam jednání poškozeného.

21. Dalším důvodem uvedeného postupu senátu č. 6 byl pak také odlišný právní názor od právního názoru senátu č. 7 (vyjádřeného zejména v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 7 Tdo 38/2009) na právní posouzení skutku řidiče jedoucího po hlavní silnici v případě porušení jeho povinnosti dodržet povolenou rychlost jízdy v kontextu pochybení řidiče přijíždějícího z vedlejší silnice v podobě porušení povinnosti dát přednost v jízdě. Podle názoru senátu č. 7 překročení dovolené rychlosti řidičem jedoucím po hlavní silnici může mít pouze omezený význam, a to v podstatě jen z hlediska míry následku vzniklého střetu, za který ovšem primárně odpovídá řidič vozidla přijíždějícího z vedlejší silnice. Ze srovnání povinností obou řidičů přitom vyplývá, že povinnost dát přednost v jízdě je kvalitativně vyšším stupněm povinnosti, než je povinnost dodržet limit dovolené rychlosti. Porušení povinnosti dát přednost v jízdě proto bez dalšího již samo o sobě vede ke zcela bezprostřednímu a reálnému nebezpečí střetu vozidel, protože se vždy týká situace, v níž jde o vztah nejméně dvou vozidel s protínajícím se směrem jízdy. Naproti tomu porušení povinnosti dodržet stanovený rychlostní limit samo o sobě nevede ke vzniku takového nebezpečí a zakládá ho teprve ve spojení s dalšími podmínkami a okolnostmi konkrétní situace v silničním provozu, jakými jsou např. přítomnost dalších účastníků provozu, hustota provozu, viditelnost, přehlednost daného místa či úseku apod. Od těchto zásad se lze výjimečně odchýlit, pokud to je odůvodněno jednak extrémní mírou porušení povinnosti řidiče jedoucího po hlavní silnici dodržet stanovený rychlostní limit a jednak tím, že rychlost jízdy řidiče jedoucího po hlavní silnici fakticky znemožní řidiči přijíždějícímu po vedlejší silnici splnění povinnosti dát přednost.

22. Senát č. 6 konstatoval, že měla-li by být trestní odpovědnost řidiče jedoucího po hlavní silnici odvislá až od kumulativního splnění těchto dvou podmínek, pak s takto vysloveným právním názorem vyjadřuje svůj nesouhlas. I v této souvislosti poukázal na zásadu gradace příčinné souvislosti a zdůraznil, že pokud způsob jízdy řidiče pohybujícího se po hlavní silnici v podobě výraznějšího překročení povolené rychlosti vede ke vzniku následku, na jehož přivození se podílí i řidič přijíždějící po vedlejší silnici, a má tedy z hlediska příčinné souvislosti pro jeho vznik podstatný význam (je dostatečně významnou příčinou), pak je namísto, je-li dáno zavinění (příčinný vztah musí být zahrnut zaviněním), vyslovit trestní odpovědnost řidiče jedoucího po silnici hlavní, byť míra porušení jeho povinnosti není extrémního charakteru, avšak v podobě odpovídající míře jeho spoluzavinění následku, tj. na úrovni základní skutkové podstaty daného trestného činu. Dodal, že takové řešení neodporuje tomu, co plyne z rozhodnutí uveřejněného pod č. 45/2005 Sb. rozh. tr.

23. Jelikož se jedná o podstatnou rozdílnost právních názorů na tutéž problematiku, která doposud nebyla sjednocena, senát č. 6 věc pro účely sjednocení právní otázky postoupil velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu k rozhodnutí.

24. K citovanému usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 7. 2015, sp. zn. 6 Tdo 587/2015, se prostřednictvím své obhájkyň JUDr. K. S. vyjádřil obviněný. Uvedl, že byt' se v dovolání původně domáhal zproštění viny s odkazem na rozhodnutí senátu č. 7, po právním zhodnocení provedeném senátem č. 6, podle něhož by mělo dojít k překvalifikaci popsaného skutku jako trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1 tr. zákoníku, zaujal názor, že by v jeho případě přicházela, při respektování skutkových zjištění provedených nižšími soudy, v úvahu změna právní kvalifikace stíhaného jednání a s tím související změna uloženého trestu. Podle jeho mínění je přitom v možnostech Nejvyššího soudu, aby sám ve věci rozhodl, přičemž je namístež jak trest odnětí svobody, tak trest zákazu činnosti přiměřeně snížit. S ohledem na shora uvedené navrhl, aby Nejvyšší soud napadená rozhodnutí obou soudů, tj. rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 3 T 170/2014, a usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. 13 To 546/2014, podle § 265k tr. ř. zrušil a sám ve věci podle § 265m tr. ř. rozhodl.

25. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou a zda má všechny obsahové a formální náležitosti. Shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. (za splnění podmínky podle § 265d odst. 2 tr. ř.) ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením, přičemž splňuje obsahové a formální náležitosti podle § 265f odst. 1 tr. ř.

26. Protože dovolání lze podat jen z důvodů taxativně vyjádřených v § 265b tr. ř., Nejvyšší soud dále posuzoval, zda obviněným vznesené námitky naplňují jím uplatněný dovolací důvod.

27. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotněprávnímu posouzení (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu či prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03).

28. Nejvyšší soud dále zdůrazňuje, že ve smyslu § 265b odst. 1 tr. ř. je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotněprávních vad, ale nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování. Proto je zásadně povinen vycházet ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, případně doplněných nebo pozměněných odvolacím soudem. V návaznosti na tento skutkový stav pak zvažuje hmotněprávní posouzení, přičemž samotné skutkové zjištění učiněné v napadených rozhodnutích nemůže změnit, a to jak na základě případného doplňování dokazování, tak i v závislosti na jiném hodnocení v předcházejícím řízení provedených důkazů. V té souvislosti je třeba zmínit, že je právem i povinností nalézacího soudu hodnotit důkazy v souladu s § 2 odst. 6 tr. ř., přičemž tento postup ve smyslu § 254 tr. ř. přezkoumává odvolací soud. Zásah Nejvyššího soudu jako dovolacího soudu do takového hodnocení přichází v úvahu jen v případě, že by skutková zjištění byla v extrémním nesouladu s právními závěry učiněnými v napadeném rozhodnutí (viz např. nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2000, sp. zn. II. ÚS 215/99, uveřejněný pod č. 69 ve sv. 18 Sb. nál. a usn. ÚS ČR, nebo nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94, uveřejněný pod č. 34 ve sv. 3 Sb. nál. a usn. ÚS ČR; dále srov. nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 1995, pod sp. zn. III. ÚS 166/95, nebo usnesení ze dne 14. 1. 2004, pod sp. zn. III. ÚS 376/03). Zásah do skutkových zjištění je dále v rámci řízení o dovolání přípustný jen tehdy, učiní-li dovolatel extrémní nesoulad předmětem svého dovolání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2006, sp. zn. 8 Tdo 849/2006). K extrémnímu nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními srov. také např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 448/2010, usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 889/09, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 359/05.

IV.

Důvodnost dovolání

29. Protože dovolání obviněného je zaměřeno též na zpochybnění právních závěrů učiněných soudy nižších stupňů ve vztahu ke skutku, jímž byl uznán vinným, přičemž charakter uplatněné argumentace nezakládá podmínky pro rozhodnutí Nejvyššího soudu způsobem upraveným v § 265i odst. 1 tr. ř., tj. cestou jeho odmítnutí, přezkoumal velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 265i odst. 3 tr. ř. napadená rozhodnutí a dospěl k následujícím zjištěním.

30. Jak již shora uvedeno, v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2012, sp. zn. 4 Tdo 947/2012, byl vysloven právní názor, že současná právní úprava neumožňuje, aby v případě zjištění podstatné míry spoluzavinění poškozeného na vzniku následku byla tato skutečnost zohledněna ve prospěch obviněného při

právním posouzení jeho jednání, a tím soudem zjištěného skutku. Tento právní závěr byl v označeném rozhodnutí (učiněném v trestní věci obviněného Ing. P. Ž., pro přečin usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku, vedené u Okresního soudu v Ústí nad Orlicí pod sp. zn. 3 T 164/2011) vyjádřen slovy: „Pokud pak odvolací soud zvýšenou měrou přihlédl i k porušení dopravních předpisů ze strany poškozeného, tedy k výraznému překročení povolené rychlosti v daném místě, a obviněnému snížil výměru trestu odnětí svobody oproti tomu, jak byl původně uložen okresním soudem, stalo se tak v souladu s existujícím formálním pojetím trestního zákoníku. Ten již neumožňuje, aby v takovýchto případech byla zmírněna právní kvalifikace jednání obviněného, jestliže je zároveň zjištěna určitá, nikoli nevýznamná míra spoluzavinění poškozeného. Takovouto okolnost ale soud nyní může zohlednit ve výměře ukládaného trestu.“

31. Jakkoli by se uvedený názor senátu č. 4 mohl jevit jako důvodný proto, že při aplikaci trestního zákona byla vina pachatele v typově obdobných věcech, tj. při významném spoluzavinění následku jednáním poškozeného, shledávána toliko v podobě naplnění základní skutkové podstaty daného trestného činu (tj. trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák.) v důsledku uplatnění § 88 odst. 1 tr. zák., tzn. obecně vyjádřeno z důvodu neexistence materiálního znaku trestného činu (zde ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě), formální pojetí trestného činu zavedené trestním zákoníkem dovozování odlišných závěrů v otázce viny pachatele (v podobě nutnosti aplikace kvalifikované skutkové podstaty vyjadřující znak porušení důležité povinnosti uložené zákonem) eo ipso nezakládá.

32. Podstata řešení věci není vázána na již neexistující materiální znak trestného činu. Prvotně souvisí s otázkou příčinného vztahu (jeho gradací) ve vztahu k naplnění znaku kvalifikované skutkové podstaty přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku (dříve trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák.) jeho pachatelem (ve vztahu ke znaku porušení důležité povinnosti uložené mu podle zákona), potažmo pak s otázkou zavinění tohoto znaku pachatelem. Jinak vyjádřeno, nepoužití kvalifikované skutkové podstaty trestného činu v případech podstatné míry spoluzavinění následku poškozeným bylo sice při aplikaci ustanovení trestního zákona zásadně opřeno o jeho § 88 odst. 1 tr. zák., avšak konstatování, že konkrétně zjištěné okolnosti případu její užití neodůvodňují, zohledňovalo právě skutečnosti související s problematikou příčinné souvislosti (potažmo zavinění pachatele) vztahující se ke znaku kvalifikované skutkové podstaty. K okolnosti, která podmiňovala použití vyšší trestní sazby, se nepřihlíželo proto, že nedošlo k naplnění zákonem stanovené podmínky, že tato pro svou závažnost podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Podstatné zvýšení stupně společenské nebezpečnosti trestného činu zpravidla vylučoval kauzální význam jednání poškozeného v kontextu míry porušení povinnosti(-í) obviněným.

33. V daných souvislostech je zapotřebí připomenout obecná východiska výkladu příčinného vztahu (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 162–167). Příčinný vztah spojuje jednání s následkem. Příčinný vztah (*nexus causalis*) je (dalším – vedle jednání a následku) obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu, a proto pachatel může být trestně odpovědný za trestný čin jen tehdy, pokud svým jednáním skutečně způsobil trestněprávně relevantní následek. Není-li zde příčinný vztah, nelze mu k tíži přičítat následek, což pak vede k tomu, že odpadá i jeho trestní odpovědnost. Příčinný vztah však musí být dán nejen mezi jednáním a následkem, ale i mezi jednáním a účinkem (např. způsobením ublížení na zdraví u trestných činů podle § 146, 148 tr. zákoníku). Příčinný vztah musí pak být také mezi jednáním a těžším následkem, který je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (zvlášť přitěžující okolností) nebo obecnou přitěžující okolností. V těchto směrech kauzální nexus trestní odpovědnost podmiňuje. Základem příčinného vztahu je teorie podmínky *conditio sine qua non*, podle níž je příčinou každý jev, bez něhož by jiný jev buď vůbec nenastal, anebo nenastal způsobem, jakým nastal (co do rozsahu poruchy či ohrožení, místa, času apod.). V moderní české nauce je teorie podmínky, zakládající v samotném pojetí *conditio sine qua non* příliš širokou odpovědnost, korigována především za použití zásad umělé izolace jevů a gradace příčinné souvislosti (konkrétního zkoumání příčinných vztahů), jakož i zkoumáním vztahu kauzality a zavinění a s ním souvisejícím tzv. přerušením příčinné souvislosti. V příčinném vztahu je třeba především izolovat jednání v trestněprávním smyslu, trestněprávní příčinu a trestněprávní následek (zásada umělé izolace jevů). Při zkoumání příčinného vztahu z hlediska trestního práva hmotného je podstatou zjišťování trestněprávně relevantního příčinného vztahu mezi jednáním pachatele a způsobeným následkem (těžším následkem, účinkem, škodlivým následkem atd.) významným pro naplnění znaků konkrétního trestného činu. Proto je třeba v kauzálním vztahu izolovat jednání v trestněprávním smyslu, trestněprávní příčinu a trestněprávní následek.

34. Příčinné souvislosti je třeba zkoumat vždy konkrétně na základě zjištěných okolností případu se zdůrazněním hlavních a rozhodujících příčin, což však na druhé straně neznamená, že jen hlavní příčiny jsou právně relevantní a že je možno zcela vyloučit příčiny vedlejší či podřadné. Vzhledem k tomu, že trestným činem je pouze čin, který má znaky některé skutkové podstaty jako typizovaného jednání společensky škodlivého, je třeba zkoumat příčinný vztah v jeho konkrétní podobě, tj. protiprávní jednání pachatele směřující ke konkrétnímu trestněprávně relevantnímu následku, přičemž je třeba si uvědomit, že jednání pachatele jako příčina následku není vždy stejné a stejnorodé. Zásada, že jednotlivé příčiny a podmínky nemají pro způsobení následku stejný význam, se označuje jako zásada gradace příčinné souvislosti. Důležité je, aby jednání pachatele bylo z hlediska způsobení následku příčinou dostatečně významnou. Míra způsobení

následku přitom může klesnout až na tak nepatrný stupeň, že příčinná souvislost je prakticky bez významu, a tedy o trestný čin nejde (srov. JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 176).

35. Příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem se však nepřerušuje, jestliže k jednání pachatele přistoupí další skutečnost, jež spolupůsobí při vzniku následku, avšak jednání pachatele zůstává takovou skutečností, bez níž by k následku nebylo došlo (srov. rozhodnutí č. 37/1975 Sb. rozh. tr.). Není také rozhodující, jestli k následku došlo působením více okolností, nejenom tedy jednáním pachatele. Určité jednání nebo okolnost má povahu příčiny i tehdy, když kromě ní k následku vedly další jednání, okolnosti apod. Příčinná souvislost je dána i tehdy, když vedle příčiny, která způsobila následek (např. smrt jiného), působila i další příčina, přičemž je nerozhodné, jestli každá z těchto příčin byla jinak způsobitelná přivodit následek (smrt) sama o sobě nebo mohla tento následek přivodit jen ve vzájemném spolupůsobení s druhou příčinou (srov. rozhodnutí č. 47/1970-II. Sb. rozh. tr.).

36. Podle zásady konkrétního zkoumání příčinných souvislostí není lidské jednání jako příčina trestněprávně relevantního následku nikterak stejnorodé a není vždy stejné. Naopak toto jednání může vyjadřovat rozličné stupně způsobení následku.

37. Jestliže tedy zákon (trestní zákoník) např. v § 143 odst. 2 vyžaduje, aby trestný čin byl spáchán porušením důležité povinnosti, pak tím vyjadřuje požadavek, aby porušení konkrétní povinnosti považované za důležitou bylo zásadní příčinou vzniku následku (účinku). V opačném případě nelze naplnění předmětného zákonného znaku dovodit, a to s ohledem na povahu znaku „porušení důležité povinnosti“, u něhož je třeba vždy zkoumat konkrétní okolnosti skutku (srov. rozhodnutí č. 36/1984 Sb. rozh. tr.). Jestliže při vzniku následku spolupůsobilo více příčin (jednání obviněného a poškozeného), je třeba hodnotit každou příčinu pro vznik následku zvlášť a určit její důležitost pro následek, který z jednání obviněného nastal. Jednání obviněného, i když je jen jedním článkem řetězu příčin, které způsobily následek, je příčinou následku i tehdy, kdyby následek nenastal bez dalšího jednání třetí osoby (srov. rozhodnutí č. 72/1971 Sb. rozh. tr.).

38. Není proto důvod zaujmout stanovisko, z něhož vyšel senát č. 4, že opuštěním materiálního pojetí trestného činu a zavedením jeho formálního pojetí trestním zákoníkem zanikla možnost zohlednění spoluzavinění poškozeného již při rozhodování o vině pachatele trestného činu (v rovině viny) a že toto spoluzavinění lze zohlednit jen při rozhodování o právním následku této trestní odpovědnosti (tj. při rozhodování o trestu).

39. Podstata problému – i v nyní posuzované věci – spočívá v otázce, zda soudy zjištěné skutkové okolnosti vzniku dopravní nehody umožňují učinění závěru, že obviněný svým činem naplnil znak objektivní stránky trestného činu spočívající v tom, že porušil důležitou povinnost uloženou mu podle zákona (porušením

důležité povinnosti může být i okolností nepřiměřeně vysoká rychlost motorového vozidla), která je v případě trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 143 tr. zákoníku znakem kvalifikované skutkové podstaty označeného trestného činu. V tomto smyslu je třeba hodnotit právě z pohledu vyložené teorie příčinné souvislosti, respektive její gradace, všechny určující okolnosti konkrétního případu. Pro danou věc to znamenalo (a znamená) hodnotit celkovou dopravní situaci, charakter komunikace, rozhlednost, denní (respektive noční) dobu, spoluzavinění poškozeného a míru (stupeň) porušení povinnosti(-i) obviněného.

40. Již rozhodnutí č. 11/1964 Sb. rozh. tr. konstatuje, že za porušení důležité povinnosti není možno mechanicky považovat porušení jakéhokoli předpisu, ale jen porušení takové povinnosti, jejíž porušení má za dané situace zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví, kde tedy jejím porušením může snadno dojít k takovému následku. Porušením důležité povinnosti při provozu na pozemních komunikacích je zejména takové porušení povinností řidiče motorového vozidla, které se zřetelem na sílu, rychlost, váhu a velikost motorového vozidla může mít za následek vážnou dopravní nehodu a které podle všeobecné zkušenosti takový následek skutečně často mívá (srov. rozhodnutí č. 33/1972 Sb. rozh. tr.).

41. Samotný právní předpis neobsahuje výčet všech důležitých povinností řidiče motorového vozidla, poněvadž význam porušení kterékoli řidičské povinnosti je přímo závislý na konkrétní dopravní situaci. Mezi závažná porušení pravidel silničního provozu, která zpravidla mají za následek dopravní nehodu s vážnými následky na životě nebo zdraví nebo zpravidla způsobí škodu na majetku, lze mimo jiné řadit i nepřiměřenou rychlost a nedání přednosti v jízdě. I tato porušení ze strany řidiče mohou odůvodnit závěr, že jimi došlo z jeho strany k porušení důležité povinnosti uložené mu podle zákona. V tomto kontextu však musí být posuzována právě z toho hlediska, zda byla zásadní příčinou vzniku následku (účinku).

42. Při řešení otázky viny řidiče za vznik dopravní nehody, jejíž příčinou (respektive jednou z příčin) bylo nesplnění povinnosti řidičem jedoucím po vedlejší pozemní komunikaci dát přednost v jízdě vozidlu pohybujícímu se po hlavní pozemní komunikaci, je třeba (jak již dovodila rozhodovací praxe Nejvyššího soudu) vycházet z faktu, že v případě střetu křížujících se vozidel je zpravidla rozhodujícím jednáním řidiče jedoucího po vedlejší pozemní komunikaci (primární je povinnost dát přednost v jízdě). Z primární odpovědnosti řidiče přijíždějícího po vedlejší silnici vychází usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1173/2004 (publikované pod č. 45/2005 Sb. rozh. tr.), které však počítá při výrazném překročení maximální povolené rychlosti řidičem jedoucím po hlavní pozemní komunikaci s jeho spoluodpovědností, případně přímo výlučnou odpovědností za případnou kolizi. Jestliže řidič přijíždějící po vedlejší silnici nedá přednost v jízdě řidiči přijíždějícímu po hlavní silnici, odpovědnost za jejich střet a případné další následky je zásadně na řidiči, jenž přijel do křižovatky po vedlejší silnici. Jestliže však řidič na hlavní silnici jede rychlostí výrazně překra-

čující maximální povolenou rychlost, čímž řidiči přijíždějícímu do křižovatky po vedlejší silnici znemožní, popř. podstatně ztíží, aby mu dal přednost v jízdě, pak není vyloučena jeho odpovědnost nebo spoluodpovědnost za případnou kolizi. Výrazné překročení nejvyšší povolené rychlosti (např. o více než 70 %) se považuje za porušení důležité povinnosti uložené řidiči motorového vozidla právními předpisy, protože takové porušení má zpravidla za následek velmi reálné nebezpečí pro lidský život a zdraví. V obsahové návaznosti na toto rozhodnutí další rozhodnutí Nejvyššího soudu s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám panujícím v místě dopravní nehody a způsobu jízdy havarujících řidičů na možnost viny či spoluzavinění řidiče jedoucího po hlavní silnici poukazují (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, sp. zn. 3 Tdo 593/2007) nebo ji přímo konstatují (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2011, sp. zn. 4 Tdo 459/2011: Pokud má řidič vyjíždějící z vedlejší silnice ztížené výhledové podmínky, a přesto vjede do dráhy řidiči jedoucímu po hlavní silnici, nelze bezvýjimečně trvat na závěru, že překročení povolené rychlosti řidičem, který jede po hlavní silnici, má pouze omezený význam pro vznik dopravní nehody. To by totiž znamenalo, že řidič vyjíždějící z vedlejší silnice na hlavní by odbočení v podstatě nikdy nemohl provést. V takovém případě je tudíž třeba výrazné překročení povolené rychlosti vozidla řidiče jedoucího po hlavní silnici považovat za jedinou a zásadní příčinu dopravní nehody.). Sama skutečnost, že primárně je třeba v případě kolize vozidel na křižovatce zvažovat odpovědnost řidiče jedoucího po vedlejší pozemní komunikaci, neznamená, že způsob jízdy řidiče vozidla pohybujícího se po silnici hlavní, je nerozhodný (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 7 Tdo 688/2011: „Obviněný téměř dvojnásobným překročením povolené rychlosti jízdy navodil takový průběh dopravní situace, že vozidlo, které mu jinak mělo dát přednost, nestačilo včas projet křižovatkou, a sám se zbavil možnosti na přítomnost tohoto vozidla v křižovatce adekvátně reagovat.“).

43. Správné právní posouzení věci je ovšem závislé na důsledném vyhodnocení všech skutkových okolností, které ji vymezují z hlediska své jedinečnosti, tj. při náležitém posouzení jednání řidičů havarovaných vozidel z hlediska jejich kauzálního významu pro vzniklý následek.

44. Při uvážení míry (stupně) porušení povinnosti dodržet předepsanou rychlost pro daný typ pozemní komunikace obviněným se závěr o naplnění kvalifikované skutkové podstaty přečinu, jímž byl soudy nižších stupňů uznán vinným, nejvíe přílehavým. Zasažení sekundárního objektu vyjádřeného v § 143 odst. 2 tr. zákoníku, za který lze v daných souvislostech pokládat zájem na dodržení příslušných právních norem, jejichž nedodržení zakládá porušení důležité povinnosti, a to v posuzovaném případě těch stěžejních ustanovení zákona č. 361/2000 Sb., upravujících provoz na pozemních komunikacích způsobem, jímž se mají minimalizovat rizika s dopravou obecně spojená, není v dovoláním napadených rozhodnutích z pohledu kauzálního významu jednání obviněného dostatečně

argumentačně zdůvodněno. Především je zapotřebí konstatovat, že z pohledu rozvedených obecných východisek, zvláště se zřetelem k faktu, že primární je povinnost řidiče, který má dát přednost v jízdě, se jeví problematickým závěr soudů nižších stupňů, podle něhož bylo zavinění obou účastníků předmětné nehody (obviněného a poškozeného) zcela srovnatelné – v rozsudku soudu prvního stupně sice není v části odůvodnění výroku o vině explicitně uvedeno, že spoluúčast poškozeného na vzniku nehody je 50 %, nicméně takový závěr je dovoditelný z vyjádření soudu prvního stupně při odůvodnění výroku o náhradě škody, kde výslovně uvedl, že „povinnost obžalovaného k plnění soud korigoval vzhledem ke spoluzavinění poškozeného v poměru 1/2“, přičemž odvolací soud se s tímto závěrem o kauzálním významu jednání obou řidičů pro vznik dopravní nehody ztotožnil. Okresní soud přitom dovodil, že „obžalovaný překročil rychlost jízdy výrazným způsobem, tím podstatně ztížil poškozenému možnost dát obžalovanému přednost v jízdě...“, a odvolací soud konstatoval, že i podle jeho názoru „bylo překročení rychlosti jízdy na straně obžalovaného již natolik výrazné, že je bylo nutné kvalifikovat jako porušení důležité povinnosti uložené zákonem, respektive nebylo natolik mírné, aby bylo možno dovodit odpovědnost pouze na straně poškozeného“. Z těchto vyjádření je zřejmé, že oba soudy (což plyne i z právní kvalifikace zjištěného skutku) vycházely z toho, že spoluzavinění nehody poškozeným neumožňuje jeho zohlednění při právním posouzení skutku obviněného v podobě příznivější (mírnější) právní kvalifikace a že toto by se v rovině viny (tj. při právní kvalifikaci skutku) patrně mohlo promítnout až tehdy, bylo-li by rozhodující („aby bylo možno dovodit odpovědnost pouze na straně poškozeného“) a mělo-li by vést k závěru o nutnosti zproštění obviněného obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř.

45. K naplnění označeného zákonného znaku pachatelem dochází tehdy, pokud porušení dané povinnosti je rozhodné pro vznik následku, tj. lze-li ho výlučně, či v rozhodující části (kdy se jednání poškozeného na jeho vzniku podílí měrou nepodstatnou) přičítat jednání pachatele.

46. Z tohoto úhlu nazírání pak i závěr o porušení důležité povinnosti uložené mu podle zákona obviněným při vymezení „toliko“ 50% míry významu jeho jednání pro vznik následku (úmrtí poškozeného), míněno z hlediska kauzálního vztahu mezi jeho jednáním a nastalým následkem, vyvolává, opět při zdůraznění faktu, že primární je povinnost dát přednost v jízdě, zásadní pochybnosti. Význam spoluzavinění poškozeného při právním posouzení skutku se totiž z pohledu zásady gradace příčinné souvislosti uplatňoval již při aplikaci trestního zákona, a to v souvislosti s posuzováním činů vykazujících znaky trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 tr. zák. Kauzální význam jednání toho či onoho účastníka dopravní nehody z hlediska zásady gradace příčinné souvislosti připomenulo např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2006, sp. zn. 3 Tdo 1615/2005 [„Jelikož důležitost každého jednání působícího na vznik následku může být různá (zásada

gradace příčinné souvislosti), je důležité, aby konkrétní jednání pachatele bylo pro způsobení následku příčinou dostatečně významnou.“].

47. Na tomto místě je nutno dále konstatovat, že obviněný, který se domáhá svého zproštění obžaloby z důvodu, že skutek, jímž byl uznán vinným, není trestným činem, zakládá svou argumentaci na východiscích, která byla vyjádřena v rozhodnutích vydaných senátem č. 7. Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2009, sp. zn. 7 Tdo 38/2009, za střet vozidel primárně odpovídá řidič, který poruší svou povinnost dát přednost v jízdě. Odpovědnost řidiče jedoucího po hlavní silnici přichází v úvahu v případě extrémní míry porušení jeho povinnosti. Překročení dovolené rychlosti řidičem jedoucím po hlavní silnici může mít pouze omezený význam, a to v podstatě jen z hlediska míry následku vzniklého střetu, za který ovšem primárně odpovídá řidič vozidla přijíždějícího z vedlejší silnice. Ze srovnání povinností obou řidičů totiž vyplývá, že povinnost dát přednost v jízdě je kvalitativně vyšším stupněm povinnosti, než je povinnost dodržet limit dovolené rychlosti. Porušení povinnosti dát přednost v jízdě bez dalšího již samo o sobě vede ke zcela bezprostřednímu a reálnému nebezpečí střetu vozidel, protože se vždy týká situace, v níž jde o vztah nejméně dvou vozidel s protínajícím se směrem jízdy. Porušení povinnosti dodržet stanovený rychlostní limit samo o sobě nevede ke vzniku takového nebezpečí a zakládá ho teprve ve spojení s dalšími podmínkami a okolnostmi konkrétní situace v silničním provozu, jakými jsou např. přítomnost dalších účastníků provozu, hustota provozu, viditelnost, přehlednost daného místa či úseku apod. Od těchto zásad se lze výjimečně odchýlit, pokud to je odůvodněno jednak extrémní mírou porušení povinnosti řidiče jedoucího po hlavní silnici dodržet stanovený rychlostní limit a jednak tím, že rychlost jízdy řidiče jedoucího po hlavní silnici fakticky znemožní řidiči přijíždějícímu po vedlejší silnici splnění povinnosti dát přednost. Shodné zásady vyjadřuje usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 7 Tdo 214/2010, v jehož odůvodnění se rovněž konstatuje, že „obecně vzato je za střet dvou vozidel na křižovatce hlavní silnice s vedlejší silnicí zásadně odpovědný řidič, který do křižovatky vjede z vedlejší silnice, neboť jeho povinností je dát přednost v jízdě vozidlům přijíždějícím po hlavní silnici“. I toto rozhodnutí současně zdůrazňuje, že „přednost řidiče jedoucího po hlavní silnici tedy nezaniká jen v důsledku toho, že tento řidič jede nedovolenou rychlostí“. Z obdobných východisek vychází i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 11. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1156/2010, které poukazuje na možnost řidiče, který jako jedoucí po hlavní silnici neporuší svoji povinnost dodržet povolenou rychlost extrémní mírou, spoléhat se na princip omezené důvěry. Z faktu, že tato rozhodnutí nakládají s pojmy extrémní míry porušení povinnosti řidiče jedoucího po hlavní silnici, která má za následek znemožnění splnění povinnosti řidičem přijíždějícím ke křižovatce po vedlejší silnici, obviněný dovozuje závěr, že jen za tohoto stavu přichází v úvahu trestní odpovědnost řidiče jedoucího po hlavní silnici.

48. S takto zobecněným názorem se velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu neztotožňuje a konstatuje, že je třeba vždy hodnotit konkrétní okolnosti individualizující ten který konkrétní případ mj. z pohledu shora rozvedených teoretických základů příčinného vztahu (především zásady gradace příčinné souvislosti) a současně v mezích publikované judikatury, konkrétně rozhodnutí č. 45/2005 Sb. rozh. tr., která otázku viny řidiče jedoucího po hlavní silnici v případě střetu s řidičem přijíždějícím po silnici vedlejší v obecnosti vyřešila. Z těchto hledisek nelze na posuzování případů typově odpovídajících naznačené problematice klást takové požadavky, jaké činí shora uvedená rozhodnutí senátu č. 7.

49. Pokud by se právní názor vyslovený v citovaném rozhodnutí senátu č. 7 měl uplatňovat v této podobě, pak je zřejmé, že by důvod k vyvození trestní odpovědnosti obviněného – na podkladě soudy nižších stupňů učiněného zjištění – nevystal. Soud prvního stupně totiž učinil závěr, že obviněný „rychlost jízdy překročil výrazným způsobem“, čímž „podstatně ztížil poškozenému dát obžalovanému přednost v jízdě“. Převedeno do terminologie výše zmíněné, rychlost obviněným řízeného vozidla nedosáhla úrovně, kterou judikatura za extrémní překročení povolené rychlosti pokládá, a vlivem zjištěného způsobu jízdy obviněného došlo „toliko“ k podstatnému ztížení možnosti poškozeného splnit zákonem uloženou povinnost, nikoli ke zbavení ho této možnosti.

50. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu považuje za nutné zdůraznit, že trestní odpovědnost řidiče jedoucího po hlavní silnici není podmíněná kumulativním splněním těchto dvou podmínek.

51. V návaznosti na již zmíněnou zásadu gradace příčinné souvislosti je třeba dovést, že extrémní míra překročení nejvyšší povolené rychlosti jízdy motorového vozidla řidičem jedoucím po hlavní silnici (dále jen „řidič A“), jejímž důsledkem je znemožnění splnění povinnosti upravené § 22 odst. 1 zákona č. 361/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, řidičem přijíždějícím ke křižovatce po vedlejší silnici (dále jen „řidič B“), znamená, že zavinění dopravní nehody a tím ani následku z ní vzniklého nelze klást za vinu řidiči B, nýbrž řidiči A, a vzhledem k tomu, že v takovém případě se toto porušení povinnosti řidičem A hodnotí jako porušení důležité povinnosti ve smyslu zákonného znaku skutkové podstaty trestného činu usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 tr. zákoníku (dříve trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák.), odůvodňuje vyslovení jeho trestní odpovědnosti v podobě kvalifikované skutkové podstaty příslušného trestného činu. Jeli způsob jízdy řidiče A takový, že (např. v důsledku výraznějšího překročení povolené rychlosti) vede ke vzniku následku (z hlediska příčinné souvislosti má jednání tohoto řidiče pro jeho vznik podstatný význam, neboť je dostatečně významnou příčinou), na jehož přivození se podílí i řidič B, pak je namístě, je-li dáno zavinění (příčinný vztah musí být zahrnut zaviněním), vyslovit (i) trestní odpovědnost řidiče A, byť míra porušení jeho povinnosti není extrémního charakteru, avšak v podobě odpovídající míře jeho spoluzavinění ná-

sledku, tj. na úrovni základní skutkové podstaty daného trestného činu. Takové řešení odpovídá tomu, co plyne z rozhodnutí č. 45/2005 Sb. rozh. tr., neboť to vyjma výlučné (trestní) odpovědnosti řidiče jedoucího po hlavní silnici počítá i s možností jeho spoluodpovědnosti za případnou kolizi vozidel, jejímž právním vyjádřením by měla být se zřetelem ke shora rozvedeným teoretickým závěrům stran posuzování naplněnosti znaku porušení důležité povinnosti kvalifikace jeho činu „jen“ podle základní skutkové podstaty.

52. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu shrnuje, že v daném případě vznikly závažné pochybnosti o naplnění znaku spočívajícího ve spáchání činu porušením důležité povinnosti obviněným ve smyslu § 143 odst. 2 tr. zákoníku, což bylo podmíněno zejména tím, že se soudy nižších stupňů nedostatečně vypořádaly s otázkou míry zavinění (podílu) obviněného na posuzované dopravní nehodě a jeho kauzálního významu pro vzniklý následek.

53. Dovolání obviněného, pokud jde o právní kvalifikaci zjištěného skutku ve smyslu naplnění znaku porušení důležité povinnosti, tak bylo důvodné a dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl v tomto směru naplněn.

54. Z těchto důvodů Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. 13 To 546/2014, rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 3 T 170/2014, a také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. V návaznosti na to podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu v Ústí nad Orlicí přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

55. V dalším řízení bude Okresní soud v Ústí nad Orlicí povinen danou věc znovu projednat. Přitom se bude muset důsledně vypořádat s otázkou spoluzavinění (podílu) obviněného na dané dopravní nehodě. V této souvislosti je třeba upozornit, že obhajoba předložila s dovoláním i další znalecký posudek z oboru doprava, odvětví dopravy městské a silniční, vypracovaný znalcem Ing. J. S. Bude proto na jmenovaném soudu, aby tímto posudkem provedl důkaz, přičemž se jeví jako potřebné a vhodné vyslechnout nejen dotyčného znalce, ale současně i znalce, kteří již v dané věci vypracovali znalecké posudky z téhož oboru a odvětví, tedy znalce Ing. I. K. a Ing. M. M. Dospěje-li soud prvního stupně po zhodnocení všech znaleckých posudků k pochybnostem o správnosti jejich závěrů, a to i přes výslechy znalců u hlavního líčení, bude na místě opatření revizního znaleckého posudku. Teprve na základě úplného důkazního řízení a patřičného zhodnocení provedených důkazů může nalézací soud učinit skutkově zjištění, o nichž nejsou důvodné pochybnosti v rozsahu potřebném pro rozhodnutí. Přijaté skutkové závěry pak musí náležitě právně kvalifikovat, přičemž bude, shledá-li, že obviněný porušil povinnosti řidiče motorového vozidla, a podílel se tím na vzniku nehody a jejího následku, vázán právními názory, které v tomto rozhodnutí vyslovil Nejvyšší soud (§ 265s odst. 1 tr. ř.).

Č. 33

č. 33

Zanedbání povinné výživy

§ 196 odst. 1 tr. zákoníku

Ustanovení o přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty, které se odlišují tím, zda se jedná o zavinění úmyslné, nebo nedbalostní. Z toho plyne povinnost, aby soud v odsuzujícím rozsudku nejen výslovně formu zavinění uvedl v právní větě, ale aby i ve skutkových zjištěních dostatečně vyjádřil rozhodné okolnosti, které ji určují, a to nikoli citací zákonného textu vyjadřujícího formu zavinění, ale podstatnými konkrétními skutečnostmi, z nichž ji vyvozuje.

Skutečnost, že se pachatel, jenž má zákonnou povinnost vyživovat jiného, i přes přiznané sociální dávky nebo jiné příjmy dostal na hranici životního nebo existenčního minima (srov. § 2 a § 5 odst. 1 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů), sama o sobě nevyklučuje trestní odpovědnost za neplnění této povinnosti.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1627/2015, ECLI:CZ:NS:2016:8.TDO.1627.2015.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného M. R. proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 3. 2015, sp. zn. 4 To 175/2014, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Teplicích pod sp. zn. 23 T 196/2013.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 23 T 196/2013, byl obviněný M. R. uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, kterého se dopustil skutkem popsaným tak, že v období od dubna 2009 do 27. 12. 2011, v R. p. R., okres V., tedy v místě bydliště dále uvedené oprávněné osoby, ani jinde úmyslně, aniž mu v tom alespoň do částky 370 Kč měsíčně bránily závažné okolnosti spočívající v jeho nedostatečných majetkových možnostech i s přihlédnutím k jeho zdravotnímu omezení, nikterak nepřispíval na výživu své nezletilé dcery, ačkoli mu tato povinnost vyplývala přímo ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, a byla konkretizová-

na rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí ze dne 20. 5. 1999, sp. zn. 2 P 275/98, v právní moci dne 4. 8. 1999, ve spojení s rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky ve Valašském Meziříčí ze dne 5. 1. 2011, sp. zn. 2 P 275/98, v právní moci dne 23. 2. 2011, a to právě částkou ve výši 370 Kč měsíčně, splatnou vždy k prvnímu dni každého měsíce předem k rukám J. T., matky nezletilé, které tak za uvedené období na předmětném výživném pro účely trestního řízení dluží částku v úhrnné výši 12 210 Kč.

2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání čtyř měsíců, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou roků. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku mu byla uložena povinnost, aby ve zkušební době podmíněného odsouzení podle svých sil, majetkových možností a schopností ve vztahu k vyživovací povinnosti vůči nezletilé k rukám její matky J. T. a od 8. 11. 2014, tj. po nabytí zletilosti, přímo k rukám oprávněné osoby uhradil dlužné výživné a řádně hradil běžné výživné.

3. Krajský soud v Ústí nad Labem jako soud odvolací usnesením ze dne 11. 3. 2015, sp. zn. 4 To 175/2014, odvolání obviněného podané proti shora citovanému rozsudku soudu prvního stupně jako nedůvodné podle § 256 tr. ř. zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájkyň s odkazem na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. dovolání, v němž namítal nesprávnost soudy učiněného závěru, že vyživovací povinnost neplnil úmyslně i přesto, že jeho životní úroveň byla blízko hranice hmotné nouze, a že mohl ze sociálních příjmů, které mu byly poskytovány, výživné v částce 370 Kč hradit.

5. Obviněný poukázal na obsah listinných důkazů, především rozhodnutí posudkové komise z 27. 6. 1986, z nichž vyplynul jeho dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav a invalidita počínající od uvedeného data a s ní souvisejí zvýšené náklady na léčbu, zahrnující především náklady na dopravu k lékařům na různá specializovaná pracoviště, léky a přísný dietní režim. Uvedl, že jen cestovné za lékaři do P. činí 500 Kč, v důsledku čehož mu na obživu zbývá jen malá finanční částka. Celý příjem má pečlivě rozdělen na prostředky na léčbu, hrazení nájmu a na obživu, přičemž současně není v jeho fyzických možnostech zařadit se do pracovního procesu, a tím zvýšit svůj příjem, aby mohl platit výživné. Z těchto skutečností plyne, že objektivně není schopen svoji vyživovací povinnost plnit, a tudíž nelze ve vztahu k uvedenému trestnému činu dovozovat úmysl, protože není jeho vůlí výživné nehradit, ale jde o objektivní neschopnost pramenící z jeho tíživé životní situace, do níž se dostal zcela nezaviněně, neboť s příjmem

3 555 Kč měsíčně není v jeho možnostech platit výživné, když po dobu, která je v popisu skutku uvedena, jeho příjmy dosahovaly hranice hmotné nouze a sotva dostačovaly k pokrytí nezbytných nákladů.

č. 33

6. Závěr soudů, že si mohl zajistit zaměstnání, obviněný považoval za nesprávný, protože v důsledku špatného zdravotního stavu si ho nemohl nalézt, a jestliže soud poukazoval na to, že matce nezletilý zaslal dne 25. 11. 2008 jednorázovou částku 20 000 Kč, jednalo se o jeho poslední úspory, což svědčí o tom, že v době, kdy bylo objektivně v jeho možnostech plnit vyživovací povinnost, tak činil. Zdůraznil i svůj stále se zhoršující zdravotní stav, který vede ke zvyšujícím se nákladům na jeho léčení. K tíži mu nelze klást, že nekomunikuje se svou nezletilou dcerou, neboť jejich vzájemné vztahy vyhrotila matka nezletilá a dcera již několik let sama nemá zájem se s ním stýkat ani ji nezajímá jeho zdravotní stav, nikdy se jej na něj nezeptala ani mu nepomohla. Připomenul rovněž, že u Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí probíhá v současné době řízení vedené pod sp. zn. 2 P 275/98 ve věci již zletilé dcery.

7. Ze všech uvedených důvodů obviněný konstatoval, že nenaplnil skutkovou podstatu přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku a měl být obžaloby zproštěn, neboť soudy porušily článek 14 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a článek 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

8. Na podkladě těchto námitek obviněný v závěru dovolání navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 3. 2015, sp. zn. 4 To 175/2014, i další rozhodnutí na ně obsahově navazující a poté aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Krajskému soudu v Ústí nad Labem nové projednání a rozhodnutí věci se závazným právním názorem, aby byl obžaloby zproštěn, případně aby Nejvyšší soud sám tímto způsobem podle § 265m odst. 1 tr. ř. rozhodl.

9. Vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství k dovolání obviněného neměl Nejvyšší soud k okamžiku konání neveřejného zasedání k dispozici.

III.

Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Dále zkoumal, zda dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. byly uplatněny v souladu s jejich zákonným vymezením, neboť jen na podkladě dovolání podaného na základě důvodů taxativně stanovených v § 265b tr. ř. je možné napadená rozhodnutí a řízení jim předcházející podrobit věcnému přezkoumání.

11. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. dopadá na případy, jestliže bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 v písmenech a) až k) tr. ř. Obviněný uvedený dovolací důvod uplatnil v jeho druhé alternativě spočívající v tom, že „byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 v písmenech a) až k) tr. ř.“, neboť odvolací soud rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 23 T 196/2013, podle § 254 odst. 1 tr. ř. přezkoumal a obviněný současně uplatnil dovolání i z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

12. Dovolání je možné podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Z takto zákonného vymezení je patrné, že uvedený důvod slouží k odstranění právních vad, a proto jeho prostřednictvím lze vytýkat výlučně vady tkvící v nesprávné právní kvalifikaci anebo v nesprávném posouzení jiné hmotněprávní otázky.

13. V projednávané věci obviněný směřoval dovolání proti výroku o vině, s nímž se nespokojil proto, že z hlediska naplnění subjektivních znaků skutkové podstaty přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku nemohl jednat zaviněně, neboť svoji zákonnou vyživovací povinnost nebyl schopen plnit z objektivních příčin, když zejména pro svůj dlouhodobě špatný zdravotní stav nemohl sehnat zaměstnání ani být pracovně zařazen a byl odkázán pouze na dávky hmotné nouze a invalidní důchod. Podle tohoto obsahu podaného dovolání je zřejmé, že obviněný brojil proti subjektivní stránce, což je v souladu se zákonným vymezením uvedených dovolacích důvodů, a Nejvyšší soud proto na jeho podkladě zkoumal jeho opodstatněnost.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí, kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce.

15. Objektem tohoto trestného činu je nárok na výživu, pokud je založen na ustanoveních zákona. V době rozhodování soudů se jednalo o zákon o rodině, a pokud jde o vyživovací povinnost rodičů k dětem, upravenou v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon č. 94/1963 Sb.“), a to zásadně v § 85 a 96 citovaného zákona (s účinností od 1. 1. 2014 je tato úprava obsažena v § 915 až 923 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

16. Podle § 85 odst. 1, 2 zákona č. 94/1963 Sb. vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, dokud děti nejsou schopny žít se samy. Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Kritéria výživného upravuje § 96 odst. 1, 2 zákona č. 94/1963 Sb., podle něhož při určení výživného přihlídně soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.

17. Neplněním vyživovací povinnosti se rozumí, že oprávněné osobě se nedostane všeho, co je obsahem vyživovací povinnosti. O neplnění vyživovací povinnosti jde také tehdy, jestliže není plněno v rozsahu, jak to odpovídá § 96 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., což má zásadní význam při rozhodování o odpovědnosti za trestný čin zanedbání povinné výživy pachatele.

18. Výživné není zákonem výslovně definováno a soudní praxe je vykládá jako výdaje na zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinně právního vztahu. Nejedná se tedy jen o uhrazování výživy ve vlastním slova smyslu, ale jde o uspokojování ostatních hmotných (šaty, obuv) a kulturních potřeb (prostředky na rozšiřování a prohlubování vzdělání, na rozvoj zájmů a zálib). Výživným pro dítě je míněno uspokojování všech životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní, může být plněno zásadně poskytováním pravidelně se opětujičích peněžních dávek, může však spočívat i v poskytování určitých naturálních plnění (např. bydlení) a zejména také v zabezpečování osobní péče o osobu oprávněnou a o společnou domácnost. Je zřejmé, že výživným se míní zajištění celé škály potřeb dítěte tak, aby byly pokryty všechny tyto potřeby spojené s jeho řádným vývojem nejen zdravotním, ale i sociálním, výchovným a kulturním.

19. Pro určení výše výživného k nezletilým dětem jsou rozhodné reálné výdělečné schopnosti a možnosti každého z rodičů, jež jsou dány nejen jejich subjektivními vlastnostmi (fyzickou zdatností, vzděláním, pracovní zkušeností), ale i okolnostmi objektivního rázu, zejména existencí pracovních příležitostí přiměřených uvažovaným vlastnostem rodičů (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 9. 1968, sp. zn. 1 Cz 27/68, uveřejněné pod č. 5/1969 Sb. rozh. obč.).

20. Při posuzování trestní odpovědnosti pachatele za neplnění zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného ve smyslu § 196 tr. zákoníku není trestní soud vázán rozhodnutím, kterým v občanském soudním řízení byla stanovena tato povinnost, včetně rozsahu výživného, nýbrž je třeba vycházet primárně ze zjištění soudu v předmětném trestním řízení, nikoli pouze z rozhodnutí soudu

v občanském soudním řízení, kterým, jak bylo již výše uvedeno, není při posuzování otázky viny soud v trestním řízení vázán. Vyhodnocení skutečných schopností, možností a majetkových poměrů obviněného v rozhodné době je nutné řešit v rámci předběžné otázky podle § 9 odst. 1 tr. ř., přičemž rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení však orgán činný v trestním řízení nemůže z hlediska posuzování okolností důležitých pro rozhodnutí o vině zcela pominout, nýbrž je musí zhodnotit jako důkaz postupem podle § 2 odst. 6 tr. ř. (srov. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 4. 2004, sp. zn. 3 To 88/2004, uveřejněný pod č. 17/2005 Sb. rozh. tr.). Na takto zjištěném základě pak musí soud zhodnotit, zda obviněný měl reálnou možnost v inkriminovaném období plnit svou vyživovací povinnost (viz přiměřeně rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 1991, sp. zn. 11 Tz 19/91, uveřejněné pod č. 22/1992 Sb. rozh. tr., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 3 Tdo 1482/2006, ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1446/2006, či ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1588/2010).

21. Osobu, jejíž příjem spočívá pouze v sociálních dávkách na úrovni životního minima, lze stíhat za trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku za předpokladu, že byla prokázána schopnost takové osoby i z těchto dávek plnit svoji vyživovací povinnost, případně že jí to umožňovaly její ostatní majetkové poměry, a přesto tak zaviněně neučinila (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. 4 Tz 135/2001).

22. Po subjektivní stránce může být tento trestný čin spáchán úmyslně (§ 15 tr. zákoníku) i z nedbalosti (§ 16 tr. zákoníku), což plyne z dikce tohoto trestného činu, který výslovně ve svém zákonném znění stanoví, že se jej dopustí ten, „kdo neplní, byť z nedbalosti“, svou zákonnou povinnost. Přestože k naplnění jeho znaků postačí i nedbalost, o kterou půjde např. tehdy, jestliže pachatel ví, že má plnit vyživovací povinnost, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že jí plnit nemusí, je třeba se v každém jednotlivém případě trestného činu podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku zabývat výslovně i povahou zavinění a v rozsudečném výroku (v tzv. právní větě) výslovně uvést, zda se pachatel dopustil trestného činu úmyslně, nebo z nedbalosti (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1922).

23. Ustanovení § 196 odst. 1 tr. zákoníku představuje dvě samostatné skutkové podstaty lišící se právě formou zavinění, která musí být v rozhodnutí soudu jednoznačně stanovena, protože otázka, kterou z těchto dvou skutkových podstat pachatel svým jednáním naplnil, má význam nejen pro posouzení společenské škodlivosti činu, ale je zároveň i určující pro další právní následky, např. pro zařazení do typu věznice apod. (srov. přiměřeně srovnávací materiál Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1983, sp. zn. Tpjf 169/82, uveřejněný ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 11, roč. 1984). Z toho plyne povinnost, aby soud v odsuzujícím rozsudku nejen výslovně formu zavinění uvedl v právní

věť, ale aby i ve skutkových zjištěních dostatečně vyjádřil rozhodné okolnosti, které ji určují, a to nikoli citací zákonného textu vyjadřujícího formu zavinění, ale podstatnými skutečnostmi, z nichž ji vyvozuje. Tato povinnost vyplývá z § 120 odst. 3 tr. ř. (srov. přiměřeně nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 83/04, nebo ze dne 7. 10. 2007, sp. zn. IV. ÚS 434/07).

č. 33

24. V posuzované věci soudy shledaly, že obviněný uvedený trestný čin spáchal úmyslně, což podle § 15 odst. 1 tr. zákoníku znamená, že pachatel a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

25. Podle skutkových zjištění a na ně navazujícího odůvodnění rozvedeného v napadených rozhodnutích soudy svůj závěr o vině uvedeným přečinem opřely o skutkové zjištění, podle něhož obviněný neplnil svou vyživovací povinnost na nezletilou dceru v období od dubna 2009 do 27. 12. 2011 tím, že jí neposkytoval výživné v žádné částce, tedy ani minimálně ve výši 370 Kč, ač mu v tom nebránily závažné okolnosti spočívající v jeho nedostatečných majetkových možnostech, a to i s přihlédnutím k jeho zdravotnímu omezení. Pro tyto závěry si opatřily dostatek podkladů a je třeba poukázat na postup soudu prvního stupně, jenž se v potřebné míře věnoval jak objektivnímu posouzení věci, tak i námitkám obviněného o subjektivních souvislostech, které v zásadě v obdobné formě jako nyní v dovolání uplatnil i v řízení před soudy obou stupňů. Soud prvního stupně vyložil, z jakých okolností dovodil způsobilost a možnost obviněného svou vyživovací povinnost plnit. Pro tyto své závěry vycházel především z listinných důkazů, zejména ze zprávy Úřadu práce České republiky – krajské pobočky pro hlavní město Prahu, ze zpráv Úřadu městské části P., ze zpráv České správy sociálního zabezpečení, z nichž zjistil, že obviněný byl v posuzovaném období veden v evidenci uchazečů o zaměstnání v době od 14. 1. 2009 do 30. 6. 2009, kdy jeho evidence byla ukončena z důvodu nástupu do zaměstnání, a posléze v době od 9. 7. 2009 do 25. 10. 2010, kdy byl sankčně z evidence vyřazen. V období od prosince 2009 byl obviněnému přiznán příspěvek na živobytí, jenž mu byl vyplácen do května 2010 ve výši 2 020 Kč, od června 2010 do července 2010 ve výši 4 446 Kč, v období srpen 2010 až leden 2011 ve výši 3 340 Kč, od února 2011 do června 2011 ve výši 4 446 Kč, v období od července 2011 do listopadu 2011 mu byla dávka odejmuta, a v období od prosince 2011 ji opět pobíral ve výši 2 587 Kč. Současně mu v předmětném období byly vyplaceny dvě zálohy na invalidní důchod, a to dne 15. 6. 2011 částka 18 000 Kč a dne 25. 7. 2011 částka 5 000 Kč. V rozhodném období tak podle soudu obviněný na dávkách hmotné nouze a zálohách invalidního důchodu obdržel v součtu 88 869 Kč, což činilo průměrný měsíční příjem 3 555 Kč.

26. Na podkladě těchto skutečností soud prvního stupně shledal, že obviněný se svými příjmy v posuzovaném období ocitl blízko hranice hmotné nouze.

V posuzovaném období byla částka životního minima stanovena v § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, účinném od 1. 1. 2007 dosud, na 3 410 Kč měsíčně a částka existenčního minima byla určena § 5 odst. 1 citovaného zákona na 2 200 Kč měsíčně. I přes uvedený evidentně nízký příjem se obviněný nedostal na tuto hranici ani pod ni. Citovaný zákon přitom v § 1 stanoví životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Kromě těchto skutečností soud přihlédl i k tomu, že obviněný řádně nedoložil výši nákladů na své bydlení, v důsledku čehož mu nebyl vyplácen příspěvek na bydlení.

27. K subjektivní stránce soud prvního stupně uvedl, že obviněný sám opakovaně v posuzovaném období proklamoval při vědomí druhu, povahy a výše jeho příjmů, sociální situace a zdravotního stavu svou schopnost hradit výživné právě ve výši 370 Kč měsíčně, soud rozhodující v civilním řízení tomuto jeho návrhu vyhověl a obviněný posléze, aniž by se úroveň jeho příjmů podstatně zhoršila, výživné neplatil, což s přihlédnutím ke všem zmíněným okolnostem posoudil jako záměr, a tedy přímý úmysl na výživu své dcery nepřispívat.

28. S těmito závěry soudu prvního stupně se ztotožnil i odvolací soud, jenž k již uvedenému doplnil, že částka 370 Kč na výživném byla stanovena k návrhu obviněného, který tímto způsobem sám zhodnotil svoji finanční situaci po sledované období, respektive minimálně od 1. 12. 2009, ačkoli návrh k soudu na snížení výživného podal až 18. 6. 2010. Návrh obviněného na zrušení vyživovací povinnosti ode dne 1. 11. 2012 byl Okresním soudem ve Vsetíně – pobočkou ve Valašském Meziříčí jeho rozhodnutím ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 2 P 275/98, zamítnut. Odvolací soud upozornil též na skutečnost, že obviněný i v době, kdy již byl osobou zdravotně znevýhodněnou, tj. od 3. 3. 2008, byl schopen najít si podle jeho vlastních slov zaměstnání, přičemž byl-li vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, stalo se tak jeho zaviněním. Rovněž uvedl, že v době, kdy již byl zdravotně znevýhodněn, byl schopen matce nezletilé své dcery poslat jednorázovou částku ve výši 20 000 Kč jako výživné za několik předchozích měsíců. Odvolací soud zdůraznil i to, že obviněný se osobně na péči nezletilé nijak nepodílel a dal ve svém sdělení z prosince 2010 zřetelně najevo, že si obstrukčně práci nenajde a jeho zdravotní stav se nezlepší, pokud bude nadále obtěžován aktivitou své bývalé manželky – matky nezletilé.

29. Nejvyšší soud na podkladě těchto argumentů soudů obou stupňů shledal, že soudy v potřebné míře zkoumaly a zvažovaly všechny rozhodné okolnosti, které byly pro závěr o vině obviněného uvedeným úmyslným přečinem nezbytné a potřebné. Zejména dostaly své povinnosti zakotvené v § 9 odst. 1 tr. ř. a jako předběžnou otázku samostatně a důsledně posuzovaly, v jakém rozsahu byl ob-

viněný v předmětném období schopen plnit svou vyživovací povinnost, a došly k závěrům, jimž lze přisvědčit.

č. 33

30. V této souvislosti lze jen připomenout, že své úvahy a zjištění konfrontovaly se závěry rozsudku Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky ve Valašském Meziříčí ze dne 20. 5. 1999, sp. zn. 2 P 275/98, jímž byla obviněnému stanovena povinnost přispívat na výživu nezletilé částkou 1 000 Kč měsíčně, počínaje dnem 1. 6. 1999, a navazujícího rozsudku Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky ve Valašském Meziříčí ze dne 5. 1. 2011, sp. zn. 2 P 275/98, který nabyl právní moci dne 23. 2. 2011, jímž byla k návrhu obviněného vyživovací povinnost snížena na 370 Kč měsíčně. Zejména z obsahu tohoto druhého rozsudku lze poukázat na ty závěry, z nichž se podává, že snížení výživného na tuto částku navrhoval sám obviněný, a to od data 1. 12. 2009, z čehož soud dovodil, že až do tohoto data bylo v možnostech a schopnostech obviněného hradit výživné v původní výši, a proto rozhodl tak, jak sám obviněný navrhoval. Současně připustil, že nově stanovená výše výživného jistě neodpovídá současným potřebám a nákladům nezletilé, nicméně hrazení vyšší částky výživného není ve schopnostech a možnostech obviněného.

31. Zjištěný rozsah vyživovací povinnosti koresponduje jak s možnostmi obviněného, byť velmi skromnými, tak i s celkovými poměry a osobními přístupy obviněného, který, jak správně odvolací soud poznamenal, na svou zákonnou povinnost zcela rezignoval. K tomu je vhodné připomenout, že soudy zvažovaly schopnost obviněného plnit výživné na jeho nezletilé dítě, když žádnou jinou vyživovací povinnost neměl, a se zřetelem na výsledky provedeného dokazování dospěly k závěru, že zdravotními problémy obviněného nebyla zcela vyloučena jeho možnost najít si přiměřené zaměstnání a že jeho průměrný měsíční příjem s ohledem na velmi nízkou, spíše symbolickou částku výživného postačoval k tomu, aby tuto řádně a včas hradil. Současné soudy zohlednily i přístup obviněného k výchově jeho dcery, neboť součástí vyživovací povinnosti je i zajištění ostatních potřeb dítěte souvisejících zejména s jeho soustavou přípravou na budoucí povolání, zájmy a koníčky, zdravým duševním i fyzickým vývojem a rozvojem, atd. Ani těmto svým povinnostem obviněný nedostál a zjevně to nebylo ani jeho snahou. Soudy shledaly, že obviněný vědomě nechtěl plnit svou vyživovací povinnost, jak ostatně i sám uvedl, když soudu sdělil, že pokud mu bývalá manželka (matka nezletilé) a její manžel budou zasahovat do soukromého života, nenajde si práci a ani jeho zdravotní stav se nezlepší, neboť mu znemožňují najít si práci, poněvadž o zaměstnance, kterému chodí soudní obsílky, nemá nikdo zájem. Tato zjištění přitom korespondují s tím, že o svou dceru nejevil žádný zájem, neznal její aktuální potřeby, s matkou nezletilé nekomunikoval a s dcerou nebyl ve styku.

32. Lze tedy jen upřesnit, že pokud na podkladě těchto zjištění soudy obou stupňů učinily závěr, že obviněný jednal v přímém úmyslu ve smyslu § 15

odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, tuto skutečnost vyjádřily nejen ve skutkových zjištěních, kde vedle právního vyjádření, že jednal úmyslně, uvedly, byť stručně, okolnosti, které pro takový závěr svědčí. Skutečnost, že obviněný nechtěl výživné na svou dceru platit, vyplynul spolehlivě z výsledků provedeného dokazování a zejména z postojů obviněného, jež soudy konkrétně především v odůvodnění svých rozhodnutí k této otázce vyložily.

33. Pokud jde o výši vyživovací povinnosti, obviněný věděl, že uvedená částka byla stanovena především s ohledem na jeho vlastní majetkové poměry a vyčíslení, které sám předložil v návrhu na snížení výživného, jež bylo soudem v občanskoprávním řízení bezezbytku respektováno, a navíc stanoveno výlučně ve prospěch obviněného k dřívějšímu datu, než sám požadoval, ačkoli vzhledem k věku a potřebám nezletilé (v posuzované době ve věku 12 až 15 let) se jednalo o částku ryze symbolickou a v zásadě toliko vyjadřující, že zákonné povinnosti vyživovat jiného ve smyslu § 95 zákona č. 94/1963 Sb., zvláště jedná-li se o nezletilé dítě, se nelze bez dalšího zprostit, a to dokonce ani v případě, že obviněný je příjemcem invalidního důchodu (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 1996/12). Ze všech těchto důvodů soudy nepochybily, pokud čin, který je obviněnému kladen za vinu, kvalifikovaly jako úmyslný trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku.

34. K jinak správným závěrům soudů obou stupňů Nejvyšší soud jen pro úplnost považuje za významné zmínit, že ze všech výše uvedených skutečností plyne, že soudy v daném případě nepřistupovaly k posouzení jak objektivní stránky uvedeného přečinu, tak ani k subjektivním znakům formalisticky, ale naopak při vědomí toho, že přiznáním invalidního důchodu a příspěvku na péči neznaniká automaticky vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které není schopno se samo živit, přičemž zohlednily individuální a konkrétní podmínky zejména na straně obviněného. Oba soudy pak dostaly zejména své povinnosti posuzovat, do jaké míry a v jaké výši byl obviněný schopen platit výživné. Vzhledem k tomu, že obviněný byl v době, kdy neplnil vyživovací povinnost, bez zaměstnání, správně shledaly, že nebyl zcela bez příjmů, a dostatečně prokázaly, že jeho příjem nahrazovaly, byť v míře nezbytně nutné, sociální dávky (srov. přiměřeně náleží Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. II. ÚS 187/02). Soudy také pečlivě mapovaly celé období, po které obviněný svou vyživovací povinnost neplnil, a to ve všech nabízejících se souvislostech, tzn. jak s ohledem na jeho zdravotní stav a výši dávek, jež pobíral, tak i vzhledem k jeho objektivním možnostem přičinit se o lepší majetkové poměry (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 1991, sp. zn. 11 Tz 19/91, uveřejněný pod č. 22/1992 Sb. rozh. tr.).

35. Nejvyšší soud proto dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

Č. 34

č. 34

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění

§ 254 odst. 1 tr. zákoníku

Úmyslné nesplnění povinnosti bez zbytečného odkladu obnovit ztracené, odcizené, zničené nebo poškozené účetnictví obchodní společnosti může naplnit skutkovou podstatu přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, dojde-li v důsledku toho k ohrožení majetkových práv jiného nebo včasného a řádného vyměření daně. Za nevedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku lze považovat i nesplnění výše uvedeného požadavku obsaženého v § 35 odst. 6 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1226/2015, ECLI:CZ:NS:2016:5.TDO.1226.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání, které podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného J. Z., zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. 67 To 79/2015, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. 11. 2014, sp. zn. 1 T 20/2014, jakož i další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Obvodnímu soudu pro Prahu 5 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. 11. 2014, sp. zn. 1 T 20/2014, byl obviněný J. Z. zproštěn obžaloby Obvodní státní zástupkyně pro Prahu 5 ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 2 ZT 67/2014, v plném rozsahu, a to jednak ve výroku pod bodem I podle § 226 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. ř.“), pro skutek obžalobou kvalifikovaný jako přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1, alinea 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), jednak ve výroku pod bodem II podle § 226 písm. b) tr. ř. pro skutek obžalobou kvalifikovaný

jako zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku. Týmž rozsudkem byli podle § 229 odst. 3 tr. ř. poškození odkázáni se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Skutek pod bodem I výroku o vině měl (zjednodušeně uvedeno) spočívat v tom, že obviněný J. Z. jako jediný jednatel obchodní společnosti M. A – Z s. r. o., tehdy se sídlem P. 5 (nyní jde o M. A. S. M. s. r. o., v likvidaci, se sídlem P. 9), ve snaze odstranit veškeré účetnictví této obchodní společnosti a při vědomí její neschopnosti splnit své závazky před splatností i po splatnosti, navíc po ukončení činnosti jejích provozoven, po rozprodání veškerého vybavení a zásob, kdy obchodní společnost nedisponovala žádným majetkem umožňujícím uspokojení pohledávek věřitelů, dne 8. 12. 2009 jako jediný společník a jednatel schválil formou notářského zápisu rozdělení svého obchodního podílu jediného společníka, tyto podíly úplatně převedl na M. H. a R. U. Mix s. r. o., odvolal se z funkce jednatele, do které jmenoval M. H., a po převodu obchodního podílu dne 17. 12. 2009 předal celkem 27 beden účetnictví obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. za období od roku 2001 do 16. 12. 2009 R. U., jednatelem nového společníka R. U. Mix s. r. o., aniž by si od něj vyžádal zmocnění udělené jednatelem M. H. Nabyvatelům obchodního podílu však přitom zatajil stav obchodní společnosti vykazující insolvenci i předlužení, následně pak souhlasil s tím, že se opětovně stane jediným společníkem a jednatelem obchodní společnosti, k čemuž došlo dne 12. 1. 2010 formou notářského zápisu. Poté však neučinil s výjimkou písemných výzev k vrácení účetních dokladů ze dne 21. 4. 2010 a dne 30. 4. 2010 adresovaných na adresu bydliště M. H., tj. osoby bývalého jednatele, který ani účetnictví nepřevzal, žádný úkon směřující k tomu, aby doklady o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv, doklady o nákladech a výnosech a výsledku hospodaření a další účetní doklady vymáhal od osoby, které je předal, a aby splnil povinnost uvedenou v § 35 odst. 6 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZÚ“), tj. provést opatření k obnovení účetnictví, ze kterého se zachovaly pouze fragmenty hlavní knihy, deníku, knihy pokladních a bankovních operací a knihy závazků a pohledávek s účetním deníkem bez počátečních stavů účtů, přičemž tyto části účetnictví neumožňovaly zjistit řádný majetkový a hospodářský stav obchodní společnosti jak v době odvolání z funkce jednatele, tak v době pozdější, minimálně nebylo možné zjistit, jak bylo naloženo s hotovostními prostředky ve výši 380 000 Kč evidovanými v pokladně obchodní společnosti k 30. 11. 2009 a s částkou 88 000 Kč získanou prodejem vozidel obchodní společnosti dne 3. 12. 2009, čímž ohrozil majetková práva poškozených věřitelů, a to nejméně právo uspokojit pohledávky z řádně zjištěného majetku dlužníka. Těchto 27 věřitelů je pak podrobně i s vyčíslením výše jejich tvrzené pohledávky rozvedeno ve výroku I rozsudku soudu prvního stupně.

3. Skutek pod bodem II výroku o vině měl (zjednodušeně uvedeno) spočívat v tom, že obviněný J. Z. ve funkci jediného jednatele obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. nejméně od března 2009, kdy se seznámil s výsledky hospodaření obchodní společnosti za období roku 2008, věděl, že obchodní společnost vykazovala k 31. 12. 2008 souhrnnou výši závazků ve výši 12 660 000 Kč, z toho po splatnosti 1 403 000 Kč, a dále věděl, že zůstatek v pokladně k 31. 3. 2009 byl nulový a že k 1. 1. 2009 činil stav čerpání kontokorentního úvěru u České spořitelny „minus“ 4 689 794 Kč, neukončil s ohledem na hospodářský stav činnost obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. podnikající zejména v oboru řeznictví a uzenářství, ale v obchodní činnosti pokračoval dále. Přitom již v červenci 2009 se obchodní společnost M. A – Z s. r. o. dostala do takového stavu neschopnosti hradit již splatné pohledávky, že navrhl za účelem zabezpečení dalšího podnikání některým věřitelům, například obchodním společností B. a spol., s. r. o., a Jatky H., že bude odebírat zboží pouze za okamžité platby v hotovosti, ze kterých se budou hradit již dříve splatné pohledávky těchto věřitelů, a poté takto odebíral a hradil zboží dodavatelů (zejména maso a masné výrobky). Od počátku října 2009 věděl, že další pokračování podnikatelské činnosti povede pouze ke snížení kontokorentního úvěru u České spořitelny, a. s., a ke zvýšení závazků obchodní společnosti bez možnosti jejich splacení. Tyto skutečnosti, tj. nemožnost splácet další nově vzniklé závazky a nemožnost splatit závazky z již objednaného, avšak dosud nedodaného zboží, před věřiteli zatajil, nesdělil je zaměstnancům a nadále sjednával jménem této obchodní společnosti sám a prostřednictvím zaměstnanců nové závazky a přijímal plnění z dřívějších závazků. Po ukončení funkce jednatele obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. neučinil opatření, aby již nebylo dodáváno dříve objednané zboží. Takto za období od 1. 10. 2009 do 8. 12. 2009, kdy byl jednatelem, jakož i v době od 9. 12. 2009 do 12. 1. 2010, kdy přestal být jednatelem, postupně u poškozených objednal a následně odebral zboží, které následně nezaplátil, jak je podrobně rozvedeno ve výroku rozsudku soudu prvního stupně – jde o celkem 18 bodů k jednotlivým poškozeným.

4. Proti shora uvedenému zprošťujícímu rozsudku podala Obvodní státní zástupkyně pro Prahu 5 odvolání v neprospěch obviněného, a to proti všem výrokům. O tomto odvolání rozhodl Městský soud v Praze ve veřejném zasedání konaném dne 23. 3. 2015 usnesením pod sp. zn. 67 To 79/2015 tak, že je podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodné.

II. Dovolání

5. Proti uvedenému usnesení Městského soudu v Praze podal nejvyšší státní zástupce dovolání v neprospěch obviněného J. Z. z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm.

g) tr. ř., neboť bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. b) tr. ř., ač v řízení mu předcházejícím byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., protože rozhodnutí soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení skutku.

6. V odůvodnění dovolání nejvyšší státní zástupce ke skutku uvedenému v bodu I výroku rozsudku soudu prvního stupně uvedl, že souhlasí se skutkovými závěry soudů prvního i druhého stupně, že nelze dovodit naplnění znaků přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, neboť provedeným dokazováním nebylo zjištěno, že by před převedením obchodního podílu v obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. a předtím, než přestal být jednatelem, nevedl účetnictví řádně, respektive že by uvedené kroky při převodu obchodního podílu činil záměrně proto, aby došlo k odstranění účetnictví. Dále však uvedl, že odlišná situace je v případě další žalované alternativy téhož přečinu podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, neboť jednání obviněného vyplývající ze zjištěného skutkového stavu její znaky naplňuje, a to právě ve vztahu k období následujícímu poté, co obchodní společnost zhruba po jednom měsíci převzal zpět a účetnictví mu již vráceno nebylo. K tomu státní zástupce provedl výklad uvedeného ustanovení, odkázal především na § 35 odst. 6 ZÚ, podle něhož v případě, že účetní záznamy jsou ztracené nebo odcizené, zničené nebo poškozené tak, že tímto poškozením došlo ke změně jejich obsahu, je účetní jednotka (v dané věci M. A – Z s. r. o.) povinna provést opatření k obnovení průkaznosti účetnictví. Obviněný proto byl po opětovném ovládnutí obchodní společnosti povinen s ohledem na všechny zjištěné okolnosti účetnictví obnovit a zajistit jeho řádné vedení, což nesplnil, čímž naplnil znaky přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, jak již dříve konstatoval i Nejvyšší soud v usnesení ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 5 Tdo 536/2008. V této souvislosti státní zástupce poukázal na skutkové závěry soudu prvního stupně, že bylo v silách obviněného i s pomocí svědka V. F., jenž měl část podkladů účetnictví v elektronické podobě, účetnictví zrekonstruovat, mohl také využít kontaktů na své dlouholeté dodavatele a odběratele, které znal, avšak nic z toho neučinil. Pouhé dva dopisy odeslané předchozímu jednatelem v průběhu dubna 2010 nejsou podle přesvědčení dovolatele dostatečné, nadto obviněný účetnictví neobnovil ani v následujícím období několika let až do současnosti. Dovolatel tak nesouhlasil se závěry napadených rozhodnutí, že obviněný neporušil žádnou konkrétní normu, protože žádná nestanoví konkrétní lhůtu, do které by účetnictví měl obnovit. Dále se nejvyšší státní zástupce věnoval výkladu znaku přečinu podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku spočívajícího v tom, že takovým činem musí pachatel ohrozit majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně, což bylo podle jeho přesvědčení též naplněno, neboť obviněný svým jednáním fakticky znemožnil věřitelům obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. zjistit stav majetku a hospodaření zmíněného dlužníka, a tím

ohrozil uspokojení jejich splatných pohledávek, k čemuž následně rekapituloval některé ekonomické údaje plynoucí ze skutkových zjištění soudu prvního stupně (byly sice zjištěny znaleckým posudkem pohledávky dlužníka M. A – Z s. r. o. ve výši přes 3 miliony Kč, ovšem nebylo zjištěno, zda byly vymáhány, proč tomu tak bylo, jak bylo naloženo s pokladní hotovostí, s prostředky za prodej vozů evidovaných na obchodní společnost, v čem spočívaly údajné starší tzv. ostatní pohledávky evidované na účtu ve výši přes 6 milionů Kč atd.). To vše jsou důvody, proč dosud věřitelé vystupující v roli poškozených v daném řízení nebyli uspokojeni uhrazením svých pohledávek. Následně se dovolatel věnoval výkladu subjektivní stránky uvedeného trestného činu v daném případě. Za nepřiléhavý argument považoval i názor, že obviněnému by nikdo nic nevyčítal, pokud by nezískal obchodní podíl zpět a nestal by se znovu jednatelem, protože povinnost obnovit účetnictví mu vznikla právě proto, že při opětovném ovládnutí obchodní společnosti nepřevzal účetnictví.

7. Pokud jde o bod II. výroku rozsudku soudu prvního stupně, má nejvyšší státní zástupce za to, že soudy prvního i druhého stupně na základě provedených důkazů dospěly k nesprávným skutkovým závěrům, že finanční situace obchodní společnosti nebyla tak špatná, že aktiva byla konstantně větší než pasiva, a že nebyl proto prokázán podvodný úmysl, neboť nebylo zjištěno, že obviněný nechtěl platit, ale naopak platit chtěl, jen případně později. V tomto směru se nejvyšší státní zástupce dovolával extrémního nesouladu z důkazů vyvozeného skutkového stavu se skutečným obsahem provedených důkazů, přičemž některé provedené důkazy ani nebyly soudem brány v úvahu, pro což soudy prvního i druhého stupně dospěly ke skutkovému závěru, který nelze z výsledků dokazování logicky vyvodit. K tomu odkázal na soudní praxi přijatý výklad týkající se posunutí hranic jinak úzce vymezeného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. tak, aby bylo možno přezkoumat i skutková zjištění při jejich extrémním nesouladu s vykonanými důkazy (a odkázal přitom na relevantní judikaturu).

8. V závěru dovolání nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání zrušil podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za použití § 265p odst. 1 tr. ř. jak napadené usnesení soudu druhého stupně, tak i rozsudek soudu prvního stupně, jakož i všechna případná rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále aby podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal soudu prvního stupně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že dovolání nejvyššího státního zástupce je přípustné [§ 265a odst. 1, 2 písm. b), h) tr. ř.], bylo podáno oprávněnou osobou

[§ 265d odst. 1 písm. a) tr. ř.], v zákonné lhůtě, jakož i na místě, kde je lze učinit (§ 265e odst. 1 tr. ř.).

10. Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou opodstatněnosti dovolatelem uplatněných dovolacích důvodů.

11. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z taxativně vyjmenovaných důvodů v § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř., respektive v § 265b odst. 2 tr. ř. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby mu uplatněné námitky také svým obsahem odpovídaly.

12. Nejvyšší státní zástupce uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř.

13. Důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je možné uplatnit, pokud bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k) § 265b odst. 1 tr. ř. V daném případě nejvyšší státní zástupce napadl dovoláním usnesení odvolacího soudu, kterým bylo zamítnuto odvolání, tedy řádný opravný prostředek, proti zprošňujícímu rozsudku, tedy rozhodnutí uvedenému v § 265a odst. 2 písm. b) tr. ř., ač podle dovolatele v řízení mu předcházejícím byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť rozhodnutí soudu prvního stupně spočívá na nesprávném právním posouzení skutku. Podstatou námitek je tak důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

14. Obecně lze konstatovat, že pro tento důvod lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o aplikaci norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je aplikace hmotněprávních norem na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně, zásadně se nepřipouští posouzení aplikace těchto norem na skutek prezentovaný dovolatelem, případně na skutek, jehož se dovolatel domáhá vlastní interpretací provedených důkazních prostředků, které soudy prvního a druhého stupně vyhodnotily odlišně. Dovolání z tohoto důvodu nemůže být založeno na námitkách proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění vyvodily z důkazů, jak postupovaly při provádění důkazů, v jakém rozsahu provedly dokazování apod. Dovolání je koncipováno jako mimořádný opravný prostředek a je určeno k nápravě závažných právních vad pravomocných rozhodnutí.

IV. Důvodnost dovolání

č. 34

15. Pokud jde o dovolání nejvyššího státního zástupce ve vztahu k posouzení skutku uvedeného pod bodem I výroku rozsudku soudu prvního stupně, považuje dovolací soud nejvyšším státním zástupcem uplatněné námitky za zcela důvodné.

16. Přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku je trestným činem zařazeným do hlavy šesté zvláštní části trestního zákoníku, tedy mezi trestné činy hospodářské, jeho objektem je zájem státu na řádném vedení a uchování účetnictví a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole (jiný objekt má § 254 odst. 2 tr. zákoníku, což není v daném případě relevantní). Chráněn je tak zájem adresáta informace na její pravdivosti, přičemž adresátem je zpravidla stát (zejména pro účely daňového řízení) anebo další osoby, jejichž majetkových práv by se činnost pachatele dotýkala a je ohrožovala (zpravidla věřitelé pachatele, jeho obchodní partneři, ale i společníci či akcionáři nebo další osoby).

17. Objektivní stránka tohoto trestného činu (ve variantě, již se nejvyšší státní zástupce dovolává, tj. § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku) spočívá v tom, že pachatel nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, a ohroží tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně. V rámci této skutkové podstaty, jež obsahuje několik znaků ve více variantách (alternativách), se nejvyšší státní zástupce dovolával té verze, že obviněný nevedl účetní knihy, zápisy i jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku, ač k tomu byl podle zákona povinen, a ohrozil tak majetková práva jiného.

18. Ve své podstatě v nastíněné verzi je tak toto ustanovení formulováno jako konkrétně ohrožovací delikt, jehož následkem je ohrožení majetkových práv konkrétních osob, ustanovení má tedy i předmět útoku (majetková práva dalších osob) a účinek na něm se projevující v podobě ohrožení tohoto předmětu útoku. Musí dojít k ohrožení majetkových práv nejméně jedné konkrétní osoby odlišné od pachatele („jiného“), dokonce ale může jít i o účetní jednotku, za niž pachatel jednal a v níž se dopustil některého z jednání popsanych ve třech alternativách v § 254 odst. 1 tr. zákoníku (srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 37/2009 Sb. rozh. tr.). Uvedený ohrožovací následek musí být dán u každé ze tří alternativ § 254 odst. 1 tr. zákoníku, tedy i v případě alinea 1 (srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod č. 54/2006 Sb. rozh. tr.). Samotná porucha (v podobě škody) není následkem žádaným základní skutkovou podstatou, v takovém případě by ovšem mohlo dojít k naplnění zvlášť přitěžující okolnosti uvedené v odstavci 3 nebo 4, popř. takový pachatel může být odpovědný za poruchový delikt, jehož znaky by tím zároveň naplnil (ať již by šlo o jednočinný

souběh obou těchto deliktů, nebo by poruchový delikt před ohrožovacím trestným činem podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku dostal z důvodu speciality přednost).

19. Jednání pachatele podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku spočívá v nevedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů, ač je k tomu pachatel podle zákona povinen. Ustanovení tak v podstatě postihuje nekonání, tedy opomenutí povinnosti konat, ač pachatel byl podle zákona konat povinen. Ustanovení § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku je tak koncipováno jako omisivní delikt, neboť je jím postihováno porušení povinnosti konat plynoucí ze zákona. Pachatel je tak zároveň nositelem zvláštní povinnosti konat ve smyslu § 112 tr. zákoníku, což má svůj význam též pro případnou odpovědnost pachatele při porušení dané povinnosti konat za vzniklý poruchový následek, neboť pak by byl takový pachatel (též či výlučně při vyloučení jednočinného souběhu) odpovědný za takový výsledčný delikt spáchaný jako nepravý omisivní trestný čin (např. podle § 240 tr. zákoníku).

20. Uvedeným zákonem, na nějž je odkazováno, je zákon o účetnictví, přičemž za relevantní znění je třeba považovat takové, které bylo účinné v době spáchání činu, a to s výhradou možné aplikace zákona v pozdějším znění, je-li to ku prospěchu pachatele ve smyslu § 2 odst. 1 tr. zákoníku (srov. přiměřeně rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 4. 1997, sp. zn. 4 To 255/97, uveřejněný pod č. 36/1998-I. Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozh. tr.). Soud dovolací vycházel v tomto směru ze znění zákona o účetnictví účinného do 30. 6. 2010 (před nabytím účinnosti zákona č. 227/2009 Sb., kterým byl zákon o účetnictví novelizován).

21. Zákon o účetnictví se vztahuje na účetní jednotku, kterou je podle § 1 odst. 2 písm. a) ZÚ mimo jiné též právnická osoba, jež má sídlo na území České republiky (v daném případě obchodní společnost M. A – Z s. r. o.). Povinnost vést řádně účetnictví pak vyplývá z dalších ustanovení zákona o účetnictví. Tak podle § 2 ZÚ účetní jednotky účtují o stavu a pohybu majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasív, dále o nákladech a výnosech a o výsledku hospodaření. Podle § 4 odst. 1 ZÚ jsou právnické osoby jako účetní jednotky ve smyslu § 1 odst. 2 písm. a) ZÚ povinny vést účetnictví ode dne svého vzniku až do dne svého zániku, další podrobnosti pak vyplývají z § 4 odst. 8 až 15 ZÚ. Podle § 5 ZÚ jsou sice účetní jednotky oprávněny pověřit vedením účetnictví i jinou právnickou nebo fyzickou osobu, to je ale nezabývá odpovědnosti za vedení účetnictví. Podle § 6 odst. 1 ZÚ jsou účetní jednotky povinny zachycovat skutečnosti, které jsou předmětem účetnictví (tzv. účetní případy), účetními doklady; tyto účetní případy pak podle odstavce 2 jsou povinny zaznamenávat v účetních knihách (tzv. účetní zápisy), a to na základě průkazných účetních záznamů; dále jsou podle odstavce 3 téhož ustanovení povinny inventarizovat majetek a závazky podle § 29 a 30 ZÚ; podle § 6 odst. 4 ZÚ jsou povinny sestavovat účetní závěrku podle § 18 ZÚ jako řádnou, popřípadě jako mimořádnou nebo mezitímní, a kromě toho v případech

stanovených podle § 22 ZÚ sestavují i konsolidovanou účetní závěrku. Přitom podle § 7 odst. 1 ZÚ jsou účetní jednotky povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky. Další odstavce § 7 ZÚ stanoví další účetní zásady a předpoklady, mimo jiné v odstavci 2 zákonodárce vymezuje pojem věrnosti a poctivosti obrazu předmětu účetnictví, přičemž dokonce vychází z přednosti obsahu účetnictví před formou (rozhodující není dodržení předepsaných postupů, ale při možnosti volby dosažení věrného a poctivého obrazu předmětu účetnictví odpovídajícího skutečnému stavu). Účetní jednotky jsou podle § 8 odst. 1 ZÚ povinny vést účetnictví správně, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů, přičemž v dalších odstavcích je definováno, kdy jsou uvedené parametry naplněny.

22. V daném případě určujícím ustanovením zákona o účetnictví, na které nejvyšší státní zástupce též ve svém dovolání poukazuje, je § 35 odst. 6 ZÚ, podle něhož v případě, že účetní záznamy jsou ztracené nebo odcizené, zničené nebo poškozené tak, že tímto poškozením došlo ke změně jejich obsahu, je povinná účetní jednotka provést opatření k obnovení průkaznosti účetnictví. Co se rozumí průkazností účetního záznamu (tedy nikoli celého účetnictví), stanoví § 33a ZÚ – účetní záznam je považován za průkazný, pokud je možno jej přímo porovnat se skutečností (např. u účetních dokladů v rámci jejich věcné kontroly), nebo je možno jeho obsah doložit obsahem jiných průkazných účetních zápisů (např. doložení účetního zápisu průkazným účetním dokladem ve smyslu § 11 ZÚ). Uvedené ustanovení § 35 odst. 6 ZÚ tak pro účetní jednotku, respektive osobu za ni jednající, stanoví specifickou povinnost, a sice provést opatření k obnově průkaznosti účetnictví, jsou-li účetní záznamy ztracené. Nejvyšší soud již v minulosti ještě ve vztahu k trestnému činu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 odst. 1 alinea 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (na nějž § 254 tr. zákoníku navazuje), rozhodl v usnesení ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 5 Tdo 536/2008, že úmyslné nesplnění povinnosti obnovit ztracené, odcizené, zničené nebo poškozené účetnictví obchodní společnosti může naplnit skutkovou podstatu uvedeného trestného činu, dojde-li v důsledku toho k ohrožení majetkových práv jiného nebo včasného a řádného vyměření daně, přičemž za nevedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku lze považovat i nesplnění požadavku obsaženého v § 35 odst. 6 ZÚ. V tomto směru nemá dovolací soud důvod odchýlit se od své předchozí rozhodovací praxe, i nadále proto považuje nesplnění povinnosti uvedené v § 35 odst. 6 ZÚ za jeden z případů naplňujících znak jednání skutkové podstaty uvedené v § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku.

23. Základní právní úpravu obchodní společnosti s ručením omezeným v letech 2009 a 2010 obsahoval v mezidobí již zrušený zákon č. 513/1993 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obch. zák.“), který byl účinný až

do 31. 12. 2013. Statutárním orgánem obchodní společnosti s ručením omezeným byl podle § 133 odst. 1 obch. zák. jednatel. Jednateli mimo jiné náleželo obchodní vedení obchodní společnosti (§ 134 obch. zák.), byl také povinen zajistit řádné vedení předepsané evidence a účetnictví (§ 135 odst. 1 obch. zák.), byl povinen vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, jinak případně odpovídal za škodu takto způsobenou (§ 135 odst. 2 a § 194 odst. 5 obch. zák.). Jednání statutárního orgánu bylo jednáním přímo právnické osoby (obecně vyjádřeno v tehdy platném a účinném § 20 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), nešlo o zastoupení, přitom rozsah jednatelské působnosti byl v obchodním zákoníku upraven kogentně a zahrnoval všechny věci dané právnické osoby. Z uvedeného vyplývá, že povinnosti dané zákonem o účetnictví právnické osobě byl povinen splnit jednatel obchodní společnosti s ručením omezeným, tedy mimo jiné měl i povinnost podle § 35 odst. 6 ZÚ provést opatření k obnově průkaznosti účetnictví, jsou-li účetní záznamy ztraceny.

24. V projednávaném případě (v rozsahu vytýkaných vad dovolatelem) se obviněný J. Z. stal jednatelem obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. po opětovném nabytí 100 % obchodního podílu dne 12. 1. 2010. Obviněný přistoupil na to, že převezme zpět 100 % obchodního podílu v uvedené obchodní společnosti, tedy ji ovládne, následně se stane i jediným jednatelem této obchodní společnosti, aniž by současně převzal účetnictví od předchozího jednatele, byl si tedy vědom, že se stává jednatelem a že nemá k dispozici účetnictví (nebylo zjišťováno, zda učinil další od řádného hospodáře očekávatelné kroky, jako je zjištění stavu majetku a závazků, tedy obchodního jmění, ke dni převzetí obchodní společnosti, respektive alespoň přehledu kroků, jaké za svého fungování v obchodní společnosti provedl jeho předchůdce, pokud takové kroky vůbec byly učiněny). Zároveň obviněný evidentně věděl o své povinnosti účetnictví obnovit, protože předchozímu jednatelem zaslal dva dopisy, v nichž jej vyzýval k vrácení účetnictví. Ovšem pak žádný jiný krok k obnově účetnictví neučinil, ač se tyto možnosti jednoznačně nabízely, jak na to poukazuje nejvyšší státní zástupce v podaném dovolání. Předně se měl obrátit na svědka V. F., s nímž po dlouhá léta spolupracoval a který měl pro obnovu účetnictví významné podklady v elektronické podobě. Dále se měl obrátit na své dodavatele a odběratele a opatřit si kopie účetních dokladů, případně smluvní dokumentace či jiných dokladů prokazující účetní případy. Postupem obviněného v dané věci ovšem bylo zcela zastřeno, jaký byl přehled majetku obchodní společnosti v okamžiku, kdy ji opět ovládl, a to i v porovnání se stavem, kdy ovládnutí předtím na krátkou dobu pozbyl (tj. formálně dne 8. 12. 2009, fakticky možná až dne 17. 12. 2009, podle dalších důkazů spíše ještě později, respektive vůbec, což by zase svědčilo spíše pro původně žalovanou verzi o naplnění alternativy uvedené v § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku). Nebylo vyjasněno, zda byla provedena inventarizace majetku, jaký byl stav majetku před ovládnutím obchodní společnosti novými osobami, jaký byl stav majetku poté,

co obchodní společnost následně opět ovládl obviněný J. Z., zda byla provedena mimořádná účetní závěrka, jak zněla dohoda o zpracování řádné účetní závěrky za rok 2009, jak byl předán majetek obchodní společnosti (např. co se stalo s pokladní hotovostí, dlouhodobým hmotným majetkem, dalším majetkem a jinými aktivy obchodní společnosti) atd.

č. 34

25. V tomto směru rozhodně neobstojí obhajoba obviněného J. Z., že učinil veškeré potřebné kroky k obnovení účetnictví tím, že se obrátil na předchozího jednatele dvěma jemu adresovanými dopisy. Jestliže selhala jedna možnost obnovy účetnictví, měl využít jiných, které se zcela nepochybně nabízely, jak bylo uvedeno shora. Neobnovením účetnictví obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. tedy obviněný J. Z. jako jednatel této obchodní společnosti porušil povinnost konat, která vyplývala z § 35 odst. 6 ZÚ.

26. Dlužno ovšem podotknout, že v řízení nebylo vyjasněno, jak obviněný J. Z. (pokud to byl on) mohl poměrně krátce po odeslání dvou dopisů předchozímu jednatele ve dnech 21. a 30. 4. 2010, na něž nebylo nijak reagováno, za několik málo dnů (dne 11. 5. 2010) založit do sbírky listin obchodního rejstříku účetní závěrky za roky 2007 a 2008, tedy za období, z něhož podle současného tvrzení postrádá veškeré účetnictví. Není tedy zřejmé, kdo účetní závěrky zpracoval (zřejmě svědek V. F.), na základě jakých dokumentů, kdy tomu tak bylo, jak dále komunikoval s M. A – Z s. r. o. jako účetní jednotkou, nakolik v účetních závěrkách uváděná data z března roku následujícího po roce, za nějž byla závěrka zpracována, jsou pravdivá atd. Na to soudy prvního ani druhého stupně svou pozornost nezaměřily.

27. Pokud jde o ohrožení majetkových práv jiného, dává i v tomto směru dovolací soud nejvyššímu státnímu zástupci za pravdu, že k němu podle dosavadních poznatků zřejmě také došlo, neboť obviněný J. Z. jako jednatel obchodní společnosti s ručením omezeným, na niž se obracejí věřitelé se svými pohledávkami, neučinil nic, aby k uspokojení těchto pohledávek došlo. Tím, že neobnovil účetnictví, mimo jiné zcela rezignoval na vymáhání vlastních pohledávek obchodní společnosti M. A – Z s. r. o., neprovedl soupis jejího majetku, obchodní společnost evidentně vlastní dluhy věřitelům nehradila ani v roce 2010, ani později, věřitelé se jako poškození připojili k trestnímu řízení se svými nároky na náhradu škody, respektive vydání bezdůvodného obohacení, jejich pohledávky dosud uspokojeny nebyly. Obviněný J. Z. jako jednatel zřejmě ani nepodal insolvenční návrh, ač jím ovládaná obchodní společnost M. A – Z s. r. o. evidentně měla více věřitelů, měla peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po splatnosti a nebyla schopna tyto závazky plnit [§ 3 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „IZ“)], nesplnila je dosud. Druhý insolvenční návrh, který podala dne 10. 6. 2010 jako zaměstnankyně M. Z. (jinak osoba blízká obviněnému J. Z.), byl odmítnut dne 14. 6. 2010 s odůvodněním, že šlo o obcházení insolvenčního

zákona ve snaze vyhnout se zpoplatnění insolvenčního řízení a úplného hrazení nákladů na insolvenční řízení ze státního rozpočtu. Obviněný J. Z. jako jediný jednatel zřejmě insolvenční návrh vůbec nepodal, ač mu v případě zjištění úpadku i v případě, že při náležitě pečlivosti měl úpadek zjistit, tuto povinnost ukládá § 98 IZ, přičemž nesplnění této povinnosti zakládá odpovědnost za škodu nebo jinou újmu podle § 99 IZ.

28. Tím, že nebylo obnoveno účetnictví, nebylo ani možné zjistit, jaká jsou aktiva obchodní společnosti M. A – Z s. r. o., z nichž by bylo možno věřitele uspokojit, a to alespoň částečně v rámci insolvenčního řízení, pokud by je nebylo možné uspokojit zcela v rámci případné likvidace obchodní společnosti (popř. výkonem či exekucí rozhodnutí, jímž by byla pohledávka věřiteli přiznána). Ovšem v tomto směru opět zůstává určitá nevyjasněnost skutkového stavu s ohledem na mezery v rámci dokazování (např. nebyl zjišťován řádně ani současný stav obchodní společnosti, probíhající likvidace, nebyl vyslechnut likvidátor, soudy se nezabývaly dvěma insolvenčními řízeními zaznamenanými v obchodním rejstříku, která probíhala na základě návrhu zaměstnankyně M. Z., ani tím, proč v současné době neprobíhá, proč návrh nepodal sám soudem ustanovený likvidátor, jaký majetek vypořádává atd.).

29. Stejně tak dovolací soud souhlasí s námitkou nejvyššího státního zástupce, že zcela nepřipadná je obhajoba obviněného, kterou akceptovaly soudy prvního i druhého stupně, že zákon o účetnictví nestanoví v žádném ustanovení lhůtu, v níž je třeba účetnictví podle § 35 odst. 6 ZÚ obnovit. Je zřejmé, že účetní jednotka tak musí učinit bez zbytečného odkladu. Stanoví-li tuto lhůtu § 35 odst. 2 ZÚ pro pouhou opravu některého účetního záznamu, je-li neúplný, neprůkazný, nesprávný nebo nesrozumitelný, tím spíše musí v uvedené lhůtě provést i obnovu účetnictví podle § 35 odst. 6 ZÚ (*argumentum a minore ad maius*). Jak již bylo shora uvedeno, je právnická osoba jako účetní jednotka povinna vést účetnictví po celou dobu své existence (§ 4 odst. 1 ZÚ) tak, aby bylo správné, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů ve smyslu § 8 ZÚ. Na základě takto vedeného účetnictví je pak třeba za účetní období (v daném případě šlo o kalendářní rok) mimo jiné sestavit řádnou účetní závěrku (§ 6 odst. 4 ZÚ), přičemž účetnictví mělo být vedeno tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky (§ 7 odst. 1 ZÚ). Účetní závěrku spolu s výroční zprávou měla právnická osoba jako účetní jednotka zapsaná do obchodního rejstříku zveřejnit jejím uložení do sbírky listin obchodního rejstříku podle zvláštního právního předpisu (tj. podle § 38k ve spojení s § 38i obch. zák.; od 1. 1. 2014 pak tuto povinnost stanoví § 66, srov. i § 72 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění zákona č. 87/2015 Sb.). Již z toho plyne požadavek brzké obnovy účetnictví, aby právnická osoba mohla dostát svým dalším povinnostem plynoucím

z právního řádu, tedy na základě obnoveného účetnictví sestavit účetní závěrku a zveřejnit ji ve sbírce listin obchodního rejstříku. Podle § 38k odst. 1 obch. zák. měla právnická osoba jako podnikatel zapsaný do obchodního rejstříku založit bez zbytečného odkladu od vzniku rozhodné skutečnosti rejstříkovému soudu do sbírky listin určené listiny, tedy i účetní závěrku, kterou bylo namísto podle § 19 odst. 1 ZÚ sestavit k rozvahovému dni, jímž je den, k němuž se uzavírají účetní knihy, v případě řádné účetní závěrky pak k poslednímu dni účetního období (v daném případě k 31. 12.). Nesplnění této povinnosti pak mohlo být vymáháno ukládáním pokut rejstříkovým soudem (ve smyslu § 200de o. s. ř. v tehdy účinném znění), také mohlo být postiženo pokutou podle § 37 odst. 1 písm. b) ZÚ, dokonce se může jednat o trestný čin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 2 alinea 3 tr. zákoníku (za splnění dalších tam uvedených podmínek). Možnost postihu pokutou stanovil zákonodárce nejen pro nesestavení účetní závěrky podle § 37 odst. 1 písm. b) ZÚ, ale i pro jiné případy, např. právě pro nevedení účetnictví podle § 37 odst. 1 písm. a) ZÚ, popř. vedení účetnictví nesprávného podle § 37 odst. 1 písm. i) ZÚ, v obou případech nejde-li o nyní projednávaný přečin podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Přitom pro projednání těchto případů protiprávních jednání uvedené ustanovení § 37 ZÚ v odstavci 5 stanoví promlčecí (či správněji prekluzivní) lhůtu subjektivní v trvání jednoho roku (v této lhůtě počínaje okamžikem, kdy se orgán příslušný k uložení pokuty o protiprávním jednání dozvěděl, musí o něm zahájit řízení) a lhůtu objektivní v trvání tří let (počínaje okamžikem spáchání činu). Je tak i z uvedeného nasnadě, že povinný subjekt musí své zákonné povinnosti splnit v relativně krátkých lhůtách, když zákonodárce i správnímu orgánu stanovuje poměrně krátké lhůty k postihu porušení těchto povinností. Přitom je třeba připomenout, že stav neobnovení účetnictví v tomto případě trvá již sedm let, tedy dokonce správnímu orgánu (pokud by nešlo o trestný čin) by pro postih uplynula i objektivní tříletá prekluzivní lhůta. To vše jen dokládá nesprávnost závěrů soudů prvního i druhého stupně v dané otázce, podle nichž by při dovedení jejich názoru do důsledků nikdy lhůta povinné účetní jednotce pro splnění povinností plynoucí z § 35 odst. 6 ZÚ neskončila jen z toho důvodu, že není právním předpisem nikde vymezena její délka, tudíž by ani nikdy nemohly začít běžet lhůty správnímu orgánu pro postih nesplnění této povinnosti. Při takovém absurdním závěru by § 35 odst. 6 ZÚ bylo zcela zbytečné, šlo by o normu imperfektní, kterou by nebylo možné vůbec vymáhat, nesplnění povinnosti z ní plynoucí sankcionovat, tedy šlo by o pouhý apel na účetní jednotky, aby se podle takové normy chovaly, avšak jednání v rozporu s normou by nebylo nijak postižitelné. S takovým názorem ale soud dovolací nemůže souhlasit.

30. V daném případě obviněný J. Z. jako jednatel obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. dosud neobnovil účetnictví ani nezaložil účetní závěrku za rok 2009 do sbírky listin obchodního rejstříku, evidentně tedy svou zákonnou

povinnost obnovit účetnictví nesplnil, ani ve lhůtě bez zbytečného odkladu ani v delší lhůtě, přičemž tento stav trvá již sedm let.

31. Nejvyšší soud se ztotožnil i s názorem nejvyššího státního zástupce, který označil za nesprávný argument pro zproštění obviněného obžaloby proto, že mu nebylo kladeno za vinu neobnovení účetnictví, pokud by opětovně obchodní společnost „nepřevzal“. V daném případě je naopak namísto obviněnému J. Z. nejméně vytýkat (není-li nepochybně prokázáno, že se na zmizení účetnictví sám aktivně podílel, popř. že dokonce toto bylo součástí jeho podvodného jednání vůči poškozeným věřitelům) právě opomenutí shora rozebrané povinnosti konat, jež spočívala v provedení opatření k obnovení průkaznosti účetnictví. Právě tím, že se stal znovu jednatelem obchodní společnosti poté, co tato obchodní společnost pozbyla účetnictví, vznikla mu tím okamžikem uvedená povinnost konat. Pokud by tohoto kroku obviněného nebylo, skutečně by mu tato povinnost nevznikla, pak by ji nemohl porušit, tedy by pro porušení takové povinnosti ani nemohl být stíhán. To však v žádném případě nemůže být jakýmsi liberačním důvodem, proč by odpovědná osoba, mající obecnou či zvláštní povinnost konat, neměla být povinna konat ani proč by za svou nečinnost nemohla být posléze postihována (stejně tak je tomu i v případech tzv. garantů majících zvláštní povinnost konat, i u nich platí povinnost konat po celou dobu, po kterou mají povinnost garanta založenou některým z důvodů uvedených v § 112 tr. zákoníku, totéž platí i pro osoby mající obecnou povinnost konat plynoucí přímo z trestního zákoníku, ani takové osoby se nemohou dovolávat beztrestnosti jen z důvodu dobrovolnosti převzetí povinnosti konat nebo dobrovolného založení obecné povinnosti, jako by tomu bylo např. v případě § 150 odst. 2 tr. zákoníku u lékaře, který dobrovolně uzavře pracovní smlouvu s nemocnicí). Jinými slovy v určitých případech (dokonce zpravidla) zákonodárce přímo počítá s tím, že určité osoby dobrovolně převezmou povinnosti konat (viz výslovně § 112 tr. zákoníku), popř. dobrovolně se stanou subjektem, který bude mít z toho titulu povinnost konat ze zákona (např. uzavřením manželství apod.). To samo o sobě nemůže následně vylučovat jejich odpovědnost za nesplnění povinnosti, kterou na základě svého předchozího dobrovolného jednání měli. Jiný závěr by vedl k absurdním důsledkům.

32. Pokud jde o výhrady dovolatele k bodu II. výroku rozsudku soudu prvního stupně ohledně možného podvodného jednání vůči poškozeným (převážně z řad dodavatelů), má dovolací soud za to, že závěry soudů prvního i druhého stupně jsou nejméně poněkud předčasné, v tomto směru je namísto doplnit dokazování, následně provedené důkazy náležitě zhodnotit a v odůvodnění rozsudku pečlivě vyložit hodnotící úvahy. V daném ohledu soud prvního stupně, jemuž přisvědčil i soud druhého stupně, vycházel především ze znaleckého posudku Ing. E. K., avšak dovolatel oprávněně namítá, že tento znalecký posudek vychází z neúplného účetnictví, takže jím prezentované závěry je třeba posuzovat kriticky. V provedeném trestním řízení nebylo řádně prokazováno, v jakém stavu se obchodní společnost

nachází, zda nejde o stav úpadku, jak jej definuje § 3 IZ, čemuž dosud provedené důkazy nasvědčují. Obchodní společnost má více věřitelů, jen ve výroku o vině v bodě II výroku rozsudku soudu prvního stupně je jich zmíněno 18, z nichž 16 se jich připojilo k trestnímu řízení s majetkovým nárokem. Ve skutečnosti jich je ale více, jen v bodě I výroku téhož rozsudku je označeno dokonce 27 věřitelů. Přitom 16 z nich uplatňovalo peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, které obchodní společnost M. A – Z s. r. o. po dobu několika let není schopna plnit. Z uvedeného znaleckého posudku (odtrženě nahlíženo) by se však mohlo zdát, že účetně stav úpadku nenastal, protože účetně obchodní společnost má tomu odpovídající aktiva. Pokud stav úpadku bude zjištěn, bude třeba určit dobu, kdy nastal, zda se v něm obchodní společnost nacházela již v době, kdy obviněný J. Z. nakupoval uvedené zboží, což by mohlo hrát roli při zvážení, nakolik obviněný věděl o možnosti, že nebude schopen uhradit dohodnutou cenu a pro ten případ s tím byl srozuměn (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 5 Tdo 211/2013). V tomto směru zůstal skutek neobjasněn, přičemž se nabízí celá řada důkazů, které mohly být provedeny. Např. nebyl vyslechnut soudem jmenovaný likvidátor obchodní společnosti M. A. S. M. s. r. o., v likvidaci (dříve M. A – Z s. r. o.), Ing. R. V., který by v tomto směru mohl poskytnout relevantní informace, zejména jak likvidace obchodní společnosti probíhá, proč případně nebyl podán insolvenční návrh (podle § 200 o. z.), jaká aktiva nyní vypořádává, jaký majetek obchodní společnosti zjistil, jak nevypořádané obchodní vztahy řešil atd. Dále bude nezbytné ve vztahu k tvrzenému podvodu spáchanému v pokračování více útoky vůči několika poškozeným (přitom vůči většině z nich více útoky) vyslechnout jako svědky ty, kteří měli být uvedeni v omyl a na jejichž úkor, popř. na úkor jimi zastupované osoby, měla být majetková dispozice učiněna. V dosavadním řízení nebylo vůbec objasněno, jaká byla dohoda o způsobu placení mezi obviněným J. Z. (pokud to byl skutečně on, kdo s tvrzenými poškozenými jednal, pokud to nebyl jím pověřený zaměstnanec) a dodavateli zboží. Pouze byly přečteny tři úřední záznamy o podaných vysvětleních svědky M. Š., Z. A. a J. P., přičemž tvrzených poškozených bylo výrazně více. Obsahem těchto vysvětlení, podobně jako těch, jež učinili svědci M. Z. a M. H., a zejména pak velkým množstvím listinných důkazů, které byly v hlavním líčení provedeny, se soudy prvního ani druhého stupně v odůvodnění svých rozhodnutí podrobněji nezabývaly a nevypořádaly se s nimi v kontextu s obhajobou obviněného (jde o opakovaná tvrzení o předlžení obchodní společnosti na podzim roku 2009, o neuhraditelných dlužích okolo 5 milionů Kč, respektive až 12 milionů Kč, o pravděpodobném zvýhodnění některých věřitelů přenecháním jim movitého majetku, případně přednostní úhradou na úkor ostatních věřitelů, o objednávání a o odebrání zboží obviněným J. Z. i v dobách, kdy již zbavil obchodní společnost majetku, kdy dokonce již ani nebyl jednatelem a není zřejmé, z jakého titulu za obchodní společnost jednal, nakolik šlo o zmocněné a nakolik o nezmocněné jednatelství apod.).

33. Za situace, kdy v průběhu přípravného řízení nebyly v dostatečném rozsahu opatřeny důkazy, z nichž by vyplývaly skutečnosti umožňující rozhodnout o podané obžalobě, bylo na soudu prvního stupně, aby dokazování provedl v hlavním líčení (§ 2 odst. 5 tr. ř.). Na druhou stranu je třeba respektovat obecně závaznou judikaturu Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky), který se k možnostem aktivního prokazování viny obviněného soudem bez náležité aktivity státního zástupce jako veřejného žalobce opakovaně vyjadřoval. Odkázat lze v tomto směru zejména na nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, uveřejněný pod č. 86/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, v němž Ústavní soud uvedl: „Odsouzení pachatele trestné činnosti je v souladu s čl. 80 Ústavy České republiky primárně věcí státního zastupitelství. Je to tedy státní zastupitelství, kdo nese odpovědnost za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou. Obecné soudy se proto nikdy nesmějí stavět do pozice pomocníka veřejné žaloby usilujícího rovněž o odsouzení a nelze k takovému výkladu rolí těchto institucí dospět ani výkladem § 2 odst. 5 *alinea ultima* trestního řádu. Posledně uvedené zákonné ustanovení totiž v souladu s ústavními principy spravedlivého procesu a z nich vyplývajících rozvržení rolí jeho jednotlivých účastníků nutno vykládat tak, že je soud povinen doplňovat dokazování v rozsahu potřebném pro spravedlivé rozhodnutí, které nemusí být nutně odsuzující.“ Výtku neprovádění důkazů v řízení před soudem prvního nebo i druhého stupně je tak nutno primárně směřovat vůči státnímu zástupci, který by měl aktivně jím tvrzenou vinu před soudem prvního stupně prokazovat, na soudu potom je rozhodnutí, zda navržené důkazy provede, či v souladu s judikaturou týkající se tzv. opomenutých důkazů jejich provedení zamítne (k tomu srov. rozsáhlou judikaturu zejména Ústavního soudu, např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 95/97, nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 733/01, nález Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2002, sp. zn. III. ÚS 173/02, nález Ústavního soudu ze dne 18. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 177/04, nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3320/09, a mnohé další).

34. Bylo by proto namíste soustředit se na ekonomickou situaci obchodní společnosti M. A – Z s. r. o., zejména v období od října roku 2009, zohlednit, jakou lhůtu splatnosti měly pohledávky z tohoto období, jaký byl v rozhodné době objem uhrazených a neuhrazených pohledávek (závazků obchodní společnosti M. A – Z s. r. o.), jak to bylo s tvrzenými vlastními pohledávkami za odběrateli M. A – Z s. r. o., jaké byly s delší lhůtou po splatnosti a zda bylo možné očekávat jejich reálné uhrazení, jak to bylo s jednáním obviněného za obchodní společnost M. A – Z s. r. o. po dni 8. 12. 2009, kdy již nebyl jednatelem (údaj byl vymazán z obchodního rejstříku až dne 17. 12. 2009), a přesto dále vystupoval vůči třetím osobám jejím jménem, ač nebylo zjištěno, na jakém základě. Tak např.

některé objednávky masa jsou z tohoto období (např. na č. l. 2864), hovořila o tom v podaném vysvětlení i svědkyně M. Z., podle níž ještě dne 20. 12. 2009 jednal obviněný J. Z. o ukončení podnikání obchodní společnosti, podobně o objednávkách hovořili i další svědci – např. svědek M. Š. či Z. A. Zde se nabízí rozbor, jak mohl obviněný J. Z. vystavovat dne 14. 12. 2009 fakturu za dodání zboží v podobě vybavení provozovny Ž., respektive zboží na této prodejně, obchodní společnosti Z. A. s. r. o., ač již nebyl jednatelem (přičemž podle výpovědi svědků M. H. a R. U. byli oni tímto překvapeni, že obchodní společnost fakticky nemá provozovnu a vybavení), nakořik nejde o antidataci s tím, že k údajnému plnění mělo dojít již k 1. 12. 2009 a datum splatnosti 29. 12. 2009 bylo uvedeno zcela fiktivně, neboť k úhradě mělo dojít zápočtem na úhradu jakýchsi starších dluhů, případně nakořik šlo o předem promyšlený plán, jenž se dotýkal majetkových práv dalších osob. Přitom ve skutečnosti uvedené zboží i vnitřní zařízení (údajně podle seznamu vytvořeného ke dni 25. 11. 2009 a lze očekávat, že ke stejnému datu měl být pořízen i soupis zboží, který ale svědek Z. A. nedoložil) užívala obchodní společnost G. P. s. r. o. ovládaná svědkem M. H., bývalým společníkem a zaměstnancem M. A – Z s. r. o., jehož mezi Vánocemi a Silvestrem roku 2009 kontaktoval svědek Z. A. s tím, že vybavení prodejny je jeho a má mu za něj zaplatit nebo jej vydat, takže na základě faktury vystavené dne 27. 12. 2009 uhradila tato obchodní společnost obchodní společnosti Z. A. s. r. o. částku 241 570 Kč. Z toho lze dovozovat, že obviněný J. Z. cíleně v tomto období zbavoval obchodní společnost M. A – Z s. r. o. zpeněžitelného majetku (vedle vybavení prodejny i motorových vozidel, která prodal), je otázkou, nakořik měl tyto své kroky předem rozmyšleny, nakořik nikoli, nakořik případně jen některé ze svých věřitelů (např. právě obchodní společnost Z. A. s. r. o.) zvýhodnil oproti jiným věřitelům, kteří již nemají možnost se alespoň částečně uspokojit z majetku obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. (respektive nyní M. A. S. M. s. r. o., v likvidaci). Stejně tak není zřejmé, jak bylo naloženo s pokladní hotovostí, na což upozornil v dovolání nejvyšší státní zástupce.

35. V tomto směru, aniž by tím dovolací soud jakkoliv předjímal výsledky dokazování, které bude třeba doplnit, lze též připomenout dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v usnesení ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 5 Tdo 211/2013, dospěl k závěru, že nepřímý úmysl v případě trestného činu podvodu je dán i v případech odebrání zboží od věřitele, za které pachatel následně nic nezaplatil, pokud pachatel již v době uzavření kupní smlouvy neměl reálnou představu o tom, zda vůbec a kdy zaplatí dodavateli kupní cenu (v takových případech jde o takový typ lhovostejnosti pachatele, který je výrazem jeho kladného vztahu k tomu, že způsobí škodu na cizím majetku, což odůvodňuje eventuální úmysl, přičemž na podvodný úmysl pachatele bylo možné v uvedeném případě usuzovat i z toho, že v postavení statutárního orgánu či jiné odpovědné osoby oprávněné jednat jménem právnické osoby, uváděl nepravdivé údaje v podkladech sloužících

pro zápis do obchodního rejstříku stran zvýšení základního kapitálu obchodní společnosti). V tomto směru se nabízí paralela ve vztahu k případnému „zašantročení“ účetnictví ve smyslu jeho zničení nebo učinění neupotřebitelným, jeho následným úmyslným zatajením (k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1304/2014), což je dosavadní judikaturou považováno za přečin zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 3 tr. zákoníku, např. proto, aby se věřitelé nemohli uspokojit na majetku obchodní společnosti a aby měli ztíženou situaci při uplatňování nároků z titulu odpovědnosti za škodu způsobenou jednatelem včasným nepodáním insolvenčního návrhu, jakož i paralela ve vztahu k jednání obviněného J. Z. za obchodní společnost po dobu, kdy ještě nebyl údaj o jeho jednatelství vymazán z obchodního rejstříku (v mezidobí od 8. 12. 2009 do 17. 12. 2009).

36. Uvedené otázky spolu s dalšími dílčími otázkami týkajícími se skutkového stavu, jak je předestřel dovolatel, zasluhují hlubšího rozboru, je třeba náležitě rozvést, které důkazní prostředky včetně listinných důkazů vzaly soudy v potaz, jak je hodnotily, ze kterých vycházely a proč, proč jiným neuvěřily, neboli odůvodnění rozsudku musí splňovat náležitosti uvedené v § 125 odst. 1 tr. ř. (respektive usnesení v § 134 odst. 2 tr. ř.), tedy vylíčení, které skutečnosti vzal soud za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporují. Tak např. rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně vycházela ze znaleckého posudku Ing. E. K., která zase mimo jiné vycházela z účetních závěrek za roky 2007 a 2008, jež ale byly zveřejněny až dne 11. 5. 2010, kdy již obviněný J. Z. podle svých tvrzení neměl k dispozici účetnictví, jehož byly součástí. Z těchto účetních závěrek vyplývá, že účetně obchodní společnost sice předložena nebyla, ale svědci vesměs hovořili o tom, že obchodní společnost se po celý rok 2009 potýkala s problémy, což vyvrcholilo na podzim toho roku, kdy neměla prostředky na úhradu svých dluhů, které podle jedněch činily okolo 5 milionů Kč, podle jiných převyšovaly dokonce 10 milionů Kč.

37. Nejvyšší soud z důvodů shora uvedených vyhověl mimořádnému opravnému prostředku nejvyššího státního zástupce a zrušil podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. napadené usnesení Městského soudu v Praze ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. 67 To 79/2015, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. 11. 2014, sp. zn. 1 T 20/2014, a to včetně všech dalších rozhodnutí obsahově navazujících na zrušené rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Obvodnímu soudu pro Prahu 5 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

38. Obvodní soud pro Prahu 5 za součinnosti stran, jak bylo naznačeno shora, doplní dokazování ohledně bodu II obžaloby, který ovšem má časově předcházet jednání uvedenému pod bodem I, zaměří se především na otázky, jaká byla smluvní ujednání obviněného, popř. jeho zaměstnanců, při odebírání zboží, v jakém

ekonomickém stavu se v určitém okamžiku nacházela obchodní společnost, nakolik mohl obviněný důvodně očekávat, že za odebrané zboží zaplatí, jak to bylo s faktickým rozdělením podniku, kdy část provozu přešla pod jiný subjekt, jakým majetkem či jinými aktivy obchodní společnost M. A – Z s. r. o. poté disponovala, jak s nimi naložila, jak mohla obchodní společnost případně dále podnikat bez zjevně nezbytných dopravních prostředků či prostoru k prodeji zboží atd.). Bude třeba rovněž zjistit, z jakého titulu a jakým způsobem vystupoval obviněný za obchodní společnost i poté, co přestal být jejím jednatelem, jaký vliv jeho jednání mělo na obchodní jmění obchodní společnosti, což vše ve vzájemné spojitosti by mělo vést k úsudku, zda a kdy nastal úpadek obchodní společnosti M. A – Z s. r. o. Případně soud prvního stupně na základě takto zjištěných skutečností doplní dokazování v potřebném rozsahu podle svého uvážení a na základě návrhů stran. Teprve poté bude moci soud prvního stupně učinit závěry i ohledně skutku uvedeného v obžalobě pod bodem II. To znamená, nakolik skutečně mohlo jít o podvodná jednání obviněného, případně při zachování pravidel o totožnosti skutku o jiný majetkový trestný čin ke škodě poškozených (zejména poškození věřitele, zvýhodnění věřitele či porušení povinnosti při správě cizího majetku – např. tím, že nevymáhal vlastní pohledávky obchodní společnosti M. A – Z s. r. o.). Zároveň si vyjasní vztah tohoto bodu obžaloby k bodu I, zda jde skutečně o dva různé skutky, zda nejde o skutek jediný, který by bylo namíste právně kvalifikovat v souladu s pravidly o jednočinném souběhu trestných činů a jeho vyloučení z důvodu speciality a subsidiarity (např. dosavadní teorie i judikatura vylučují jednočinný souběh trestných činů podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku a podle § 222 tr. zákoníku, naproti tomu připouští takový jednočinný souběh v případě trestných činů podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku a podle § 220 tr. zákoníku; z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 5 Tdo 1169/2012, vyplývá, že je mimo jiné vyloučen též jednočinný souběh trestného činu podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku a podvodu podle § 209 tr. zákoníku, který jako poruchový delikt má dostat před prvně uvedeným ohrožovacím deliktem přednost, bylo-li klamání při vedení účetnictví součástí podvodného jednání). To byl také další z důvodů, proč bylo třeba zrušit oba výroky rozsudku soudu prvního stupně, neboť v rámci doplněného dokazování může soud prvního stupně dospět k závěru, že jde o jeden předem plánovaný skutek (pak by rozhodnutí o jeho části vytvářelo překážku věci rozsouzené).

39. Soud prvního stupně v závislosti na zjištěném skutkovém stavu věci po doplnění dokazování řádně posoudí jednání obviněného spolu se všemi rozhodnutými skutečnostmi a své úvahy přenese do písemného odůvodnění rozhodnutí včetně okolností spočívajících v neobnovení účetnictví poté, co se stal znovu jednatelem obchodní společnosti M. A – Z s. r. o., jak bylo rozvedeno shora, v souladu s názorem uvedeným v tomto rozhodnutí, jakož i v souladu s dosavadní judikaturou dovolacího soudu, při stávajících skutkových zjištěních jako přečin

zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, a to i případně vedle odpovědnosti za některý z poruchových deliktů, nebude-li prvně uvedený trestný čin vyloučen z důvodu speciality některého z poruchových deliktů při případném posouzení jednání jako jediného skutku (např. při dodatečném zjištění, že skutečně obviněný J. Z. celou dobu jednal s počátečním plánem obohatit se na úkor poškozených a účetnictví ve spolupráci s dalšími osobami zničil, jak bylo původně žalováno).

č. 34

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 73

č. 73

Obsazení soudu

§ 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb.

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2016 k výkladu § 55 odst. 1 zákona č. 89/1912 Sb., občanský zákoník, a § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

(Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, ECLI: CZ:NS:2016:CPJN.201.2015.1)

Nejvyšší soud, který je povolán v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů [§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, § 32 a násl. Jednacího řádu Nejvyššího soudu], zjistil, že soudy nepostupují jednotně při výkladu § 55 odst. 1 zákona č. 89/1912 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), a § 38 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. ř. s.“), pokud je užito pojmů „po jeho zhlédnutí“ a „soud posuzovaného vždy zhlédne“. Po vyhodnocení těchto rozhodnutí a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy kolegia podle § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích následující

stanovisko:

Zhlédnutí posuzovaného podle § 55 odst. 1 o. z., a podle § 38 odst. 2 z. ř. s. v řízení o jeho svéprávnosti, provede zásadně soudce.

1. Nejvyšší soud při vyhodnocení pravomocných rozhodnutí soudů zjistil, že soudy rozdílně posuzují otázku, která ze soudních osob je povolána ve smyslu § 55 odst. 1 o. z. a § 38 odst. 2 z. ř. s., v řízení o svéprávnosti (§ 34 a násl. téhož zákona), zhlédnout posuzovaného; konkrétně zda je to výlučně příslušný soudce, nebo zda je k tomuto procesnímu úkonu soudu oprávněn případně i vyšší soudní úředník (resp. asistent soudce).
2. Podle § 55 odst. 1 o. z. k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho

osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti.

3. Ustanovení § 38 odst. 2 věty první z. ř. s. zakotvuje pravidlo, že od výsledku posuzovaného může soud upustit, nelze-li tento výsledek provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného; soud však posuzovaného vždy zhlédne.

č. 73

4. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve svém § 38a větě první uvádí, že zvláštní zákon stanoví, ve kterých jednoduchých věcech mohou samostatně rozhodovat a ve kterých dalších věcech mohou samostatně provádět jednotlivé úkony vyšší soudní úředníci.

5. K omezení svéprávnosti člověka podle § 55 o. z. může dojít jen v zájmu člověka, o jehož svéprávnost jde. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení výslovně zdůrazňuje mimo jiné to, že omezení svéprávnosti je podstatným zásahem do přirozených práv člověka. Platná právní úprava tohoto právního institutu bere zřetel na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, publikovanou sdělením Ministerstva zahraničních věcí pod č. 10/2010 Sb. m. s. Přihlíží tak především k požadavku respektování přirozené důstojnosti, osobní nezávislosti, zahrnující také svobodu volby, předpokladu samostatnosti osob, jejich nediskriminace, resp. plného a účinného zapojení a začlenění do společnosti, respektování odlišnosti a přijímání osob se zdravotním postižením jako součástí lidské různorodosti a přirozenosti, stejně jako rovnost příležitostí. K rozhodnutí o omezení svéprávnosti musí proto být přistupováno se zřetelem k subjektivnímu hledisku v tom smyslu, že není určujícím, o jakou diagnózu duševní poruchy v daném případě jde, ale jak se projevuje v psychické způsobilosti konkrétní osoby, tj. jde-li o tak podstatnou odchylku od normálního psychického vývoje člověka, která mu v určitém rozsahu brání postarat se o vlastní záležitosti.

6. Před rozhodnutím o omezení svéprávnosti je soud povinen člověka zhlédnout. Rozumí se tím úsilí o zjištění stavu posuzovaného osobním pozorováním, jež lze spojit s jeho výsledkem (§ 38 odst. 1, 2 z. ř. s.) nebo spolu s jiným pokusem o zjištění jeho názoru, jak má být ve věci rozhodnuto (§ 56 odst. 2 o. z.). Zhlédnutí má svébytný smysl, jímž je zjištění jeho osobního a zdravotního stavu (schopnost reakce na podněty, zachování logického myšlení apod.), jež se na typické dispoziční výsledku či zjištění názoru neomezuje už proto, že směřuje i k postižení nonverbálních reakcí posuzovaného. Jeho základna vychází z ústavněprávní („lidskoprávní“) agendy (čl. 5, čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1, 2 Listiny základních práv a svobod) a vystihuje rovněž potřebu specifické pojistky proti automatické převaze odborně expertních přístupů. Za účelem zhlédnutí soud může nařídit tzv. jiný soudní rok, který se může uskutečnit mimo budovu soudu neformálním způsobem i bez účasti veřejnosti (§ 18 z. ř. s.). Od zhlédnutí soud nemůže upustit – § 38 odst. 2 z. ř. s. (srov. např. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 237). Je očividné, že jakékoli pochybnosti o tom, kdo má zhlédnutí

vykonat, odpadají, pakliže takovou osobou bude soudce (srov. v obdobné situaci náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1974/14, ze dne 23. 3. 2015).

7. Úvaha, že zhlédnutí posuzovaného může uskutečnit případně i vyšší soudní úředník nebo asistent soudce (§ 11 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších zákonů, § 36a zákona o soudech a soudcích), se totiž vyznačuje tím omezením, že celkový úsudek („dojem“), který si takto vyšší soudní úředník (resp. asistent soudce) vytvoří (a zahrne do protokolu, který o tomto úkonu vyhotoví), není z povahy věci bezprostředně přenositelný do poměrů soudce, který má s přihlédnutím k němu ve věci rozhodovat. Ač zhlédnutí posuzovaného nelze podřadit pod procesní kategorii dokazování, přesto z § 55 odst. 1 o. z. zřetelně vyplývá spojitost institutu zhlédnutí osoby s vlastním rozhodováním o osobním stavu. Jak již bylo naznačeno výše, není možné pominout, že právní úprava klade důraz na respekt k osobě posuzovaného, jehož projevem je i osobní kontakt soudu (soudce) s posuzovaným. Instrukce obsažená v § 38 odst. 2 z. ř. s., že „soud posuzovaného vždy zhlédne“, proto zjevně obrací pozornost k soudci jako k té soudní osobě, jež je k tomuto úkonu povolána zásadně. Ostatně v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva je zakotveno pravidlo, podle něhož „soudci, kteří vydávají rozhodnutí mající závažné dopady na soukromý život člověka (jakým je např. omezení svéprávnosti), by měli mít v zásadě s tímto člověkem osobní kontakt (např. X. a Y. proti Chorvatsku, č. 5193/09, rozsudek ze dne 3. 11. 2011).

8. Jak se však též z judikatury Evropského soudu pro lidská práva podává (viz níže), mohou být v konkrétní věci dány mimořádné důvody svědčící pro to, aby z tohoto pravidla bylo udržitelným způsobem vybočeno, a posuzovaného nezhlédl soudce, nýbrž tak učinila jiná soudní osoba (vyšší soudní úředník, asistent soudce). Tak tomu může být například u osoby, o jejíž svéprávnosti bylo již dříve rozhodováno, která byla v minulosti soudcem zhlédnuta a v probíhajícím řízení se jedná o přezkum svéprávnosti za situace, kdy její zdravotní stav (se závažným dopadem do svéprávnosti), pro který již byla v minulosti omezena ve svéprávnosti, je podle současných lékařských poznatků takové povahy, že nelze očekávat jeho zlepšení (např. v důsledku demence různého typu, Alzheimerovy choroby, mentální retardace dané od narození či získané později, například jako následek úrazu, bez reálné možnosti zlepšení stavu apod.). Takový závěr o zdravotním stavu posuzovaného ovšem musí vyplývat např. z předchozího či prezentního znaleckého posudku, či být alespoň jednoznačně potvrzován důkladným lékařským vyšetřením (aktuální lékařskou zprávou), a nesmí být jakkoliv zpochybněn ostatními provedenými důkazy a ani samotnými poznatky ze zhlédnutí již provedeného jinou soudní osobou. Logicky naprosto nezbytným předpokladem vždy je, aby v takovém řízení k realizaci práva na spravedlivý proces a práva na respektování rodinného a soukromého života byla zásadně

splněna měřítka obsažená v čl. 6, resp. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, publikované sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., aby skutkový stav byl spolehlivě zjištěn na základě řádného provedení odpovídajících důkazů a jejich zhodnocení a aby posuzovaná osoba byla v takovém řízení účinně zastoupena (obdobně srov. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Ivinović proti Chorvatsku, č. 13006/13, rozsudek ze dne 18. 9. 2014, Lashin proti Rusku, č. 33117/02, rozsudek ze dne 22. 1. 2013, a Berková proti Slovensku, č. 67149/01, rozsudek ze dne 24. 3. 2009). Tento mimořádný postup soudu (zhlédnutí posuzovaného jinou soudní osobou) musí být v odůvodnění jeho rozhodnutí podrobně a důkladně odůvodněn, neboť jeho absence bude představovat vadu, pro kterou rozhodnutí nebude moci obstát.

9. Konečně stojí za zaznamenání, že úkon zhlédnutí (protokol o něm) provedený jinou soudní osobou je vždy pod kontrolou rozhodujícího soudce, který v případě jakýchkoli pochybností jej provede poté sám.

10. Je rovněž samozřejmostí, že musí být respektováno případné přání posuzovaného (projevené jakoukoliv formou), že trvá na osobním kontaktu se soudcem – a tedy především na samotném zhlédnutí.

Č. 74

č. 74

Směnky, Pravomoc soudu, Příslušnost soudu věcná
§ 9 odst. 2 písm. j) zákona č. 99/1963 Sb.

Žalobce, na kterého byla směnka indosována po protestu pro neplacení nebo po uplynutí lhůty k protestu, je jakožto právní nástupce původního věřitele vázán rozhodčí smlouvou uzavřenou tímto věřitelem.

Věcně příslušnými k projednání žaloby o zrušení rozhodčího nálezu, jímž bylo rozhodnuto o zaplacení směnky, jsou krajské soudy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3309/2015, ECLI:CZ:NS:2015:29.CDO.3309.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. 13 Co 38/2015, jakož i rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 12. 8. 2014, sp. zn. 11 C 74/2014, a věc postoupil k dalšímu řízení Krajskému soudu v Plzni jako soudu věcně příslušnému.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Karlových Varech rozsudkem ze dne 12. 8. 2014, č. j. 11 C 74/2014-35, „zamítl žalobu o zrušení rozhodčího nálezu č. 13122701 ze dne 23. 1. 2014, vydaného rozhodcem JUDr. V. L.“ (dále jen „rozhodčí nález“) [výrok I.], zamítl návrh žalobce na odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok III.).

2. Krajský soud v Plzni k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 26. 2. 2015, č. j. 13 Co 38/2015-64, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. změnil tak, že rozhodčí nález zrušil (první výrok), dále rozsudek soudu prvního stupně zrušil i ve výroku II, jímž byl zamítnut návrh žalobce na odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu (druhý výrok) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudů obou stupňů (třetí výrok).

3. Odvolací soud – cituje § 2 odst. 1, § 31, § 32 odst. 1, § 33 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), a odkazuje na čl. I § 11 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového (dále jen „směnečný zákon“) – na rozdíl od soudu prvního stupně uzavřel, že rozhodčí smlouva sjednaná mezi výstavcem směnky (Ing. J. Š.), o jejímž zaplacení bylo rozhodnuto rozhodčím nálezem,

a remitentem (Ing. P. B.) se nevztahuje na spor o zaplacení této směnky mezi žalovanou, na kterou byla směnka převedena, a výstavcem (žalobcem).

č. 74

4. Přitom zdůraznil, že „převod směnky indosamentem na nového majitele způsobí právě jen převod abstraktního směnečného nároku, tzn. pouze nároku vyplývajícího výhradně ze směnky, a nikoli nároků či práv vyplývajících případně z jiných právních úkonů nebo jiných skutečností“; přitom je nerozhodné, že „na téže listině kromě směnky je obsažena i rozhodčí smlouva“.

5. V situaci, kdy se rozhodčí smlouva vztahuje pouze na smluvní strany (žalobce a remitenta), nebyla dána pravomoc rozhodce ve sporu o zaplacení směnky mezi žalovanou a žalobcem.

II. Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, majíc za to, že v judikatuře odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena otázka pravomoci rozhodce pro řešení majetkového sporu vyplývajícího ze směnky, která byla následně rubropisována, a namítajíc, že rozhodnutí odvolacího soudu – co do řešení neexistence pravomoci rozhodce – spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

7. Dovolatelka snáší argumenty na podporu závěru, podle něhož pravomoc rozhodce k vydání rozhodčího nálezu dána byla, a požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil a rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

III. Přípustnost dovolání

8. Dovolání žalované je přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení otázky dovolatelkou otevřené, týkající se pravomoci rozhodce k rozhodování sporu o zaplacení směnky mezi indosatářem a výstavcem směnky, dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu beze zbytku nezodpovězené.

IV. Důvodnost dovolání

9. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

10. Podle § 2 zákona o rozhodčím řízení strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí

smlouva) (odstavec 1). Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír (odstavec 2). Rozhodčí smlouva se může týkat a) jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka) (odstavec 3). Není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související (odstavec 4). Rozhodčí smlouva váže také právní nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí (odstavec 5).

11. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že jeho judikatura je jednotná v závěrech, podle nichž:

[1] Rozhodčí smlouvu podle § 2 zákona o rozhodčím řízení lze uzavřít i ohledně sporu o zaplacení směnky, když nároky ze směnek mají majetkovou povahu, přičemž je splněná i podmínka určená § 2 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, tj. že strany by mohly o takovém předmětu sporu uzavřít smír (srov. např. rozsudek ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1130/2011, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 6, ročník 2012, pod č. 87, jakož i rozsudek ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 3613/2009 a usnesení ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3969/2013).

[2] Žalobce, na kterého byla směnka převedena podle čl. I § 20 odst. 1 směnečného zákona (tj. s účinky obyčejného postupu), je podle § 2 odst. 5 zákona o rozhodčím řízení jakožto právní nástupce původního věřitele vázán uzavřenou rozhodčí smlouvou (viz důvody výše zmíněného rozsudku sp. zn. 29 Cdo 3613/2009).

[3] Byla-li směnka převedena na nabyvatele rubopisem (indosamentem), pak nový majitel (s výjimkou případů, kdy k převodu směnky dojde až po protestu pro neplacení nebo po uplynutí lhůty k protestu, viz čl. I § 20 odst. 1 směnečného zákona) nabývá práva ze směnky originárně, tj. neodvozeně od právního postavení převodce (jinak řečeno, nevstupuje do práv a povinností předchozího majitele listiny, není jeho právním nástupcem). K tomu srov. např. důvody rozsudku ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 574/2006, uveřejněného pod č. 32/2008 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudků ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 1779/2011, a ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1779/2012. V právní teorii pak např. KOVAŘÍK, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 6., dopl. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 84, nebo KOTÁSEK, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 137 a násled.

12. Ze shora uvedeného pak bez jakýchkoli pochybností plyne, že v případě, kdy nabyvatel směnky není právním nástupcem předchozího majitele směnky, neváže ho ani rozhodčí smlouva uzavřená předchozím majitelem směnky.

13. V poměrech dané věci tak bude rozhodující, zda směnka byla na žalovanou indosována teprve po protestu pro neplacení, nebo po uplynutí lhůty k protestu

(čl. I § 20 odst. 1 směnečného zákona), popřípadě, zda žalovaná nabyla práva ze směnky originárním způsobem, tj. nikoli jako právní nástupce předchozího majitele.

č. 74

14. Za situace, kdy je z obsahu spisu zjevné, že směnka byla na žalovanou převedena nedatovaným rubropisem, o němž se má – dokud není prokázán opak – za to, že byl na směnku napsán před uplynutím lhůty k protestu (čl. I § 20 odst. 2 směnečného zákona), a kdy existence uvedené domněnky nebyla vyvrácena, je právní posouzení věci odvolacím soudem, podle něhož se rozhodčí doložka nevztahuje na spor o zaplacení směnky mezi žalobcem a žalovanou, správné.

15. Přesto rozhodnutí odvolacího soudu neobstojí.

16. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

17. Již v usnesení ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 32 Odo 559/2005, Nejvyšší soud, odkazuje (mimo jiné) na § 41 zákona o rozhodčím řízení a na § 9 odst. 1, 3 a § 103 o. s. ř., dospěl k závěru, podle něhož šlo-li v rozhodčím řízení o spor mezi podnikateli (obchodními společnostmi zapsanými v obchodním rejstříku) při jejich podnikatelské činnosti a byl-li předmětem sporu nárok na náhradu škody („vzešlé“ z vadného plnění) přesahující 100 000 Kč, je k projednání žaloby (bez ohledu na to, zda jde o žalobu o obnovu rozhodčího řízení nebo o žalobu o zrušení rozhodčího nálezu) věcně příslušný nikoli (v poměrech dané věci) Obvodní soud pro Prahu 1, nýbrž Městský soud v Praze; jinými slovy věcně příslušným k projednání takové žaloby je v prvním stupni soud, který by byl příslušný k řízení ve věci podle zvláštního předpisu (občanského soudního řádu), kdyby nebylo rozhodčí smlouvy.

18. V poměrech dané věci je nepochybné, že rozhodčím nálezem bylo rozhodnuto o zaplacení směnky, tj. ve sporu, který rozhodují jako soudy prvního stupně (jako věcně příslušné) krajské soudy [§ 9 odst. 2 písm. j) o. s. ř.]. Rozhodoval-li v dané věci jako soud prvního stupně Okresní soud v Karlových Varech, je nepochybné, že šlo o soud věcně nepřislušný; odvolací soud pak pochybil tím, že rozhodnutí vydané věcně nepřislušným soudem prvního stupně nezrušil (§ 219a odst. 1 o. s. ř.) a věc nepostoupil věcně příslušnému krajskému soudu [§ 221 odst. 1 písm. b) o. s. ř.].

19. Nejvyšší soud proto rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc postoupil k dalšímu řízení Krajskému soudu v Plzni jako soudu věcně příslušnému (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 75

č. 75

Poplatky soudní

§ 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb. ve znění od 1. 9. 2011

Jestliže soud schválí smír poté, co jeho předchozí rozhodnutí ve věci samé bylo zrušeno, zaplacený soudní poplatek se nevrací (§ 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2015, sp. zn. 32 Cdo 1714/2015, ECLI:CZ:NS:2015:32.CDO.1714.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2015, sp. zn. 19 Co 277/2014.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze usnesením ze dne 20. 1. 2015, č. j. 19 Co 277/2014, potvrdil usnesení ze dne 3. 6. 2014, č. j. 9 C 193/2008-348, jímž Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl tak, že se žalobkyni nevrací části zaplacených soudních poplatků za žalobu ve výši 56 712 Kč, za odvolání ve výši 56 712 Kč a za dovolání ve výši 4 000 Kč (první odstavec výroku), a rozhodl o nepřiznání práva na náhradu nákladů odvolacího řízení žádné z účastnic (druhý odstavec výroku).

2. Odvolací soud se ztotožnil s právním posouzením soudu prvního stupně o nenaplnění podmínek pro aplikaci § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, které podle shodného názoru soudů obou stupňů dopadá na případy, kdy došlo k uzavření a schválení smíru předtím, než soud vydá ve věci meritorní rozhodnutí. Taková situace však v souzené věci nenastala. Řízení sice skončilo smírem, nicméně až po té, kdy již bylo rozhodováno ve věci samé rozsudky soudu prvního stupně, Městského soudu v Praze jako soudu odvolacího a Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího. Odvolací soud vysvětlil, že jakmile soud ve věci jedná, provede dokazování a rozhodne, nemůže být soudní poplatek ani jeho část vrácena, a to ani za situace, že je později rozhodnutí odvolacím či dovolacím soudem zrušeno (jak tomu bylo v předmětné věci). Argumentaci odvolatelky (žalobkyně), že v době schválení smíru neexistuje jiné rozhodnutí ve věci samé, odvolací soud označil za nedůvodnou, a to již s poukazem na § 159a odst. 4 o. s. ř. Pro úplnost pak doplnil, že soudní poplatky, které žalobkyně ve věci uhradila, měly být účastnicemi řízení zahrnuty do ujednání o nákladech řízení v rámci soudem schváleného smíru.

II. Dovolání a vyjádření k němu

č. 75

3. Usnesení odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Tvrdí, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení otázky, zda „lze vrátit zaplacené soudní poplatky (resp. jejich 80 %) na základě schválení smíru v řízení před soudem prvního stupně po zrušení jeho předchozího meritorního rozhodnutí“, která nebyla judikaturou Nejvyššího soudu dosud řešena.

4. Na rozdíl od odvolacího soudu dovolatelka zastává názor, že podle § 10 odst. 7 zákona o soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. 9. 2011 (dále též jen „citovaný zákon“), je možnost vrácení soudních poplatků zachována i v případě, že již bylo ve věci samé rozhodnuto a toto rozhodnutí bylo na základě podaného opravného prostředku zrušeno a poté byl schválen smír. K takovému závěru ji vede účel citované právní úpravy i její jazykové vyjádření.

5. Dovolatelka zcela souhlasí s odvolacím soudem, že sledovaným cílem předmětné právní úpravy je předcházení soudním sporům. Podle jejího mínění však zájem o předcházení soudním sporům a o jejich řešení smírnou cestou neodpadá okamžikem, kdy je vydáno prvoinstanční rozhodnutí. Smysl omezení vrácení soudních poplatků pouze na případy „schválení smíru mezi účastníky řízení předtím, než je ve věci samé rozhodnuto“, nespátňuje v tom, že v odvolacím řízení není uzavřeny smíru mezi účastníky žádoucí, nýbrž v tom, že má zabránit spekulativnímu jednání účastníků řízení, kteří by, nebýt tohoto omezení, mohli „zkusmo“ podávat žalobu jen s cílem zjistit náhled soudu na věc a po vydání prvostupňového rozsudku se účelově odvolat a posléze uzavřít soudní smír (třeba i o stejném obsahu, jak rozhodl soud prvního stupně), a tím dosáhnout „slevy“ na soudním poplatku. O takový případ však v souzené věci nešlo, neboť rozsudky soudů obou stupňů zrušil až dovolací soud a až v následném řízení před soudem prvního stupně byl mezi účastnicemi uzavřen (a schválen) smír v době, kdy již neexistovalo žádné rozhodnutí ve věci samé. Z pohledu žalobkyně tak neexistuje jakýkoliv opodstatněný důvod k nevrácení zaplacených soudních poplatků, a to tím spíše, že tento smír bezesporu ulehčil i práci soudu, který by – nebýt schváleného soudního smíru – musel řešit otázky, na jejichž zodpovězení spor spočíval a které nebyly dovolacím soudem v kasačním rozsudku vyřešeny.

6. Ve prospěch názoru dovolatelky svědčí podle jejího mínění i jazykové vyjádření právní úpravy vrácení soudních poplatků po schválení smíru. Akcentuje, že zákonodárce použil ohledně meritorního rozhodnutí přítomný čas (než je ve věci samé rozhodnuto), což minimálně naznačuje, že rozhodnutím ve věci samé, které má toto ustanovení na mysli, je pouze aktuálně (v době schvalování smíru) existující (nezrušené) rozhodnutí. Pokud by tomu tak být nemělo, byl by jistě použit minulý čas (než bylo ve věci samé rozhodnuto).

7. Dovolatelka se domnívá, že její pojetí předmětné právní normy nelze označit za uměle vykonstruovaný výklad, jak uvedl odvolací soud. Uzavírá, že

odvolací soud § 10 odst. 7 citovaného zákona nesprávně interpretoval, nepřiznal-li jí právo na vrácení 80 % zaplacených soudních poplatků. Proto navrhuje, aby dovolací soud změnil napadené usnesení odvolacího soudu tak, že její žádosti o vrácení 80 % zaplacených soudních poplatků vyhoví.

III. Přípustnost dovolání

č. 75

8. Nejvyšší soud projednal dovolání a rozhodl o něm – v souladu s bodem 7 čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a s bodem 2 čl. II přechodných ustanovení části první zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013.

9. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť otázka, zda § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. 9. 2011, dopadá i na případy uzavření a schválení smíru po zrušení předchozího meritorního rozhodnutí soudu prvního stupně, nebyla judikaturou Nejvyššího soudu dosud řešena.

IV. Důvodnost dovolání

10. Nejvyšší soud přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu v napadeném rozsahu (srov. § 242 odst. 1 o. s. ř.), jsa vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatelka obsahově vymezila (srov. § 242 odst. 3 větu první o. s. ř.).

11. Vzhledem k přípustnosti podaného dovolání dovolací soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečnostmi), jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.). Tyto vady dovolatelka netvrdila a dovolací soud je z obsahu spisu neshledal.

12. V souzené věci šlo o situaci, kdy o věci rozhodl nejprve Městský soud v Praze, jehož rozsudek z důvodu věcné nepříslušnosti zrušil Vrchní soud v Praze s tím, že po právní moci rozhodnutí byla věc postoupena Obvodnímu soudu pro Prahu 6. Posléze rozhodl ve věci Obvodní soud pro Prahu 6, jehož rozsudek potvrdil Městský soud v Praze. Na základě dovolání žalobkyně Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. V novém řízení (před případným dalším rozhodnutím soudu prvního stupně ve věci) potom došlo soudem prvního stupně ke schválení smíru uzavřeného mezi účastnicemi a žalobkyně požádala o vrácení zaplacených soudních poplatků za

žalobu, za odvolání a za dovolání; její žádosti soud prvního stupně s odkazem na dikci § 10 odst. 7 citovaného zákona nevyhověl a odvolací soud toto jeho rozhodnutí jako věcně správné potvrdil.

č. 75

13. Z obsahu dovolání se podává, že dovolatelka staví nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků zejména na jazykovém vyjádření právní úpravy o vrácení soudních poplatků po schválení smíru, kdy zákonodárce použil ohledně meritorního rozhodnutí formulaci „než je ve věci samé rozhodnuto“. S touto její argumentací se dovolací soud neztotožňuje.

14. Při řešení shora formulované otázky, jakož i s ohledem na vymezení dovolacího důvodu ze strany dovolatelky, vycházel dovolací soud z následující právní úpravy.

15. Podle § 10 odst. 7 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění, soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, v případě schválení smíru mezi účastníky řízení předtím, než je ve věci samé rozhodnuto. Byl-li smír schválen pouze v části předmětu řízení, vrátí soud odpovídající část poplatku; věta první se použije obdobně.

16. Podle § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění, soud vrátí z účtu soudu i zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním. Obdobně vrátí soud poplatníkovi přeplatek na poplatek (odpovídající část poplatku) vzniklý podle § 6a odst. 3, bylo-li řízení zastaveno jen zčásti. Byl-li návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítnut, soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek.

17. Obě shora citovaná ustanovení byla zavedena do právního řádu zákonem č. 218/2011 Sb., kterým byl s účinností od 1. 9. 2011 zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony novelizován. V případě § 10 odst. 7 citovaného zákona jde o zcela novou právní úpravu, která (na rozdíl od předchozí úpravy) rozšiřuje institut vrácení soudního poplatku i na případy, kdy je mezi účastníky uzavřen smír, který je následně schválen soudem. Podmínkou pro vrácení soudního poplatku je však schválení smíru předtím, než soud vydá ve věci meritorní rozhodnutí.

18. Do nabytí účinnosti zákona č. 218/2011 Sb. soud při uzavření a schválení smíru podle § 99 o. s. ř. žádný poplatek nevracel, neboť to zákon o soudních poplatcích neumožňoval; soud mohl vrátit zaplacený soudní poplatek jen tehdy, pokud účastníci uzavřeli smír mimosoudní a v důsledku něj žalobce vzal žalobu zpět. Zaplacený soudní poplatek tvořil (a tvoří i v současné době) náklady řízení, o kterých se musely strany dohodnout; pokud se nedohodly, rozhodl soud v rámci řízení o schválení smíru tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

19. Již na tomto místě přitom Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované

k výkladu právních norem Ústavním soudem ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. května 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod č. 9/1997 Sbírký náleží a usnesení Ústavního soudu. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým. Z těchto závěrů ve své rozhodovací praxi vychází též Nejvyšší soud (srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, uveřejněný pod číslem 84/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

20. Z tohoto pohledu je nezbytné vykládat i právní úpravu v zákoně č. 218/2011 Sb., kterým se s účinností od 1. 9. 2011 mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

21. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 218/2011 Sb. ozřejmuje, že „Problematika možnosti vracet soudní poplatky pro případ uzavření smíru mezi účastníky řízení a schválení tohoto smíru předtím, než je ve věci samé rozhodnuto, úzce souvisí s předcházejícím bodem“ (v něm je řešena úprava vracení soudního poplatku při zastavení řízení před prvním jednáním dle § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích). „Jako v případě vracení soudních poplatků při zpětvzetí žaloby a následném zastavení soudního řízení před prvním jednáním je i uzavření sporu smírem a jeho schválení soudem významným faktorem ovlivňujícím zatížení soudů. Uzavření smíru je časově a finančně úsporné a způsobuje výrazně nižší psychické zatížení stran sporu. Institut soudního smíru je navzdory svému potenciálu výrazně snížit zatížení justice využíván jen v omezeném rozsahu. Snaha o co největší pokles zatížení soudů vede k závěru, že současný stav je vhodné upravit. Otázkou v tomto směru zůstává jaké řešení k posílení motivace uzavírat smír je nejučelnější. Poradní skupina složená zejména z představitelů soudů se k úpravě posilující motivaci účastníků uzavřít smír stavěla pozitivně

a vnímá tuto snahu jako velmi přínosnou. Rozdíly panovaly v otázce, v jakém rozsahu se má tato změna provést. Nakonec byl jako nejvhodnější řešení zvolen stejný model jako v případě vrácení soudního poplatku při zastavení řízení před prvním jednáním, tedy vracet soudní poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč. Z logiky věci ostatně vyplývá, že úprava vrácení soudního poplatku pro případ smíru nemůže být pro účastníky řízení výhodnější, než v případě zpětvzetí žaloby, neboť by to znamenalo, že by institut zpětvzetí přestal být fakticky využíván.“

22. Nejvyšší soud neshledává žádné pochybení odvolacího soudu, dospěl-li k závěru, že institut vrácení soudních poplatků podle § 10 odst. 7 citovaného zákona dopadá na situace, kdy dojde ke schválení smíru uzavřeného mezi účastníky soudem předtím, než soud ve věci poprvé meritorně rozhodne. Odvolací soud správně posoudil, že jakmile soud ve věci jedná, provede dokazování a rozhodne, nemůže být soudní poplatek ani jeho část vrácena, a to ani za situace, že je později rozhodnutí odvolacím či dovolacím soudem zrušeno. Pokud totiž bylo soudem ve věci meritorně rozhodnuto, nebyl naplněn předpoklad podle § 10 odst. 7 citovaného zákona pro vrácení zaplaceného soudního poplatku sníženého o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč. Jestliže tedy následně odvolací (či dovolací) soud meritorní rozhodnutí soudu zruší, nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků (resp. jejich části) se neobnoví (znovu nevznikne), neboť pro takové řešení nelze najít v platné právní úpravě žádnou oporu. Přistoupit na argumentaci dovolatelky založené na jazykovém vyjádření právní úpravy vrácení soudních poplatků po schválení smíru by mimo jiné znamenalo, že obnovený nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků při uzavření a schválení smíru by byl odvislý i od toho, jak odvolací či dovolací soud rozhodne. Pokud by odvolací či dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil k dalšímu řízení, pak by podle dovolatelky měl účastník při uzavření a schválení smíru nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků; tak by tomu však nebylo zřejmě v případě měnicího rozhodnutí odvolacího (dovolacího) soudu (pokud by teoreticky do nabytí právní moci měnicího rozhodnutí došlo k uzavření a schválení smíru), neboť napadené rozhodnutí by nebylo „odklizeno“, ale bylo by pouze změněno. Taková situace, která by znamenala nerovnost účastníků, je však naprosto nepřijatelná.

23. Dovolací soud nemá ve shodě s odvolacím soudem (a ostatně ani s dovolatelkou) pochyb o tom, že cílem právní úpravy je předcházet soudním sporům. Podle Nejvyššího soudu (na rozdíl od názoru dovolatelky) však není tento smysl narušen ani v případě, končí-li nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků podle § 10 odst. 7 citovaného zákona vydáním (prvního) meritorního rozhodnutí ve věci. Jestliže účastník řízení nevyužije možnosti řešit otázku vrácení soudního poplatku cestou zpětvzetí žaloby podle § 10 odst. 3 citovaného zákona, pokračuje i poté, kdy došlo k prvnímu jednání, možnost

dalšího způsobu vrácení soudního poplatku (jeho části) schválením smíru dle § 10 odst. 7 citovaného zákona. Jakmile však soud meritorně rozhodne, možnost vrácení soudních poplatků tímto meritorním rozhodnutím končí a nárok účastníka na vrácení zaplacených soudních poplatků znovu nevznikne ani tehdy, dojde-li následně odvolacím či dovolacím soudem ke zrušení předchozího meritorního rozhodnutí soudu. Ani v takové situaci však nic nebrání účastníkům řízení skončit řízení soudním smírem (§ 99 o. s. ř.), jehož součástí může být i jejich dohoda o tom, že účastníku, který nemá nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků, je uhradí protistrana.

24. Nejvyšší soud uzavřel, že se dovolatelce vymezenými námitkami v rámci uplatněného dovolacího důvodu nesprávného právního posouzení věci nepodařilo zpochybnit právní závěr odvolacího soudu, že žalobkyni nárok na vrácení zaplacených soudních poplatků dle § 10 odst. 7 citovaného zákona nevznikl. Proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání žalobkyně proti usnesení odvolacího soudu podle § 243d písm. a) o. s. ř. pro nedůvodnost zamítl.

Č. 76

č. 76

Rozsudek pro uznání

§ 114b o. s. ř., § 153a odst. 3 o. s. ř.

Okolnostmi případu odůvodňujícími vydání výzvy podle § 114b o. s. ř. mohou být i jiné skutečnosti než ty, které vyplývají ze žaloby.

Takovou okolností mohou být i skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti, např. skutečnost, že v jiném řízení vedeném mezi týmiž účastníky byla již otázka rozhodná pro řešení věci posuzována jako otázka předběžná.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 760/2015, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.760.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2014, sp. zn. 1 Cmo 205/2013, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Plzni rozsudkem pro uznání ze dne 15. 5. 2013, č. j. 46 Cm 314/2012-38, ve znění opravného usnesení ze dne 20. 8. 2013, č. j. 46 Cm 314/2012-108, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 20 854 919,13 Kč s příslušenstvím blíže specifikovaným v tomto výroku (bod I. výroku) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. V dané právní věci rozhodl soud prvního stupně rozsudkem pro uznání vydaným podle § 153a odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 114b o. s. ř.

3. K odvolání žalované Vrchní soud v Praze usnesením v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. Odvolací soud uvedl, že vymáhaný nárok na zaplacení ceny jako „hmotné dávky“, tak zákonných či smluvních sankcí je v žalobě uplatněn z právního titulu „smlouvy o dílo z 11. 4. 2008“, uzavřené mezi dlužníkem a žalovanou. Jak je i ze spisu zřejmé, platnost a pravost uzavřené smlouvy byla v jině soudním (incidenčním) řízení vedeném mezi totožnými účastníky již podrobena soudnímu přezkumu. Z odůvodnění rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 10. 2012, č. j. 139 ICm 1108/2012-23, je přitom zřejmé, že o platnosti uzavřené smlouvy lze mít minimálně důvodné pochybnosti. Neexistuje totiž

verze smlouvy podepsaná oběma smluvními stranami, obsahující v čl. IV českou verzi ujednání o smluvní pokutě ve znění shodném s verzí v německém jazyce. Insolvenčním soudem je zmiňována i aplikace § 44 odst. 2 obč. zák. Zdůraznil, že je přitom podstatné, že pohledávka žalobce na zaplacení smluvní pokuty je co do výše v žalobou kumulovaných nárocích zcela dominující. Z uvedeného odvolací soud uzavřel, že žalobou uplatněné nároky nevyplývají z dosud žalobcem uvedených skutečností, a proto nebylo dle jeho mínění namístě vydávat usnesení podle § 114b odst. 1 o. s. ř. a potažmo i rozsudek pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř.

č. 76

II. Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle § 237 o. s. ř.
6. Žalobce má za to, že se odvolací soud při řešení otázky, „zda lze při vydání usnesení dle § 114b o. s. ř. vycházet pouze ze skutečností uvedených v žalobě a z nich dovozovat důvodnost uplatněného nároku, nebo zda si soud může i bez návrhu posoudit věc na základě jiných skutečností a zda může posuzovat platnost právních úkonů, kterých se žalobce v žalobě dovolává“, odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Poukazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3597/2007.

III. Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.), po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a osobou k tomu oprávněnou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval tím, zda je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř.
8. Dle § 237 o. s. ř. pak platí, že není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.
9. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť usnesení odvolacího soudu závisí na řešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolací soud se tak zabýval otázkou, zda lze při vydání usnesení dle § 114b o. s. ř. vycházet pouze ze skutečností uvedených v žalobě, příp. i jiných skutečností, např. těch, které jsou soudu známy z jeho úřední činnosti.

IV. Důvodnost dovolání

č. 76

10. Usnesení podle § 114b odst. 1 o. s. ř. je právním prostředkem přípravy jednání, kterou soud provádí se záměrem (srov. § 114a odst. 1 o. s. ř.), aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Jedním z předpokladů pro usnesení, kterým soud žalovanému ukládá, aby se ve věci písemně vyjádřil, je – jak vyplývá z § 114b odst. 1 o. s. ř. – okolnost, aby to vyžadovala povaha věci nebo okolnosti případu. Povaha věci vyžaduje vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout. Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. zejména v takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že – ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou – tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. vyloučeno (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004, které bylo uveřejněno pod č. 173 v časopise Soudní judikatura, roč. 2004). Pro usnesení podle § 114b odst. 1 o. s. ř. není třeba, aby výzvu k vyjádření vyžadovala povaha věci nebo okolnosti případu, vyhově-li soud současně žalobě platebním rozkazem (srov. např. již citované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007).

11. V projednávané věci šlo o posouzení předpokladů k vydání samostatné výzvy podle § 114b o. s. ř., nikoliv výzvy spojené s vydaným platebním rozkazem podle § 114b odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 172 odst. 1, 2 o. s. ř.

12. K řešení otázky je třeba uvést, že nelze vyloučit, že pro rozhodnutí soudu o vydání výzvy podle § 114b o. s. ř. mohou být významné i jiné skutečnosti, než ty, které bezprostředně vyplývají ze žaloby. Mohou to být i skutečnosti známé soudu z úřední činnosti, např. z jiných řízení, jak dovodil odvolací soud. Tyto skutečnosti mohou představovat okolnosti předvídané § 114b o. s. ř., které mohou ukazovat, že – ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou – tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. V projednávané věci takovou okolností je skutečnost, že v jiném řízení vedeném mezi týmiž účastníky byla již otázka rozhodná pro řešení věci posuzována jako otázka předběžná.

13. Odvolací soud uvedl, že „v jiném soudním řízení byla platnost a pravost uzavřené smlouvy podrobena přezkumu, ... je přitom zřejmé, že o platnosti uzavřené smlouvy lze mít minimálně důvodné pochybnosti, ... nebylo proto namísto vydávat usnesení podle § 114b odst. 1 o. s. ř. a potažmo i rozsudek pro uznání podle § 153a odst. 3 o. s. ř.“.

14. Tento závěr nelze považovat za správný. Nepředstavuje-li odvolacím soudem zmiňované rozhodnutí překážku věci rozhodnuté podle § 159a odst. 4 o. s. ř. nebo případně závazné řešení otázky ve výroku rozhodnutí podle § 159a odst. 3 o. s. ř., může řešení otázky platnosti smlouvy (jako otázky předběžné v jiném sporu mezi týmiž účastníky) naopak představovat okolnost případu vyžadující vydání kvalifikované výzvy podle § 114b o. s. ř.

15. Odvolací soud proto dospěl k nesprávnému právnímu závěru, že v projednávané věci nebyly splněny předpoklady pro vydání výzvy podle § 114b o. s. ř. To vše navíc za situace, kdy skutečnost, že mezi účastníky má probíhat ještě další řízení, kde má být řešena otázka platnosti smlouvy o dílo, vyšla najevo až v řízení odvolacím.

16. Pro úplnost dovolací soud upozorňuje, že rozhodl-li soud prvního stupně o věci rozsudkem pro uznání (§ 153a o. s. ř.) a dospěje-li odvolací soud k závěru, že pro vydání rozsudku pro uznání nebyly splněny předpoklady stanovené zákonem, odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se rozsudek pro uznání nevydává [§ 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř.]; zrušení rozsudku soudu prvního stupně by bylo v tomto případě v rozporu s § 219a o. s. ř. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. 21 Cdo 658/2008^{*)}).

17. Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné. Vzhledem k tomu, že nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud toto usnesení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Vrchnímu soudu v Praze) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

^{*)} Jde o usnesení uveřejněné pod číslem 67/2010 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Č. 77

č. 77

Překážka věci rozsouzené (*res iudicata*), Rozhodčí řízení, Rozhodčí doložka § 103 o. s. ř., § 28 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb.

Nejde o překážku věci rozhodnuté, jestliže o stejné věci, týkající se stejného předmětu řízení a týchž osob, bylo již rozhodnuto rozhodčím nálezem vydaným rozhodcem, jenž neměl k vydání takového rozhodčího nálezu pravomoc.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 4460/2014, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.4460.2014.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 6. 2014, sp. zn. 2 Cmo 407/2013, a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 10. 9. 2013, sp. zn. 56 Cm 117/2013, ve znění usnesení ze dne 20. 9. 2013, sp. zn. 56 Cm 117/2013, a věc vrátil Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Praze usnesením ze dne 10. 9. 2013, č. j. 56 Cm 117/2013-19, ve znění usnesení ze dne 20. 9. 2013, č. j. 56 Cm 117/2013-25, zastavil řízení (bod I. výroku) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod II. výroku) a o vrácení soudního poplatku (bod III. výroku).

2. Soud prvního stupně řízení zastavil z důvodu, že ve věci je dána překážka věci pravomocně rozhodnuté a tato překážka je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení ve smyslu § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“).

3. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 30. 6. 2014, č. j. 2 Cmo 407/2013-35, usnesení soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

4. Odvolací soud vyšel z toho, že žalobkyně jako leasingový pronajímatel uplatnila proti žalovanému jako ručiteli za závazky společnosti M. C., s. r. o., právo na zaplacení částky 383 660,14 Kč, která představuje původně v rozhodčím řízení uplatněnou pohledávku vzešlou z předčasně ukončených leasingových smluv proti společnosti M. C., s. r. o., jako leasingovému nájemci. Rozhodce JUDr. E. P., která byla v souladu s rozhodčími doložkami jmenována rozhodcem pro rozhodnutí sporu, vydala dne 26. 10. 2011 pod sp. zn. R 1535/2011 rozhodčí

nález, kterým schválila mezi stranami smír s tím, že se společnost M. C., s. r. o., spolu s žalovaným zavázali splácet žalovanou částku žalobkyni formou určených měsíčních splátek. Tento rozhodčí nález se stal pravomocným a vykonatelným. Vzhledem k tomu, že ze strany společnosti M. C., s. r. o., a žalovaného nebyl dohodnutý splátkový kalendář řádně splněn, podala žalobkyně návrh na zahájení exekučního řízení. Usnesením Okresního soudu v Příbrami ze dne 25. 10. 2010, č. j. EXE 2075/2002, soud na podkladě výše uvedeného vykonatelného rozhodčího nálezu nařídil exekuci na majetek žalovaného. K odvolání žalovaného však Krajský soud v Praze usnesením ze dne 28. 3. 2013, č. j. 21 Co 28/2013-58, napadené usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že návrh žalobkyně na nařízení exekuce zamítl s tím, že rozhodčí doložka je neplatná, a to s odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1624/12. Spor nebyl rozhodován rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel. Žalobkyně v současné době nemá vykonatelný právní titul přiznávající ji proti žalovanému peněžité pohledávky vzniklé z jeho ručení za závazky z leasingových smluv, a proto se se svým nárokem obrátila na soud.

5. Odvolací soud uvedl, že pravomocný předmětný rozhodčí nález vydaný rozhodcem JUDr. E. P. má podle § 28 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (dále též jen „zákon o rozhodčím řízení“), účinky pravomocného rozsudku a je soudně vykonatelný. Rozhodčí nález nebyl zrušen postupem podle § 31 zákona o rozhodčím řízení ani postupem předpokládaným v § 35 zákona o rozhodčím řízení. Za procesní situace, kdy sice byl zamítnut návrh na nařízení exekuce na majetek povinného z důvodu výše uvedeného, avšak předmětný rozhodčí nález nebyl odklizen žádným ze zákonných důvodů, je zde neodstranitelná překážka podmínky řízení podle § 103 o. s. ř. spočívající v překážce věci pravomocně rozsouzené, neboť rozhodčí nález i předmětná žaloba jsou totožné jak účastníky, tak i skutkem.

6. Podle odvolacího soudu je danou situací třeba odlišit od té řešené například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2011, sp. zn. 20 Cdo 1923/2011, která rozhodčí nález vydaný v situaci, kdy rozhodčí doložka nebyla vůbec sjednaná, označují za „nicotný akt“ (nicotný akt aplikace práva). Nicotný akt by nebylo třeba odstraňovat výše zmíněným postupem podle § 23a násl. a § 35 zákona o rozhodčím řízení. V takovém případě by se překážka věci pravomocně rozhodnuté neprojevila. O danou situaci se však v daném případě nejedná. Jestliže v daném případě je rozhodčí nález vadným aktem aplikace práva, bylo by třeba odklidit jej zákonným způsobem, což se v daném případě nestalo. Soud prvního stupně podle odvolacího soudu správně řízení zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení – překážku věci pravomocně rozhodnuté.

II. Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle § 237 o. s. ř., uplatňuje přitom dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci.

č. 77

8. Nesprávné právní posouzení věci dovolatelka spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu se závěry Nejvyššího soudu přijatými v jeho usnesení ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012, uveřejněném pod č. 92/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

9. Dovolatelka namítá, že rozhodčí nález na základě judikatury Nejvyššího soudu v dané věci není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, podle něhož nemohla být nařízena exekuce, jelikož rozhodce neměl k vydání rozhodčího nálezu podle zákona o rozhodčím nálezu pravomoc. Výše citovaným usnesením se Nejvyšší soud odklonil od právního názoru uvedeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, na které ve svém odůvodnění odkazoval odvolací soud. Z pohledu závěrů přijatých Nejvyšším soudem je zřejmé, že rozhodčí nález vydaný rozhodcem, který k jeho vydání neměl pravomoc, již nemusí být zrušen soudem, aby mu nebyly přiznány účinky dle § 28 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení. Takový rozhodčí nález pak nemůže představovat překážku věci pravomocně rozhodnuté.

10. Žalovaný se k dovolání žalobkyně nevyjádřil.

III. Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) přihlédl k čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, a vyšel tak ze znění tohoto procesního předpisu účinného od 1. 1. 2014.

12. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno účastníkem řízení ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro řešení otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to konkrétně otázky, zdali rozhodčí nález vydaný v rozhodčím řízení, ač k jeho vydání neměl rozhodce pravomoc a tento rozhodčí nález nebyl zrušen v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, představuje překážku věci rozhodnuté pro soudní řízení o témže nároku, o němž bylo již rozhodováno daným rozhodčím nálezem.

IV. Důvodnost dovolání

13. Dovolání je rovněž důvodné.

14. Podle § 159a odst. 5 o. s. ř., jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.

15. Podle ustálených judikатурních závěrů (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1577/2007) překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává v první řadě tehdy, jde-li v novém řízení o projednání stejné věci. O stejnou věc se jedná tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob. Není samo o sobě významné, mají-li stejné osoby v novém řízení rozdílné procesní postavení (např. vystupovaly-li v původním řízení jako žalovaní a v novém jako žalobci). Tentýž předmět řízení je dán tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petititem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn (ze stejného skutku).

16. Překážka věci pravomocně rozhodnuté patří k podmínkám řízení. Jestliže o věci již bylo v rozsahu závaznosti výroku rozsudku nebo usnesení ve věci samé pravomocně rozhodnuto, soud řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř. zastaví.

17. V nyní projednávané věci jde o stejnou věc týkající se stejného předmětu řízení a týchž osob jako v rozhodčím nález.

18. Rozhodné pro závěr, zdali v nyní projednávané věci jde o překážku věci rozhodnuté, je posouzení, zdali orgán, který rozhodčí nález vydal, měl k jeho vydání pravomoc.

19. Odvolací soud vystavěl svou argumentaci o rozhodčím nález jako překážce věci rozhodnuté „na rozlišení judikатурních závěrů rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010 a rozhodnutí sp. zn. 20 Cdo 2857/2006 nebo sp. zn. 20 Cdo 1923/2011, ve kterých má jít o odlišnou situaci s odlišnými závěry. Závěry dvou posléze uvedených rozhodnutí o rozhodčím nález vydaném v situaci, kdy rozhodčí doložka nebyla vůbec sjednána, což má za důsledek nicotnost takového rozhodnutí, nelze převzít pro závěry přijaté v rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 1945/2010“.

20. Nejvyšší soud však již v rozsudku ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 92/2013, přijal a odůvodnil závěr, že neměl-li rozhodce pravomoc vydat rozhodčí nález proto, že jeho výběr se neuskutečnil podle transparentních pravidel, resp. rozhodce byl určen právníckou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, nelze za správný považovat dřívější právní názor Nejvyššího soudu vyslovený v obecné rovině [bez vztahu k problematice neexistence rozhodčí doložky řešené v rozhodnutích ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 20 Cdo 2857/2006, v usnesení ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 20 Cdo 3284/2008, uveřejněném pod č. 83/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (a v řadě dalších)] a to, že „jiná situace by nastala v případě, že by rozhodčí smlouva uzavřena byla, byť neplatně, a že v takovém případě by obrana

žalované spočívala v podání žaloby na zrušení rozhodčího nálezu“. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí dodal, že od tohoto právního závěru se odklání pro případ, kdy v řízení bylo zjištěno, že rozhodčí doložka neobsahovala přímé určení rozhodce *ad hoc*, resp. konkrétní způsob jeho určení, a jen odkazovala „na rozhodčí řád“ vydaný právníkou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, a kdy tudíž rozhodčí nález vydal rozhodce, jenž k tomu neměl podle zákona o rozhodčích řízení pravomoc, jelikož jde právě o takovou relevantní okolnost, pro niž je provedení exekuce nepřipustné. Nejvyšší soud v rozhodnutí uzavřel, že odvolací soud v daném případě nepřekročil „meze svých pravomocí“ a že žádná práva oprávněné neporušil, jestliže dospěl k závěru, že důvod k zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. je dán, neboť vydaný rozhodčí nález není způsobilým exekučním titulem ve smyslu § 40 odst. 1 písm. c) exekučního řádu, a exekuce je tak nepřipustná. Existence nezpůsobilého exekučního titulu (předmětného rozhodčího nálezu), který vydal orgán, jenž k tomu neměl pravomoc, zároveň vylučuje, aby se soud mohl zabývat otázkou jeho vykonatelnosti; vykonatelnost rozhodnutí (jiného exekučního titulu), jehož výkon je navržen, je totiž vlastnost, která jej činí způsobilým k tomu, aby byla proti vůli povinného subjektu vymáhaná povinnost uskutečněna (k této části věty za středníkem srov. například odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2003, sp. zn. 20 Cdo 1833/2002, či odůvodnění usnesení téhož soudu ze dne 20. 7. 2006, sp. zn. 20 Cdo 1257/2006). Protože ani případná právní moc usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nezhojí vady bránící výkonu rozhodnutí a existující již v době jeho vydání, neobstojí podle závěru Nejvyššího soudu v citovaném rozhodnutí ani námitka dovolatelky, že odvolací soud „popřel zásadu věci rozsouzené“.

21. Ze skutkových zjištění soudů vyplývá, že v nyní projednávané věci spor nebyl rozhodován rozhodcem, jehož výběr se uskutečnil podle transparentních pravidel.

22. Podle citovaných závěrů judikatury Nejvyššího soudu tedy i v nyní projednávané věci vydal rozhodčí nález orgán, jenž k tomu neměl pravomoc.

23. Vydá-li však rozhodnutí orgán, který k jeho vydání neměl pravomoc, nemůže takové rozhodnutí představovat překážku věci rozhodnuté.

24. Nejde proto o překážku věci rozhodnuté, jestliže o stejné věci týkající se stejného předmětu řízení a týchž osob bylo již rozhodnuto rozhodčím nálezem vydaným rozhodcem, jenž neměl k vydání takového rozhodčího nálezu pravomoc.

25. O stejném závěru ostatně neměl pochybnosti ani Ústavní soud, který v usnesení ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. III. ÚS 199/13, v tam projednávané věci mj. uvedl, že „pakliže rozhodčí nález byl vydán mimo pravomoc rozhodce, překážku rozsouzené věci, jak se domnívá stěžovatelka, samozřejmě nezakládá“.

26. Opačný závěr by pro žalobkyni znamenal odepření přístupu ke spravedlnosti, neboť by jí bylo znemožněno domáhat se v případě důvodnosti

takto uplatněného nároku způsobitelného exekučního titulu. Vzhledem k vývoji judikaturních závěrů přijatých zejména v rozhodnutí ze dne 10. 7. 2013, sp. zn. 31 Cdo 958/2012, neměla dovolatelka k dispozici jiný zákonný prostředek na „odklizení“ rozhodčího nálezu cestou řízení o zrušení rozhodčího nálezu podle zákona o rozhodčím řízení.

27. Dovolacímu soudu proto nezbylo než rozhodnutí odvolacího soudu jako nesprávné zrušit (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

č. 77

Č. 78

č. 78

Dědické řízení, Způsobilost být účastníkem řízení

§ 107 odst. 2 o. s. ř. ve znění do 30. 6. 2009, § 175k odst. 2 o. s. ř. ve znění do 30. 6. 2009

Jestliže účastník řízení o dědictví odkázaný k podání žaloby podle § 175k odst. 2 o. s. ř. zemřel poté, co podal žalobu o určení dědického práva, soud projednávající spor o určení dědického práva řízení přeruší a vyčká rozhodnutí dědického soudu, v němž tento spor vznikl, o procesních nástupcích po žalobci. Poté, co usnesení, jímž soud v řízení o dědictví rozhodl o procesních nástupcích po zemřelém žalobci ve smyslu § 107 odst. 2 o. s. ř., nabylo právní moci, je soud v řízení o určení dědického práva povinen jednat jako s účastníky řízení na straně žalující s procesními nástupci zemřelého žalobce, aniž by o tom sám vydával rozhodnutí podle § 107 odst. 2 o. s. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2238/2015, 21 Cdo 2423/2015, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.2238.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. 53 Co 241/2013, jakož i rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2014, sp. zn. 53 Co 241/2013, a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. V řízení o dědictví po K. M. zemřelé dne 6. 11. 2007, (dále jen „zůstavitelka“) Obvodní soud pro Prahu 10 usnesením ze dne 19. 3. 2008 uložil žalobci ve smyslu § 175k odst. 2 o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2013), aby ve lhůtě jednoho měsíce od právní moci tohoto usnesení podal žalobu o určení, že „je dědicem ze zákona“ po zůstavitelce. Vycházel přitom ze zjištění, že zůstavitelka zemřela jako vdova a měla syna (žalobce), že v řízení o dědictví vyšla najevo závěť a listina o vydědění sepsaná dne 8. 3. 2005 ve formě notářského zápisu JUDr. E. N., notářkou v P., podle níž zůstavitelka ustanovila dědicem svého majetku žalovanou a žalobce vydědila, přičemž účinky vydědění vztáhla i na jeho potomky, a že žalobce namítl neplatnost závěti i listiny o vydědění.

2. Žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 10 dne 21. 5. 2008 se žalobce domáhal určení, že „je dědicem ze zákona“ po zůstavitelce. Uvedl, že

zůstavitelka „je jeho matkou“ a on je jejím „jediným potomkem v řadě přímé“, že „v dědickém řízení zpochybnil platnost závěti a listiny o vydědění“, neboť zůstavitelka tyto listiny sepsala „v duševní poruše, která ji činila k těmto právním úkonům neschopnou“, že zůstavitelka se „několik let před pořízením závěti a listiny o vydědění chovala velice vztahovačně a byla přesvědčena o tom, že všichni lidé z jejího okolí se spikli proti ní“, že „měla napjaté vztahy se sousedy“, že i vůči němu se projevovala „podivným způsobem“, když jej „obviňovala z toho, že se spolčuje proti ní s jejími nepřáteli – sousedy z domu“, že „zřejmě i z těchto důvodů zůstavitelka byla dlouhá léta v ošetření psychiatra“, že se o zůstavitelku „pravidelně v rámci svých časových možností a v rámci toho, co zůstavitelka vůči sobě od něj připustila, vždy staral, neustále se snažil o kontakt s ní, a to i v dobách, kdy jej zůstavitelka nechťela vidět“, „vozil ji na ošetření k lékařům, v letním období ji pravidelně několikrát za sezonu převážel a odvážel na její rekreační nemovitost“, „navštěvoval ji“ a byl s ní v kontaktu také telefonicky.

3. Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 25. 3. 2013, č. j. 18 C 237/2008-235, určil, že žalobce „je dědicem ze zákona po zůstavitelce“ (výrok I.) a že „žalovaná není dědicem ze závěti sepsané dne 8. 3. 2005 po zůstavitelce v části, v níž zkracuje dědický podíl žalobce jako zletilého potomka zůstavitelky“ (výrok II.); současně rozhodl, že žalobce a žalovaná „jsou povinni zaplatit České republice – Obvodnímu soudu pro Prahu 10 na náhradě nákladů řízení každý částku ve výši 7 228 Kč (výrok III.) a že ve vztahu mezi žalobcem a žalovanou „nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení“ (výrok IV.). Vycházel ze zjištění, že zůstavitelka „sepsala dne 8. 3. 2005 ve formě notářského zápisu závěť a listinu o vydědění“, že byla „komplikovanou osobností, která vyhledávala v sociálních vztazích záminky ke konfliktům, ať se to týkalo jejího nejbližšího okolí (sousedů v domě nebo na chalupě), nebo později i jeho“, že žalobce „pečoval o zůstavitelku dle svých možností, pomáhal jí s běžnými úkony v domácnosti, zajišťoval jí dopravu apod.“, „snažil se udržet normální vztahy jak se sousedy v domě, tak i se zůstavitelkou“, že „zůstavitelku bránil, když např. odmítl podat návrh na omezení způsobilosti zůstavitelky k právním úkonům“, a dospěl k závěru, že „zůstavitelka nebyla ovlivněna svou poruchou osobnosti natolik, aby nebyla ke dni 8. 3. 2005 plně způsobilá k právním úkonům“, neboť „její vnímání reality bylo celkem objektivní a její stav odpovídal jejímu věku“, že „v řízení nebylo prokázáno, že by zůstavitelka byla k pořízení závěti a listiny o vydědění žalovanou jakkoli nucena“, že „právní úkon v části představující závěť ze dne 8. 3. 2005 je platným právním úkonem v rozsahu, v němž nezkracuje zákonný nárok žalobce“, že „důvody pro vydědění nebyly k rozhodnému datu dány“, že „k jistému zproblematizování vztahů mezi zůstavitelkou a žalobcem došlo až poté, co se zůstavitelka přestěhovala do nového bytu“, že se však jedná o období, které „jde mimo rozhodné datum“, že sice „motivace zůstavitelky k podpisu závěti a listiny o vydědění zůstala neobjasněna“, že však „vyplynula

z určité subjektivní nespokojenosti zůstavitelky se svým okolím (v tomto případě s žalobcem)“.

č. 78

4. K odvolání žalované Městský soud v Praze nejprve usnesením ze dne 28. 1. 2014, rozhodl, že namísto „dosavadního“ žalobce T. M., zemřelého dne 12. 7. 2013, bude v řízení pokračováno s H. M., T. M. a P. M. Vycházel ze zjištění, že H. M., T. M. a P. M. jsou podle usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. 11. 2013 dědici žalobce, že „mají zájem na tom, aby bylo postaveno najisto dědické právo zemřelého žalobce a majetkové nároky z něj vyplývající“, a že „podle § 107 odst. 2 o. s. ř. vstupují do práv uplatněných žalobcem v tomto řízení“, a rozsudkem ze dne 24. 3. 2014 změnil rozsudek soudu prvního stupně „ve výroku I.“ jen tak, že „pozůstalý syn T. M. je dědicem ze zákona po zůstavitelce K. M., zemřelé dne 6. 11. 2007“, zrušil „ve výroku II.“ a v tomto rozsahu řízení zastavil a potvrdil „ve výroku III.“ a rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit H. M., T. M. a P. M. na nákladech řízení před soudy obou stupňů 38 600 Kč k rukám advokáta JUDr. I. M. Neshledal důvodnou námitku žalované ohledně „nesprávného určení okruhu účastníků řízení“ a „nedostatečného žalobního žádání“, neboť žalobce „podal žalobu z podnětu usnesení dědického soudu, který mu uložil podat žalobu na určení, že je jako pozůstalý syn dědicem ze zákona po zůstavitelce“. Dospěl k závěru, že „v řízení bylo prokázáno, že zůstavitelka byla způsobilá k projevu vůle bez omezení, nebyla stížena duševní poruchou, která by jí bránila v platném pořízení závěti a vydědění“, že „závěť je tudíž zapotřebí považovat za závěť platnou“, dále že žalobce se „nedopustil vůči zůstavitelce jednání, které by ospravedlnilo jeho vydědění“, a že se „staral o zůstavitelku přiměřeně tak, jak mu umožňovaly jeho poměry“, „pomáhal jí na chalupě, s běžnými úkony v domácnosti, vozil ji k lékaři, zajišťoval jí jídlo atp.“ a „zastal se jí vůči sousedům, kteří poukazovali na její obtěžující chování“, a že „z provedených důkazů není možné vyvodit nedostatek opravdového zájmu žalobce o zůstavitelku či neposkytnutí pomoci“, když odlišná argumentace žalované „nemá oporu v provedeném dokazování“, a že žalobce „prokázal nedostatek předpokladů pro své vydědění“.

II. Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014 a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2014, č. j. 53 Co 241/2013-288, podala žalovaná dovolání.

6. V dovolání proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014 žalovaná namítá, že „ustanovení § 107 odst. 2 o. s. ř. v daném řízení nelze použít, protože zůstavitelka výslovně v závěti ze dne 8. 3. 2005 stanovila, aby se důsledky vydědění vztahovaly i na všechny potomky žalobce“, že „právo žalobce být účastníkem řízení je odvozeno od § 19 o. s. ř. ve spojení s § 175k o. s. ř.“, když

„se jedná o zákonem dané právo výlučně žalovanému (správně žalobci), který je osobně spjat s prokazováním svého dědického nároku“, že usnesení odvolacího soudu „nemohlo být náležitým podkladem pro další průběh řízení“, že „vzhledem k tomu, že účastenství v dědickém řízení odráží hmotné dědické právo, nelze v dědickém řízení přiznat účastenství v řízení osobám, které nejsou ze zákona účastníky řízení dle § 175b o. s. ř.“. Navrhla, aby dovolací soud zrušil usnesení odvolacího soudu.

7. V dovolání proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2014 žalovaná namítá zejména, že právo být účastníkem řízení náleží „výlučně žalobci, který je osobně spjat s prokazováním svého dědického nároku“, že „odvolací soud rozhodl v rozporu s § 175k odst. 2 o. s. ř., aniž vyzval dědice, jejichž právo se jeví méně pravděpodobné, aby své právo uplatnili žalobou“, a že „ve věci není prokázán naléhavý právní zájem dle § 80 o. s. ř.“. Odvolacímu soudu dále vytýká, že „nepřihlédl k tvrzeným skutečnostem a k označeným důkazům a dospěl k nesprávným skutkovým zjištěním“, a soudu prvního stupně, že „ustanovil znalec před slyšením účastníků řízení“. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) se nejprve zabýval dovoláním žalované směřujícím proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014 a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 občanského soudního řádu a že věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že řízení v projednávané věci bylo zahájeno v době před 1. 1. 2014 – posoudit (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.) podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti tohoto dovolání.

9. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

10. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

11. V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů (mimo jiné) významné vyřešení právní otázky, jak má soud v řízení o určení dědického práva postupovat

za situace, kdy účastník v průběhu řízení ztratil způsobilost být účastníkem řízení. Vzhledem k tomu, že tato procesní otázka nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena a že její vyřešení bylo pro rozhodnutí v projednávané věci významné (určující), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalované je podle § 237 o. s. ř. přípustné.

č. 78

IV. Důvodnost dovolání

12. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalované je opodstatněné.

13. Vzhledem k tomu, že zůstavitelka zemřela dne 6. 11. 2007, je třeba v řízení o dědictví v prvním a druhém stupni i v současné době postupovat podle „dosavadních právních předpisů“, tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2009 – dále jen „OSŘ“ (srov. čl. II body 7 a 10 zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Dědické právo po zůstavitelce a vypořádání dědictví se řídí právní úpravou účinnou v době její smrti, tedy zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“, srov. § 3069 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

14. Podle § 107 odst. 1 OSŘ jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

15. Podle § 107 odst. 2 OSŘ, ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, její dědici, popřípadě ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.

16. Podle § 107 odst. 5 OSŘ, neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví. Řízení zastaví soud zejména tehdy, zemře-li manžel před pravomocným skončením řízení o rozvod, o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je nebo není, pokud zákon nedovoluje, aby se v řízení pokračovalo, řízení též zastaví, zemře-li partner před pravomocným skončením řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství; bylo-li již o věci rozhodnuto, soud současně toto rozhodnutí zruší.

17. Ztratí-li účastník během řízení (v době po zahájení řízení do dne, kdy řízení bylo pravomocně skončeno) způsobilost být účastníkem řízení, soud – jak vyplývá z citovaných ustanovení – nejprve podle povahy věci posoudí, zda uvedená skutečnost sama o sobě brání dalšímu pokračování v řízení nebo

zda lze v řízení pokračovat; povahou věci se tu rozumí hmotněprávní povaha předmětu řízení. Povaha věci brání pokračování v řízení zejména tam, kde práva a povinnosti, o něž v řízení jde, jsou vázány podle hmotného práva na osobu účastníka řízení a nepřechází na právní nástupce (například nárok na výživné), nebo kde je určitá skutková podstata podle právního předpisu podmíněna existencí určitého účastníka řízení (například v řízení o způsobilosti k právním úkonům zemřel vyšetřovaný) nebo kde smrtí (zánikem) účastníka řízení dochází podle hmotného práva k zániku právního vztahu, o něž v řízení šlo (například v řízení o rozvod manželství, o neplatnost manželství nebo o určení, zda tu manželství je, nebo není, kdy zemřel manžel, popřípadě v řízení o zrušení nebo neplatnost registrovaného partnerství nebo o určení, že registrované partnerství nevzniklo, kdy zemřel registrovaný partner), pokud zákon nedovoluje, aby se v řízení pokračovalo, anebo kde účastník nemá žádného právního nástupce (například při zastavení dědického řízení po zemřelém účastníku řízení podle § 175h odst. 1 a 2 OSŘ, ledaže by bylo prokázáno, že zůstavitel zanechal majetek vyšší než nepatrné hodnoty, při zániku právnické osoby, byla-li provedena likvidace nebo jestliže se likvidace z důvodů uvedených v zákoně nevyžaduje), který by převzal právo nebo povinnost, o něž v řízení jde. Protože v těchto (popřípadě i v dalších) případech nelze v řízení pokračovat, soud řízení zastaví.

18. Nebude-li řízení zastaveno podle § 107 odst. 5 OSŘ, soud dále posoudí, zda je možné v řízení ihned pokračovat. Tam, kde to nebude možné, řízení usnesením přeruší. Úvaha o tom, zda je možné v řízení ihned pokračovat, se odvíjí od povahy předmětu řízení, od osoby, která ztratila způsobilost být účastníkem řízení, popřípadě též od stavu řízení, v němž jsou zjišťováni její právní nástupci.

19. Nebude-li řízení zastaveno a je-li možné v řízení ihned pokračovat nebo odpadla-li překážka bránící pokračování v řízení, soud zjistí (bez návrhu z úřední povinnosti), kdo je procesním nástupcem zemřelého (zaniklého) účastníka ohledně práv nebo povinností, o něž v řízení jde. K objasnění této otázky provede všechna potřebná šetření; protože tu jde o postup soudu v řízení (a nikoliv o dokazování o skutkovém stavu věci), soud není vázán případnými návrhy účastníků o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, který ztratil způsobilost být účastníkem řízení, ani navrhovanými prostředky ke zjištění tohoto procesního nástupce.

20. Z pravidla, že soud vždy rozhodne o tom, s kým bude v řízení pokračováno na místě zemřelého (zaniklého) účastníka, je podle názoru dovolacího soudu nutno připustit výjimku ve sporech o určení dědického práva. Především proto, že jde o spory odvozené (vyvolané) řízením o dědictví, v němž vznikl (mezi jeho účastníky) spor o dědické právo ohledně skutkových okolností rozhodných pro posouzení dědického práva některého z účastníků (pravděpodobného dědice). Přestože řízení o určení dědického práva probíhá samostatně, má specifickou povahu spočívající v tom, že předmětem tohoto řízení je vyřešení sporu o dědické právo, který vznikl v rámci řízení o dědictví. Výsledek sporu o dědické právo

má přitom význam (jen) pro konkrétní řízení o dědictví, neboť nebyl-li žalobce s žalobou úspěšný (zejména byla-li žaloba odmítnuta či zamítnuta), případně nebyla-li žaloba podána včas, pokračuje soud v řízení o dědictví bez zřetele na tohoto dědice, který se již nemůže kdykoliv v budoucnu dovolávat svého dědického práva, např. žalobou podle § 485 obč. zák., ledaže by jeho právo vyplývalo z jiných (nových) skutečností, než pro které byl k podání žaloby odkázán (srov. § 175k odst. 2 věta třetí OSŘ). Kromě toho je třeba zohlednit, že rovněž věcná legitimace osob oprávněných k vedení sporu o dědické právo vyplývá z usnesení dědického soudu vydaného ve smyslu § 175k odst. 2 OSŘ, když na straně žalobce jde o dědice, jehož dědické právo se jeví jako „méně pravděpodobné“, a na straně žalované jde o dědice, jemuž svědčí „pravděpodobnější“ dědické právo, jež vylučuje (zcela nebo zčásti) dědické právo účastníka odkázaného k podání žaloby, případně také ostatní dědice (kteří tvrzení dědice odkázaného k podání žaloby podporovali nebo ke sporným skutkovým okolnostem nezaujali žádné procesní stanovisko). Konečně nelze připustit, aby soud v řízení o určení dědického práva rozhodoval o procesních nástupcích po zemřelém žalobci (eventuálně žalovaném) také proto, že by nebylo možné zcela vyloučit případy vzniku duplicitních rozhodnutí o procesních nástupcích téhož zůstavitele s rozdílným okruhem procesních nástupců vydaných jak v řízení o určení dědického práva, tak v řízení o dědictví.

21. Z uvedeného nutno uzavřít, že v řízení o určení dědického práva se soud samostatně procesním nástupnictvím podle § 107 OSŘ nezabývá a pro jeho úvahu, zda na straně žalobce (účastníka dědického řízení odkázaného k podání žaloby), který v průběhu řízení o určení dědického práva zemřel, došlo k procesnímu nástupnictví formou univerzální sukcese, je rozhodné, kdo se stal procesním nástupcem tohoto účastníka v řízení o dědictví (srov. k tomu právní závěry přijaté ve sporech, které byly vyvolány konkursem nebo insolvenčním řízením, zejména usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 223/2003, uveřejněné ve Sběrce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 82, ročník 2004, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2099/2009, publikované v časopise Soudní judikatura pod č. 58, ročník 2011, a usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 1357/2004, publikované v časopise Soudní judikatura pod č. 154, ročník 2006). Z toho vyplývá, že dokud nenabude právní moci usnesení vydané soudem v řízení o dědictví o procesních nástupcích ve smyslu § 107 odst. 2 OSŘ, resp. dokud nebude zřejmé, kdo se stal na základě usnesení dědického soudu procesním nástupcem zemřelého žalobce, nejsou dány podmínky k tomu, aby soud ve sporném řízení rozhodl spor o určení dědického práva tohoto (zemřelého) žalobce. V takovém případě není ani možné řízení o určení dědického práva žalobce podle § 107 odst. 5 OSŘ zastavit, neboť – jak vyplývá z logiky věci – v řízení o dědictví po zemřelém žalobci nemůže být rozhodnuto, že žalobce zemřel bez právních nástupců, neboť rozsah jeho majetku

není (prozatím) znám. Za této situace proto nelze řízení o dědictví po zemřelém žalobci zastavit podle § 175h odst. 1 nebo odst. 2 OSŘ (z důvodu, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, nebo proto, že zanechal majetek jen nepatrné hodnoty), neboť dosud není postaveno najisto, zda žalobce je či není právním nástupcem zůstavitele a zda případně zdědí „další“ majetek po zůstaviteli (srov. k tomu závěry přijaté v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 9. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4311/2014).

22. Jestliže účastník řízení o dědictví odkázaný k podání žaloby podle § 175k odst. 2 OSŘ zemřel poté, co podal žalobu o určení dědického práva, soud projednávající spor o určení dědického práva řízení přeruší a vyčká rozhodnutí dědického soudu, v němž tento spor vznikl, o procesních nástupcích po žalobci. Poté co usnesení, jímž soud v řízení o dědictví rozhodl o procesních nástupcích po zemřelém žalobci ve smyslu § 107 odst. 2 OSŘ, nabylo právní moci, je soud v řízení o určení dědického práva povinen jednat jako s účastníky řízení na straně žalující s procesními nástupci zemřelého žalobce, aniž by o tom sám vydával rozhodnutí podle § 107 odst. 2 OSŘ. O tom, že ve sporu o určení dědického práva došlo ke změně v osobě žalobce (případně žalovaného), soud ve sporném řízení samostatně nerozhoduje; může však procesní nástupce zemřelého žalobce (eventuálně žalovaného) vzít na vědomí prostřednictvím usnesení, jímž se upravuje vedení řízení.

23. Z uvedeného vyplývá, že usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014 není správné. Protože nejsou splněny podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud usnesení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu (Městskému soudu v Praze) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.). Dále Nejvyšší soud zrušil jako závislý výrok (podle § 243e odst. 2 věty třetí o. s. ř.) obsažený v jiných (než dovoláním napadených) rozhodnutích také rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2014, č. j. 53 Co 241/2013-288, jímž odvolací soud rozhodl o odvolání žalované proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 25. 3. 2013, kterým bylo určeno, že T. M. je dědicem po zůstavitelce, a kterým bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, ohledně něž sice dovolání proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2014 podáno nebylo, ale které je tímto dovoláním ve smyslu § 242 odst. 2 o. s. ř. dotčeno.

24. Vzhledem k tomu, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 3. 2014, který byl napaden (druhým) dovoláním žalované, byl zrušen podle § 242 o. s. ř., nebylo třeba se tímto (druhým) dovoláním žalované samostatně zabývat.

Č. 79

č. 79**Osvojení, Žaloba určovací, Účastníci řízení**

§ 80 písm. c) o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2013, § 68a zák. o rodině, § 68 odst. 1 zák. o rodině, § 180a o. s. ř. ve znění do 31. 12. 2013

Neplatnosti souhlasu k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům, uděleného podle § 68a zákona o rodině, se lze dovolat jen určovací žalobou podle § 80 písm. c) o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2013). Účastníky řízení o určení neplatnosti souhlasu k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům musí být všichni, jichž se tento právní úkon týká; žalovaným je v takovém řízení nezletilé dítě, k jehož osvojení byl dán souhlas, zastoupené v řízení opatrovníkem ustanoveným soudem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 811/2014, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.811.2014.1)

Nejvyšší soud k dovolání navrhovatelů výrokem I. zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 20. 11. 2013, sp. zn. 59 Co 404/2013, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 29. 7. 2013, sp. zn. 43 Nc 913/2010, a věc vrátil Okresnímu soudu ve Zlíně k dalšímu řízení, výrokem II. zrušil rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12. 2010, sp. zn. 14 Nc 1171/2010, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 14. 5. 2012, sp. zn. 14 Nc 1171/2010, a věc vrátil Okresnímu soudu ve Zlíně k dalšímu řízení, současně výrokem III. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 6. 2013, sp. zn. 26 Co 144/2013, a rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 3 C 39/2012.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Manželé M. a M. S. se návrhem ze dne 16. 7. 2010 domáhali zrušitelného osvojení nezletilého A. R., z matky J. R. a otce P. J., který dne 19. 5. 2011, při jednání ve věci osvojení nezletilého A. R. vedené u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 43 Nc 913/2010, změnili na návrh na osvojení nezrušitelné.
2. Okresní soud ve Zlíně rozsudkem ze dne 6. 12. 2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, rozhodl v tzv. incidenčním řízení vedeném podle § 180a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), o návrhu Městského úřadu V. na určení kvalifikovaného nezájmu rodičů o nezletilého tak,

že určil, že P. J., otec nezletilého A. R., neprojevoval o nezletilého nejméně po dobu dvou měsíců od narození žádný zájem, a tudíž k osvojení není třeba jeho souhlasu, a zamítl návrh Městského úřadu V. na určení, že matka J. R. nejméně po dobu dvou měsíců od narození nezletilého A. R. neprojevovala o nezletilého žádný zájem. V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že nelze pouze mechanicky spočítat, jak dlouho se matka o nezletilého nezajímala, ale je třeba se také zabývat sociální a psychickou situací matky. Na základě posouzení osobní situace matky soud dospěl k závěru, že matce v projevování zájmu o dítě bránila závažná překážka – dočasná duševní porucha.

3. Podáním ze dne 19. 7. 2010 rodiče nezletilého, J. R. a P. J., navrhli, aby vstoupili do řízení o osvojení nezletilého. Ve svém podání dále uvedli, že souhlas s osvojením odvolali a chtějí, aby byl nezletilý svěřen do péče mateřské babičky a mateřského dědečka J. a J. R.

4. Okresní soud ve Zlíně usnesením ze dne 29. 9. 2011, č. j. 43 Nc 972/2011-63, návrh rodičů nezletilého na vstup do řízení o osvojení nezletilého jako vedlejších účastníků zamítl, neboť oba rodiče nezletilého dali písemný blanketový souhlas s osvojením nezletilého a tento odvolali až poté, co byl nezletilý umístěn do předadopční péče manželů S., tedy v době, kdy již svůj souhlas platně odvolat nemohli.

5. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 8. 12. 2011 č. j. 59 Co 443/2011-88 potvrdil usnesení soudu prvního stupně, jímž byl zamítnut návrh rodičů nezletilého na vstup do řízení jako vedlejších účastníků. V odůvodnění usnesení odvolací soud uvedl, že řízení o osvojení je řízením nesporným, které se zahajuje jen na návrh, a že je tedy pojmově vyloučeno, aby v něm mohli vystupovat vedlejší účastníci, jejichž smyslem v řízení je pomoci ve sporu žalobci nebo žalovanému. Odvolací soud považoval za potřebné zdůraznit, že z obsahu spisu je zjevné, že oba rodiče zpochybňují dříve udělený souhlas s osvojením nezletilého. Takovou námitku však dle vysloveného názoru odvolacího soudu lze uplatnit pouze v tzv. incidenčním řízení podle § 180a o. s. ř. V takovém případě bude soud rozhodovat o tom, zda je třeba k osvojení nezletilého souhlasu jeho rodičů s ohledem na námitku neplatnosti dříve uděleného blanketového souhlasu s osvojením. Odvolací soud uvedl, že si je vědom toho, že soud již v incidenčním řízení o nutnosti souhlasu rodičů nezletilého s osvojením rozhodoval, to však není na překážku, pokud bude incidenční řízení vedeno pro jiné důvody. Dle názoru odvolacího soudu totiž v incidenčním řízení byla dosud toliko pravomocně vyřešena otázka nutnosti souhlasu otce s osvojením. Ve vztahu k matce však byla dosud rozhodnuta pouze otázka jejího zájmu o nezletilého v době dvou měsíců po narození nezletilého, nikoliv o nutnosti jejího souhlasu s osvojením nezletilého, neboť v takovém případě by výrok musel znít, že je, či není třeba souhlasu matky s osvojením nezletilého.

6. Okresní soud ve Zlíně rozsudkem ze dne 14. 5. 2012, č. j. 14 Nc 1171/2010-77, rozhodl tak, že „k osvojení nezletilého A. R. není třeba souhlasu otce a že k osvojení

nezletilého A. R. je třeba souhlasu matky“. Soud v odůvodnění konstatoval, že o této otázce již bylo pravomocně rozhodnuto rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12. 2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, a je tedy založena překážka *res iudicatae*, odvolací soud však považoval za nedostatečný výrok rozsudku formulovaný tak, že „(s)oud určuje, že P. J., otec nezl. A. R., neprojevoval o něj po dobu svou měsíců od narození žádný zájem, tudíž k osvojení nezletilého není třeba souhlasu otce,“ a „(n)ávrh MÚ V. na určení, že matka J. R. nejméně po dobu dvou měsíců od narození nezl. A. R. se o něj žádný způsobem nezajímala, se zamítá.“ Dle soudu prvního stupně totiž z takto formulovaného výroku jasně nevyplývá, zda je, či není třeba souhlasu matky s osvojením. Proto znovu rozhodl rozsudkem, kde výrok „formuloval“ tak, jak považoval za vhodné, tedy že k osvojení nezletilého není třeba souhlasu jeho otce (výrok I.), že k jeho osvojení je třeba souhlasu matky (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.).

7. Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou rozsudkem ze dne 26. 2. 2013, č. j. 3 C 39/2012-285, zamítl žalobu matky nezletilého na určení neplatnosti právního úkonu – souhlasu s osvojením nezletilého A. R., učiněného dne 19. 4. 2014. V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že matka podala tzv. žalobu určovací ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř., nicméně matka nemá naléhavý právní zájem na určení neplatnosti právního úkonu, neboť se může vyřešení této otázky domáhat v incidenčním řízení vedeném podle § 180a o. s. ř. jako otázky předběžné. Soud přitom odkázal na názor vyslovený ve shora citovaném usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2011, č. j. 59 Co 443/2011-88. Takové řízení dle názoru Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou (na rozdíl od názoru odvolacího soudu) však již proběhlo a bylo v něm rozhodnuto o platnosti blanketového souhlasu s osvojením uděleného matkou tak, že jej učinila v duševní poruše. Z toho Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou dovodil, že je třeba souhlasu matky s osvojením a matka je zároveň účastníkem řízení o osvojení, a tudíž ani případné rozhodnutí o neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením uděleným matkou tak nemůže na pozici matky (hmotněprávní ani procesní) nic změnit.

8. Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 20. 6. 2013, č. j. 26 Co 144/2013-322, zrušil rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 26. 2. 2013, č. j. 3 C 39/2012-285, a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud v Hradci Králové uzavřel, že návrh matky na určení neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením nelze posoudit jako prostou určovací žalobu, ale naopak jako návrh na řízení o určení neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením, které je třeba podřídit § 180a o. s. ř. Uvedl proto, že je nyní na Okresním soudu v Rychnově nad Kněžnou, aby provedl incidenční řízení podle § 180a o. s. ř., ve kterém rozhodne o platnosti blanketového souhlasu s osvojením uděleného matkou, přičemž se zřejmě neobejde bez znaleckého posudku.

9. Okresní soud ve Zlíně rozsudkem ze dne 29. 7. 2013, č. j. 43 Nc 913/2010-183, zamítl návrh manželů M. a M. S. na nezrušitelné osvojení nezletilého A. R.

Vycházel přitom z rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12. 2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, v němž bylo vysloveno, že k osvojení je třeba souhlasu matky, která s návrhem na osvojení nesouhlasila. Platností či neplatností souhlasu rodičů k osvojení nezletilého bez vztahu k určitým osvojitelům se soud nezabýval.

10. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně rozsudkem ze dne 20. 11. 2013, č. j. 59 Co 404/2013-237, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Odvolací soud uvedl, že jakkoliv není zpochybnováno žádným z účastníků řízení, že rodiče nezletilého udělili blanketový souhlas k osvojení podle § 68a zákona o rodině, který odvolali až poté, co nezletilý byl umístěn do péče budoucích osvojitelů, není rozhodné, zda bylo udělení blanketového souhlasu platné. Tento názor opřel odvolací soud o to, že v incidenčním řízení bylo rozhodnuto, že k osvojení je třeba souhlasu matky, a jelikož tato svůj souhlas v řízení o osvojení neudělila, nemohlo být návrhu navrhovatelů vyhověno pro nesplnění zákonem vyžadované podmínky. Na učiněném závěru dle odvolacího soudu nic nemění ani skutečnost, že v řízení došlo k vadě, když nezletilému nebyl ustanoven opatrovník podle § 68b, přestože nebylo třeba souhlasu otce.

11. Soudy obou stupňů vyšly ze zjištění, že oba rodiče udělili dne 19. 4. 2010 souhlas s osvojením nezletilého na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, prevence a služeb, odboru sociálních služeb Městského úřadu v R. nad K. Rodiče udělili souhlas s osvojením bez vztahu k určitým osvojitelům, a to i do ciziny. Manželé S. podali dne 4. 6. 2010 žádost o svěření nezletilého do péče budoucích osvojitelů. Dne 7. 6. 2010 byl nezletilý svěřen rozhodnutím Sociálního odboru, orgánu sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu V., č. j. MUVIZ 012873/2010, do péče budoucích osvojitelů manželů M. a M. S. Blanketový souhlas s osvojením nezletilého A. R. odvolala matka nezletilého, J. R., podáním doručeným dne 1. 7. 2010 Okresnímu soudu ve Zlíně a podáním doručeným dne 7. 7. 2010 Okresnímu soudu ve Zlíně odvolal blanketový souhlas rovněž otec nezletilého, P. J.

II. Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti rozsudku odvolacího soudu podali navrhovatelé (dále jen „dovolatelé“) dovolání, v němž vymezují otázku, zda může být s matkou dítěte jednáno jako s účastnicí řízení v řízení o osvojení, když dala předem tzv. blanketový souhlas k osvojení a o neplatnosti tohoto souhlasu nebylo pravomocně rozhodnuto, a to pouze proto, že bylo v incidenčním řízení vedeném podle § 180a o. s. ř. rozhodnuto, že k osvojení je třeba souhlasu matky, neboť nebyly naplněny podmínky kvalifikovaného nezájmu matky o nezletilého. Dovolatelé poukazují na to, že matka dala tzv. blanketový souhlas s osvojením bez vztahu k určitým osvojitelům, a to i do ciziny. Tento souhlas odvolala v době, kdy byl nezletilý již umístěn do předadopční péče, tedy v době, kdy nebylo možné souhlas platně

odvolat. O neplatnosti souhlasu s osvojením v řízení pod sp. zn. 14 Nc 1171/2010 u Okresního soudu ve Zlíně nebylo rozhodnuto, navíc ve spisu vedeném v řízení pod sp. zn. 43 Nc 972/2011, u téhož soudu je založen znalecký posudek, z něž vyplývá, že matka v době, kdy dala souhlas s osvojením, netrpěla žádnou duševní poruchou, a tedy jej nelze z tohoto důvodu považovat za neplatný. Dovolatelé dále uvádí, že bylo-li v incidenčním řízení (pod sp. zn. 14 Nc 1171/2010) rozhodnuto, že k osvojení je třeba souhlasu matky, pak je třeba za tento souhlas považovat právě blanketový souhlas s osvojením udělený matkou dne 19. 4. 2010. Dovolatelé dále uvádějí, že rozdílně se soudy postavily k řešení otázky možnosti řešení jednotlivých důvodů neúčasti rodičů v řízení o osvojení v incidenčním řízení. Nejprve konstatovaly, že skutečnost, že nejprve proběhlo incidenční řízení o otázce tzv. kvalifikovaného nezájmu, nebrání tomu, aby proběhlo jiné incidenční řízení o otázce platnosti uděleného blanketového souhlasu. Následně však toto stanovisko nebylo v řízení respektováno a výsledkem řízení vedeného pod sp. zn. 14 Nc 1171/2010 bylo rozhodnutí, ve kterém soud konstatoval, že jde o *res iudicata* a pouze přeformuloval výrok původního rozhodnutí ve věci. Navrhli proto, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

13. Matka ve vyjádření k dovolání uvedla, že z podání dovolatelů plyne zřejmá neujasněnost koncepce dovolání a nelze v něm nalézt žádný z důvodů obsažený v § 237 o. s. ř. Domnívá se, že obdobná problematika již byla řešena rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 415/2005. Matka má za to, že souhlas zákonného zástupce osvojovaného dítěte je hmotněprávní podmínkou osvojení a takový souhlas musí být dán před soudem osobně, výslovně, určitě, se zřetelem k určité osobě osvojitele, musí se týkat konkrétního stupně osvojení a zákonný zástupce osvojovaného dítěte musí být poučen o právním následku osvojení. Z článku 8 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod dovozuje matka povinnost soudu přihlédnout při svém rozhodnutí k vyjádření matky nezletilého. Poukazuje rovněž na to, že odvolala svůj souhlas k osvojení nezletilého nedlouho po uplynutí zákonné lhůty, které si navíc nebyla vědoma. Od samého počátku svěřeni A. do předadopční péče matka s osvojením nesouhlasila, a postup dovolatelů je tedy třeba hodnotit tak, že prodlužovali stav, kdy se dítě fakticky nachází v jejich péči bez jakékoliv perspektivy. Matka dále argumentuje úpravou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, z něhož dovozuje, že o osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu rodičů. Navrhla proto, aby Nejvyšší soud dovolání zamítnul.

III. Přípustnost dovolání

14. Jelikož napadené rozhodnutí bylo vydáno dne 20. 11. 2013, Nejvyšší soud jakosoud dovolací dovolání projednal a rozhodl o něm podle zákona č. 99/1963 Sb.,

občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (srov. čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a část první čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

15. Dovolání bylo podáno včas, osobami k tomu oprávněnými, zastoupenými podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

16. Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

17. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

18. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

19. Dovolání v této věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť má být vyřešena právní otázka, která dosud nebyla v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena.

IV. Důvodnost dovolání

20. Podle § 3035 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, bylo-li přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona zahájeno řízení o osvojení, dokončí se podle dosavadních právních předpisů. Úkony, které byly provedeny v rámci přípravného řízení směřujícího k osvojení, se posoudí podle tohoto zákona; to neplatí, jedná-li se o udělení souhlasu rodičů k osvojení nebo o rozhodnutí soudu o tom, že tohoto souhlasu není třeba. Dovolací soud proto postupoval podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2012 (dále jen „zákon o rodině“).

Podle § 67 zákona o rodině je k osvojení třeba souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte.

Podle § 68 odst. 1 zákona o rodině není třeba souhlasu zákonných zástupců osvojovaného dítěte, jsou-li jimi rodiče osvojovaného dítěte, jestliže je naplněna alespoň jedna z uvedených podmínek:

a) rodiče osvojovaného dítěte po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, zejména tím, že dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých možností své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě, nebo

b) rodiče osvojovaného dítěte po dobu nejméně dvou měsíců po narození dítěte neprojevili o dítě žádný zájem, ačkoliv jim v projevení zájmu nebránila závažná překážka.

Podle § 68 odst. 3 zákona o rodině návrh na vyslovení, že k osvojení není třeba souhlasu rodiče osvojovaného dítěte, je oprávněn podat orgán sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovník dítěte, popřípadě rodič dítěte.

Podle § 68a zákona o rodině není dále třeba souhlasu rodičů, kteří jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte, jestliže dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Souhlas předem musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Souhlas může být dán rodičem nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Odvolat souhlas lze toliko do doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů.

Podle § 180a o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 lze vést řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení. Účastníky řízení jsou dítě a jeho rodiče, jsou-li jeho zákonnými zástupci; rodič dítěte, který je nezletilý, je účastníkem řízení, i když není zákonným zástupcem dítěte. Zvláštní zákon stanoví, kdo je oprávněn podat návrh na zahájení tohoto řízení a z jakých důvodů souhlas rodičů k osvojení dítěte není potřebný.

Podle § 181 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 jsou účastníky řízení osvojované dítě, jeho rodiče, popřípadě poručník, osvojitel a jeho manžel. Ustanovení § 180a odst. 2 zde platí obdobně.

Podle § 181 odst. 2 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 rodiče osvojovaného dítěte nejsou účastníky řízení o osvojení tehdy, jestliže

- a) jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo
- b) byli zbaveni způsobilosti k právním úkonům, popřípadě byli v této způsobilosti omezeni, nebo
- c) dali souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům, anebo
- d) soud pravomocně rozhodl, že k osvojení dítěte není třeba jejich souhlasu.

21. Pro rozhodnutí v přezkoumávané věci bylo určující, zda rodiče, kteří udělili tzv. blanketový souhlas s osvojením nezletilého, budou účastníky řízení o osvojení nezletilého a zda je možné neplatnost blanketového souhlasu s osvojením namítat v tzv. incidenčním řízení podle § 180a o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013.

22. Právní účinky osvojení podle § 63 odst. 1 zákona o rodině spočívají mimo jiné v tom, že mezi osvojitelem a osvojencem vzniká takový poměr (obdobný poměr) jako mezi rodičem a dítětem. Ve svých důsledcích to znamená, že u dosavadního (právního) rodiče dochází osvojením ke zrušení jeho rodičovské zodpovědnosti jako souhrnu jeho rodičovských práv a povinností ve vztahu k nezletilému dítěti a jeho rodičovská zodpovědnost přechází na osvojitele. Projevem tohoto poměru mezi osvojitelem a osvojencem jako mezi rodičem a dítětem je i to, že do knihy narození matricy se na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, popř. osvojitelé (§ 63 odst. 3 zákona o rodině). K tomuto účinku dochází na základě rozsudku soudu právotvorného (konstitutivního) charakteru, kdy (teprve) jeho právní mocí (§ 159 o. s. ř.) vznikne mezi osvojitelem a osvojencem osvojenecký poměr

(srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 4795/2010, uveřejněný pod č. 78/2012 Sb. rozh. obč.).

23. Do okamžiku nabytí právní moci rozsudku o osvojení však rodičovská práva a povinnosti vykonávají rodiče, tedy ti, které zákon za rodiče dítěte považuje – matka podle § 50a zákona o rodině a otec, kterému svědčí některá ze zákonných domněnek otcovství (§ 51 až 54 zákona o rodině). Mezi práva a povinnosti rodičů upravené v části druhé zákona o rodině (vztahy mezi rodiči a dětmi) je třeba řadit i (osobní) právo udělit souhlas k osvojení dítěte, představující nezbytný předpoklad osvojení (§ 67 odst. 2 zákona o rodině). Jedná se o právo zcela zásadního významu, neboť na jeho uplatnění závisí, zda rodič bude (§ 181 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013), či nebude (§ 181 odst. 2 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013) účastníkem řízení o osvojení.

24. Postup, kdy je souhlas k osvojení udělen v řízení o osvojení ve vztahu k určitým osvojitelům, je zásadou, z níž však zákon stanoví dvě výjimky – možnost soudu v řízení o osvojitelnosti (nazývaným též incidenční řízení) vedeném na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí či rodiče rozhodnout, že souhlasu rodiče k osvojení není třeba (§ 68 odst. 1 zákona o rodině, § 180a o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013), a udělení blanketového souhlasu předem bez vztahu ke konkrétním osvojitelům (§ 68a zákona o rodině).

25. V prvním případě lze o osvojení rozhodnout bez účasti rodičů tehdy, jsou-li naplněny podmínky absolutního nezájmu (§ 68 odst. 1 písm. b) zákona o rodině) nebo kvalifikovaného nezájmu [§ 68 odst. 1 písm. a) zákona o rodině] rodičů o nezletilé dítě. Má-li příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebo případně jeden z rodičů ve vztahu k druhému z nich, za to, že byly naplněny podmínky nezájmu nebo kvalifikovaného nezájmu podle citovaného ustanovení, může podat návrh na zahájení tzv. incidenčního řízení podle § 180a o. s. ř.

26. Dospěje-li soud v řízení o osvojitelnosti k tomu, že podmínky stanovené v zákoně o rodině ve věci nezájmu byly naplněny, dítě může být zařazeno do seznamu dětí vhodných pro osvojení a může začít zprostředkování osvojení. Pokud se pro konkrétní dítě podaří najít vhodné osvojitele, mohou v souladu se zákonem podat návrh na zahájení řízení o osvojení (§ 181 a násl.), ve kterém již nebudou rodiče dítěte účastníky řízení, a nebude tudíž vyžadován jejich souhlas k osvojení dítěte. Obdobné důsledky vyvolává vyslovení souhlasu k osvojení rodiči, kteří jsou zákonnými zástupci, předem bez vztahu ke konkrétním zájemcům o osvojení podle § 68a zákona o rodině. Jde-li o obsah rozhodnutí, soud musí vyslovit, zda v řízení o osvojení bude třeba souhlasu rodičů dítěte, či nikoliv. Rozhodnutí je vydáváno s výhradou změněných poměrů – *clausula rebus sic stantibus* (srov. BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1346, nebo shodně HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství: komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 335–336).

27. V druhém případě lze o osvojení bez účasti rodičů rozhodnout tehdy, dali-li rodiče souhlas předem bez vztahu k určitým osvojitelům (tzv. blanketový souhlas). Souhlas předem musí být udělen osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Souhlas může být dán rodičem nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Cílem zákonodárce je tak v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva zamezit neuváženému udělení souhlasu k osvojení rodičem krátce po porodu (srov. Todorova proti Itálii, rozsudek ESLP, ze dne 13. 1. 2009, stížnost č. 33932/06, bod 80). Odvolat souhlas udělený podle § 68a zákona o rodině lze pouze do té doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů. Toto časové omezení odvolání souhlasu rodiči je odůvodněno tím, že by pro nezletilé dítě nebylo z hlediska zajištění jeho dalšího celkově zdárného vývoje příznivé, aby poté, co již začalo žít u budoucích osvojitelů, zvyklo si na ně, navázalo k nim určité citové vztahy a psychicky u nich zakotvilo, muselo být přemístěno do jiného výchovného prostředí (srov. HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Zákon o rodině / Zákon o registrovaném partnerství: komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 342).

28. Souhlasem zákonných zástupců s osvojením podle § 67 zákona o rodině se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 24. 11. 2005 sp. zn. 30 Cdo 415/2005 (na který ve vyjádření matka nezletilého odkazuje, kde vyslovil, že udělený souhlas zákonného zástupce (resp. rodiče) musí vyhovovat všem náležitostem, které zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“) jako základní předpis i pro rodinněprávní vztahy klade obecně na projevy vůle jako právní úkony (§ 104 zákona o rodině, § 37 a násl., § 104 obč. zák.). Souhlas zákonného zástupce musí být dán před soudem osobně (což je třeba dovodit z § 70 zákona o rodině předpokládajícího seznamovací, resp. informační povinnost soudu při naplňování předpokladů osvojení), výslovně a určitě. Musí být učiněn se zřetelem k určité osobě osvojitele, musí se týkat konkrétního stupně osvojení a zákonný zástupce osvojovaného dítěte musí být poučen o právních následcích osvojení (§ 70 zákona o rodině). Nejvyšší soud také vyslovil, že případný souhlas s osvojením podle § 67 zákona o rodině může být zákonným zástupcem dítěte (jeho rodičem) odvolán, a to až do doby, než případný rozsudek o osvojení dítěte nabude právní moci. Soud rozhodující o návrhu o osvojení je pak povinen k takové skutečnosti bez dalšího (tj. aniž by byl důvod zabývat se důvodem odvolání tohoto dřívějšího souhlasu) přihlídnout.

29. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že požadavky, jež Nejvyšší soud klade na souhlas zákonných zástupců s osvojením učiněný v rámci řízení o osvojení ve vztahu ke konkrétním osvojitelům, stejně jako podmínky, za nichž je možné souhlas odvolat, tak, jak byly vymezeny v předmětném rozsudku, je nutné vztahovat výhradně k postupu podle § 67 zákona o rodině, nikoliv k § 68a zákona o rodině.

30. Zákon o rodině nemá ustanovení upravující přezkum platnosti blanketového souhlasu s osvojením (tuto možnost ostatně neupravuje ani zákon č. 89/2012 Sb.,

občanský zákoník, i když tak činí např. ve vztahu k prohlášení otcovství podle § 782). I když zákon o rodině nemá výslovnou úpravu přezkoumání platnosti blanketového souhlasu, nelze dovodit, že zákonodárce takový přezkum mlčky vylučuje. Protože v praxi nelze vyloučit situace, kdy blanketový souhlas bude trpět vadami, které mají za následek jeho absolutní neplatnost podle ustanovení občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2013, nelze ani účastníkům soukromoprávních vztahů odepřít účinný prostředek nápravy takového stavu (§ 1 o. s. ř.). Stejně východisko bylo uplatněno např. v souvislosti s přezkumem platnosti souhlasného prohlášení rodičů podle § 52 odst. 1 zákona o rodině (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, uveřejněný pod č. 102/2012 Sb. rozh. obč.).

31. Soudy nižších stupňů sice dospěly k správnému závěru o nutnosti přezkumu platnosti blanketového souhlasu s osvojením, nesprávně však dovodily, že se tak má stát v incidenčním řízení podle § 180a o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013. Jak již bylo výše vyloženo, incidenční řízení představuje zvláštní řízení, v němž se má vyřešit, zda rodiče dítěte budou (§ 181 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013), či nebudou [§ 181 odst. 2 písm. d) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013] účastníky samotného řízení o osvojení. Jiný způsob, jak vyřešit otázku účastenství rodičů dítěte v řízení o jeho osvojení, představuje § 181 odst. 2 písm. c) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, které rodiče za účastníky řízení o osvojení nepovažuje, jestliže dali souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Oba uvedené způsoby je třeba považovat za nezaměnitelné a vzájemně nepodřaditelné.

32. Platně udělený blanketový souhlas, který nebyl v zákonem stanovené lhůtě odvolán, vylučuje, aby rodič byl účastníkem řízení o osvojení, a místo rodiče uděluje souhlas k osvojení opatrovník, který byl osvojovanému dítěti v řízení o osvojení ustanoven (§ 68b zákona o rodině). Současně je vyloučeno, aby soud přezkoumával případný nezájem rodičů o dítě ve smyslu § 68 zákona o rodině, neboť (shodná) otázka účastenství v řízení o osvojení již byla vyřešena.

33. Je-li však platnost blanketového souhlasu zpochybněna, je třeba tuto otázku vyřešit jako otázku samostatnou, neboť až následně na jejím vyřešení závisí, zda bude třeba zvažovat jiný (v § 68 odst. 1 zákona o rodině uvedený) důvod vylučující rodiče z účastenství v řízení o osvojení.

34. Názor, že je třeba zkoumat platnost blanketového souhlasu s osvojením, jako předběžnou otázku v incidenčním řízení přehlíží skutečnost, že rodič by zahájil řízení, v němž se jako hlavní otázka (od neplatnosti blanketového souhlasu skutkově odlišná) řeší, zda jeho souhlas k osvojení není třeba z důvodu kvalifikovaného nezájmu, nebo žádného zájmu, tedy otázek, které objektivně vzato jsou v neprospěch navrhovatele. Právo přitom musí poskytovat efektivní nástroj ochrany práv jednotlivce, aniž by takovým postupem zároveň činil kroky ve svůj neprospěch.

35. Jiný způsob ochrany zájmu rodičů na tom, aby dítě bez jejich souhlasu nebylo osvojeno, představuje určovací žaloba podle § 80 písm. c) o. s. ř. na určení neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením. Určovací žaloba podle § 80 písm. c) o. s. ř. je preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, ročník 1997). Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je, či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle § 80 písm. c) o. s. ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle § 80 písm. b) o. s. ř. (srov. například rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou – při možnosti žaloby na plnění – lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je, či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle § 80 písm. b) o. s. ř. (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, ročník 1997). Uvedené ale neznamená, že pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu vytvoří jakákoli žaloba na určení. Tento cíl může splnit jen taková žaloba, jež se bude domáhat určení existence či neexistence právě toho právního vztahu, od něhož (jako od pevného právního základu) lze další vztahy účastníků sporu odvozovat. Zda tomu tak v konkrétním případě je, je závislé především na posouzení, jaké další právní vztahy mají být od onoho pevného právního základu odvíjeny. Naléhavý právní zájem na určení požadovaném ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř. zkoumá soud podle stavu ke dni vyhlášení rozsudku (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

36. Žaloba o určení neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením má vytvořit pevný právní základ pro posouzení účastenství rodičů v řízení o osvojení dítěte. Protože účastníky řízení o určení neplatnosti blanketového souhlasu s osvojením musí být všichni, jichž se právní úkon souhlas s blanketovým osvojením týká,

je žalovaným v takovém řízení nezletilé dítě, k jehož osvojení byl dán souhlas, zastoupené v řízení soudem ustanoveným opatrovníkem. Místně příslušný je dle § 84 o. s. ř. obecný soud žalovaného, tedy nezletilého dítěte.

37. Opatrovnický soud, jenž vede řízení o osvojení a který je rovněž obecným soudem pro řízení na určení neplatnosti blanketového souhlasu, si proto otázku neplatnosti blanketového souhlasu posoudí samostatně. Je-li již zahájeno řízení o osvojitelnosti (§ 180a o. s. ř.), soud takové řízení usnesením podle § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přeruší a vyčká rozhodnutí o žalobě na určení platnosti blanketového souhlasu.

38. Bylo-li rozhodnuto, že blanketový souhlas k osvojení byl dán platně, případně dříve zahájené řízení o určení, zda je, nebo není třeba souhlasu rodiče k osvojení podle § 180a o. s. ř., se zastaví, neboť je zde již naplněna jedna z alternativních podmínek nezbytných pro rozhodnutí o osvojení, kterou blanketový souhlas (vedle souhlasu rodiče uděleného v řízení o osvojení a vedle rozhodnutí, že souhlasu rodiče není třeba) představuje. Rozhodování o tom, zda rodič projevoval, či neprojevoval o dítě zájem a zda je, či není třeba k osvojení jeho souhlasu, by bylo nadbytečné. Následně může být pokračováno také v řízení o osvojení, jehož účastníkem nebude ve smyslu § 181 odst. 2 písm. c) o. s. ř. rodič, který dal blanketový souhlas k osvojení a o jehož platnosti bylo rozhodnuto v předcházejícím řízení.

39. Bylo-li rozhodnuto, že blanketový souhlas k osvojení byl dán neplatně a dříve nebylo zahájeno incidenční řízení podle § 180a o. s. ř., poučí soud příslušný orgán sociálně-právní ochrany dítěte o možnosti podat návrh na zahájení řízení podle § 180a o. s. ř. ve spojení s § 68 zákona o rodině. Není-li takový návrh podán, pokračuje opatrovnický soud v řízení o osvojení, jehož účastníkem bude podle § 181 odst. 1 o. s. ř. a podle § 181 odst. 2 o. s. ř. *a contrario* i rodič dítěte, jehož souhlas k osvojení byl v předcházejícím řízení posouzen jako neplatný.

40. Bylo-li rozhodnuto, že blanketový souhlas k osvojení byl dán neplatně a dříve již bylo zahájeno incidenční řízení podle § 180a o. s. ř. nebo bylo-li incidenční řízení podle § 180a o. s. ř. zahájeno na návrh opatrovníka či druhého z rodičů poté, co byla vyslovena neplatnost blanketového souhlasu k osvojení, rozhodne soud o tom, zda rodič projevoval, či neprojevoval o dítě zájem a zda je, či není třeba k osvojení jeho souhlasu. V závislosti na výsledku takového řízení pak bude účastníkem řízení o osvojení ve smyslu § 181 o. s. ř. rodič pouze tehdy, vysloví-li soud, že rodič projevoval o dítě zájem, a tedy je k osvojení třeba jeho souhlasu.

41. V souzené věci podali budoucí osvojitelé dne 16. 7. 2010 návrh na zrušitelné osvojení. Dne 19. 5. 2011 svůj návrh změnili tak, že navrhli osvojení nezrušitelné. Dne 12. 10. 2010 bylo na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí zahájeno řízení o vyslovení, že matka a otec neprojevovali o dítě zájem a že není k osvojení

třeba jejich souhlasu podle § 180a o. s. ř. Dne 6. 12. 2010 bylo o tomto návrhu rozhodnuto rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, ve kterém bylo vysloveno, že k osvojení je třeba souhlasu matky nezletilého, avšak není třeba souhlasu otce. Teprve dne 28. 8. 2012 podala matka návrh na určení neplatnosti dříve uděleného blanketového souhlasu.

č. 79

42. Z výše vyložených závěrů se podává, že soudy měly nejdříve rozhodnout o platnosti blanketového souhlasu s osvojením. To ostatně namítali i osvojitelé, kteří prostřednictvím svého právního zástupce při jednání u soudu prvního stupně dne 14. 2. 2013 (č. 1. 117) současně vyjádřili přesvědčení, že nátlak veřejného ochránce práv na opatrovníka s cílem ovlivnit soud v tom, aby rozhodl urychleně dříve než bude rozhodnuto o okruhu účastníků, je naprosto nezákonný. Jestliže Okresní soud ve Zlíně rozhodl dne 6. 12. 2010 o vyslovení, že matka a otec neprojevovali o dítě zájem a že není k osvojení třeba jejich souhlasu, tedy v době, kdy platnost blanketového souhlasu nebyla zpochybněna, bylo na místě, aby řízení zastavil, neboť zde byla splněna jiná podmínka (blanketový souhlas mající povahu veřejné listiny ve smyslu § 134 o. s. ř.), která je alternativně pro rozhodnutí o osvojení vyžadována, a nebyl zde proto důvod zkoumat, zda rodiče nezletilého zájem projevovali, či neprojevovali.

43. Z obsahu spisu se nicméně podává, že o návrhu matky ze dne 28. 8. 2012 na určení, že udělený blanketový souhlas je neplatný, nebylo dosud rozhodnuto. Rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 26. 2. 2013, č. j. 3 C 39/2012-285, bylo rozhodnuto, že soud žalobu zamítá, a to s odůvodněním, že neplatnost blanketového souhlasu k osvojení nelze uplatnit cestou určovací žaloby podle § 80 písm. c) o. s. ř., neboť na uplatnění takové žaloby nemá matka naléhavý právní zájem, když veškeré námitky týkající se neplatnosti uděleného blanketového souhlasu lze uplatnit v incidenčním řízení podle § 180a o. s. ř. Usnesením ze dne 20. 6. 2013, č. j. 26 Co 144/2013-322, Krajský soud v Hradci Králové citovaný rozsudek okresního soudu zrušil, když uvedl, že je třeba matkou podaný návrh posoudit jako návrh na zahájení řízení podle § 180a o. s. ř., v němž má být rozhodnuto o neplatnosti blanketového souhlasu k osvojení. Uvedl přitom, že v dříve zahájeném incidenčním řízení bylo rozhodováno pouze o tom, zda matka a otec projevovali o nezletilého zájem a zda je k osvojení třeba jejich souhlasu, o platnosti matkou uděleného blanketového souhlasu však rozhodnuto nebylo.

44. Jako již bylo výše vyloženo, o platnosti blanketového souhlasu k osvojení musí být rozhodováno právě v režimu určovací žaloby podle § 80 písm. c) o. s. ř., a nikoliv v rámci řízení incidenčního podle § 180a o. s. ř. Shora uvedený názor Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, jakož i názor Krajského soudu v Hradci Králové, je proto třeba jako nesprávný odmítnout.

45. Bylo-li připomenuto, že teprve určovací žaloba o neplatnost blanketového souhlasu s osvojením může vytvořit pevný právní rámec pro posouzení účastenství

v samotném řízení o osvojení, je zřejmé, že rozhodování soudu o osvojení musí nutně předcházet, a není-li tomu tak, pak je rozhodnutí o osvojení předčasné. Tento požadavek nemohl být naplněn rozhodnutím ze dne 14. 5. 2012, č. j. 14 Nc 1171/2010-77, jímž byl „přeformulován“ výrok rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12. 2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37. Takový postup soudu, jímž změnil výrok již pravomocného rozhodnutí (vydaného před dvěma lety), aniž by takové rozhodnutí bylo napadeno opravným prostředkem, nemá oporu v žádném zákonném ustanovení, je třeba je považovat za nicotné, a nemůže proto vyvolávat žádné právní účinky. Protože však právní řád s vydáním nicotného rozhodnutí nepočítá, musí být formálně odklizen.

46. O samotném návrhu budoucích osvojitelů na osvojení nezletilého bylo rozhodnuto rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 29. 7. 2013, č. j. 43 Nc 913/2010-183, a to tak, že se návrh manželů S. zamítá. Rozsudek byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 20. 11. 2013, č. j. 59 Co 404/2013-237. Rozhodl-li Okresní soud ve Zlíně o návrhu na osvojení i přesto, že bylo vedeno řízení o návrhu na určení neplatnosti blanketového souhlasu k osvojení, o němž nebylo dosud pravomocně rozhodnuto, postupoval v rozporu s § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř., neboť bylo na místě, aby řízení přerušil, a to až do doby, kdy bude o tomto návrhu rozhodnuto, jak bylo vyloženo výše. Shora označené rozsudky Okresního soudu ve Zlíně i Krajského soudu v Brně je proto třeba označit za předčasné.

47. Dovolací soud dále zdůrazňuje, že ani za předpokladu, že by o návrhu budoucích osvojitelů na osvojení nebylo rozhodnuto předčasně, učiněné právní závěry obou soudů by nemohly obstát. Rozhodnutí nelze založit na skutečnosti, že matka neudělila v řízení k osvojení svůj souhlas, přestože je takový souhlas k osvojení podle rozsudku Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12. 2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, vyžadován, když takové rozhodnutí nemělo být, jak je vyloženo výše, vůbec vydáno a zároveň existuje blanketový souhlas k osvojení, jehož neplatnost nebyla deklarována.

48. Neboť podmínky pro změnu dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu splněny nebyly, Nejvyšší soud toto rozhodnutí podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, platí i pro rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

49. S ohledem na výše uvedené a neboť jde o rozhodnutí vydaná v řízení v prvním stupni a v řízení odvolacím, která jsou na zrušovaném rozhodnutí odvolacího soudu závislá, považoval dovolací soud za nezbytné zrušit taktéž rozsudek Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 26. 2. 2013, č. j. 3 C 39/2012-285, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 6. 2013, č. j. 26 Co 144/2013-322, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 6. 12.

2010, č. j. 14 Nc 1171/2010-37, a rozsudek Okresního soudu ve Zlíně ze dne 14. 5. 2012, č. j. 14 Nc 1171/2010-77, a to podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř.

50. V dalším řízení bude třeba nejdříve rozhodnout o návrhu ze dne 28. 8. 2012 na určení, že udělený blanketový souhlas je neplatný. Podle výsledku tohoto řízení soudy dále posoudí účastenství rodičů v řízení a potřebu případného řízení podle § 180a o. s. ř. o osvojení a až teprve poté, co bude vymezen okruh účastníků řízení o osvojení, rozhodnou o návrhu osvojitelů na nezrušitelné osvojení nezletilého.

Č. 80

Odporovatelnost, Smlouva kupní, Cena
§ 42a obč. zák.

č. 80

Obdržel-li dlužník za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty od nabyvatele skutečně (reálně) jejich obvyklou cenu nebo mu za ně byla jinak poskytnuta přiměřená (rovnocenná) náhrada, nejde o zkracující právní úkon ve smyslu § 42a obč. zák. ani tehdy, jestliže dlužník cenu (náhradu) za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty použil k jinému účelu než k uspokojení pohledávky věřitele.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4806/2014, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.4806.2014.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 26 Co 107/2014, v části, ve které bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení; jinak je zamítl.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou podanou u Městského soudu v Brně dne 30. 12. 2010 domáhal určení, že „kupní smlouva o převodu nemovitosti dle § 588 a násl. obč. zák. uzavřená dne 14. 1. 2008 mezi žalovaným a Z. S., kterou žalovaný nabyl do svého výlučného vlastnictví nemovitosti, a to budovu (rodinný dům) na pozemku parc. č. st. 7/4 (zastavěná plocha a nádvoří) o výměře 90 m², pozemek parc. č. st. 7/4 (zastavěná plocha a nádvoří) o výměře 90 m² a pozemek parc. č. st. 7/1 (zastavěná plocha a nádvoří) o výměře 1 290 m², zbořeniště, to vše zapsáno na LV č. 186 v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, katastrální pracoviště P, pro obec a katastrální území K. Ú., podle níž byl rozhodnutím Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště P. se sídlem v P., č. j. V-410/2008-209 povolen vklad vlastnického práva ve prospěch žalovaného do katastru nemovitostí“, je vůči němu právně neúčinná, a aby mu žalovaný zaplatil „na náhradě dle § 42a odst. 4 za středníkem obč. zák. částku 1 160 606,80 Kč“ s úroky z prodlení ve výši 0,2 % denně z částek a za dobu, jež specifikoval. Žalobu zdůvodnil tím, že rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 7. 5. 2008, č. j. 45 Cm 73/2008-40, který nabyl právní moci dne 8. 1. 2010, byla družce jednatele žalovaného Z. S. a společnosti Nakladatelství

a vydavatelství A., s. r. o., jejímž jediným jednatelem byla Z. S., uložena povinnost zaplatit právnímu předchůdci žalobce – společnosti P. – tisk group s. r. o. 1 048 599,60 Kč s úroky z prodlení a na náhradě nákladů řízení 112 007,20 Kč. Smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 6. 11. 2008 společnost P. – tisk group s. r. o. postoupila uvedenou pohledávku z rámcové smlouvy o dílo uzavřené dne 5. 5. 2006 mezi společnostmi Nakladatelství a vydavatelství A., s. r. o., jako objednatel a společností P. – tisk group s. r. o. jako zhotovitelem a z ručitelského závazku Z. S. ve výši 1 048 599,60 Kč s příslušenstvím žalobci. Tato vykonatelná pohledávka je zatím bezúspěšně vymáhána v exekučním řízení vedeném u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 28 EXE 10476/2010. Dne 14. 1. 2008 uzavřela Z. S. se žalovaným, jehož jediným jednatelem je druh Z. S. Ing. O. T., kupní smlouvu, kterou převedla uvedené nemovitosti do vlastnictví žalovaného s právními účinky vkladu ke dni 14. 1. 2008. Dne 25. 3. 2009 žalovaný, za nějž jednal Ing. O. T. jako jediný jednatel, uzavřel s Ing. O. T. kupní smlouvu, kterou na Ing. O. T. převedl vlastnické právo k uvedeným nemovitostem za sjednanou kupní cenu v celkové výši 2 750 000 Kč; právní účinky vkladu nastaly ke dni 25. 3. 2009. Žalobce má za to, že Z. S. uzavřela kupní smlouvu se žalovaným v úmyslu zkrátit uspokojení svého věřitele, že výsledkem tohoto právního úkonu bylo vyloučení převedených nemovitostí z majetku Z. S., z něhož by žalobce mohl uspokojit svou vymahatelnou pohledávku např. exekucí prodejem nemovitostí, a že tento právní úkon Z. S. učinila vůči osobě blízké (právnícké osobě, jejímž jednatelem byl její druh), přičemž s ohledem na tento jejich poměr musel být žalovaný s úmyslem dlužníka zkrátit uspokojení pohledávky věřitele alespoň srozuměn. Vzhledem k tomu, že žalovaný uvedené nemovitosti dále zcizil ve prospěch třetí osoby (Ing. O. T.) a není již vlastníkem nemovitostí, domáhá se žalobce podle § 42a odst. 4 obč. zák. náhrady vůči žalovanému. Této náhrady se žalobce domáhá „pouze z opatrnosti“, neboť má za to, že kupní smlouva ze dne 25. 3. 2009 uzavřená mezi žalovaným a Ing. O. T. jako jediným jednatelem a společníkem žalovaného je neplatná pro rozpor s § 196a odst. 3 obč. zák., protože hodnota majetku nebyla stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem.

2. Žalovaný namítal, že mezi Z. S. a Ing. O. T. nebyl v době uzavření kupní smlouvy partnerský vztah druha a družky, že Ing. O. T. se se Z. S. zná jen po pracovní stránce a že o dluhu Z. S. vůči žalobci nevěděl (pouze tušil, že Z. S. má zřejmě finanční obtíže v rámci svého podnikání, neboť žalovanému řádně neplatila vystavené faktury). Zdůraznil, že kupní cena odpovídala ceně v daném čase a místě obvyklé, že ji dlužníci reálně vyplatil (její část byla uhrazena přímo hypoteční bance dlužnice za účelem splacení hypotečního úvěru zajištěného zástavním právem váznoucím na předmětných nemovitostech) a že důvodem následného převodu vlastnického práva k předmětným nemovitostem ze žalovaného na Ing. O. T. byla skutečnost, že žalovaný od banky nedostal podnikatelský úvěr a že

Ing. O. T. jako fyzická osoba mohl o úvěr požádat a nabídnout bance zajištění splacení úvěru zástavním právem k předmětným nemovitostem.

3. Okresní soud Praha-východ – poté, co Městský soud v Brně usnesením ze dne 11. 1. 2011, č. j. 51 C 1/2011-28, vyslovil svou místní nepřislusnost a rozhodl o postoupení věci místně příslušnému Okresnímu soudu Praha-východ a co Krajský soud v Praze usnesením ze dne 4. 4. 2011, č. j. 26 Nc 207/2011-33, rozhodl, že nesouhlas Okresního soudu Praha-východ s postoupením věci Městským soudem v Brně není důvodný – rozsudkem ze dne 23. 10. 2013, č. j. 19 C 62/2011-122 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit na náhradě nákladů řízení žalovanému 17 424 Kč k rukám advokáta JUDr. T. S., BA, a České republice – Okresnímu soudu Praha-východ 602 Kč. Vycházel ze zjištění, že rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 7. 5. 2008, č. j. 45 Cm 73/2008-40, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Praze (správně Vrchního soudu v Praze) ze dne 28. 5. 2009, č. j. 1 Cmo 267/2008-59, byla žalobci „potvrzena pohledávka mj. za Z. S.“ ve výši 1 048 599,60 Kč s příslušenstvím, že na základě tohoto exekučního titulu byla na majetek povinné Z. S. nařízena dne 28. 6. 2010 exekuce, že Z. S. kupní smlouvou ze dne 14. 1. 2008 s právními účinky vkladu k témuž dni převedla na žalovaného budovu (rodinný dům) na pozemku parc. č. st. 7/4 a pozemky parc. č. st. 7/4 a parc. č. st. 7/1, vše v obci a katastrálním území K. Ú, za dohodnutou kupní cenu 3 150 000 Kč, že cena předmětných nemovitostí činila ke dni 14. 1. 2008 podle znaleckého posudku znalkyně Ing. J. H. ze dne 25. 5. 2008 částku 2 827 590 Kč a že jejich obvyklá cena stanovená na základě odhadu banky pro účel úvěru činila ke dni 12. 3. 2009 částku 2 750 000 Kč. Shledal, že „jestliže dlužník převede svůj majetek v hodnotě 2 827 590 Kč a získá za něj 3 150 000 Kč (či nárok na jeho výplatu), pak se jeho majetek takovým právním úkonem nezmenšil“, že nelze vyslovit neúčinnost právního úkonu, který nevede ke zmenšení majetku dlužníka, a že námitka žalobce, že kupní cena nebyla ve skutečnosti zaplacená, není pro posouzení věci relevantní, neboť v případě nezaplacení kupní ceny má žalobcův dlužník možnost domáhat se splnění této povinnosti žalovaného z kupní smlouvy a stejnou možnost má i žalobce za využití institutu tzv. poddlužnické žaloby. Dospěl k závěru, že kupní smlouva ze dne 14. 1. 2008 není odporovatelným právním úkonem a že nebylo třeba zabývat se platností kupní smlouvy uzavřené mezi žalovaným a Ing. O. T., neboť „nárok zakotvený v § 42a odst. 4 obč. zák. se odvíjí od úspěšného uplatnění odporovatelnosti právnímu úkonu“.

4. K odvolání žalobce Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 28. 5. 2014, č. j. 26 Co 107/2014-152, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a uložil žalobci povinnost zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 13 761,80 Kč k rukám advokáta JUDr. T. S., BA. Shledal, že soud prvního stupně sice správně uzavřel, že dohodnutá kupní cena dokonce převyšovala cenu odhadní a že z tohoto hlediska převedení majetku Z. S. na žalovaného nezakládá zkrácení uspokojení

pohledávky žalobce, že však samo převedení majetku dlužníka na třetí osobu kupní smlouvou nelze podle ustálené soudní praxe považovat bez dalšího za právní úkon, kterým nedochází ke zkrácení uspokojení pohledávky věřitele, neboť převod majetku dlužníka kupní smlouvou (byť za „úměrnou“ cenu) je třeba považovat za možný odporovatelný právní úkon, jestliže prokazatelně nedošlo k zaplacení kupní ceny. Poté, co doplnil dokazování výpisy z peněžního deníku žalovaného a co zopakoval dokazování výdajovými pokladními doklady, jimiž provedl důkaz již soudu prvního stupně, vzal odvolací soud z těchto listin za prokázáno, že žalovaný vyplatil Z. S. celou kupní cenu podle kupní smlouvy ze dne 14. 1. 2008 ve výši 3 150 000 Kč. K námitce žalobce, že podle dokladu G. M. bank ze dne 27. 12. 2007 o vkladu částky 1 066 600 Kč dne 27. 12. 2007 na hypoteční účet Z. S. a potvrzení téže banky ze dne 14. 5. 2014 o vkladu částky 200 000 Kč dne 21. 12. 2007 na týž účet je pochybné, zda mohlo dojít skutečně k vyplacení částky Z. S. podle účetního dokladu a výpisu z peněžního deníku žalované ve výši 1 266 600 Kč, odvolací soud uvedl, že není rozhodné, jakým způsobem byla částka 1 266 600 Kč jako část kupní ceny Z. S. vyplacena (zda osobním převzetím, či poukázáním na její hypoteční účet), a k žalobcem předloženým stanoviskům dvou účetních firem zpochybňujícím správnost zaúčtování vyplácených částek na kupní cenu a k návrhu žalobce na vypracování znaleckého posudku uvedl, že případné nesprávnosti tohoto zaúčtování z hlediska požadavku na správné vedení účetnictví nemožou zpochybnit věrohodnost těchto dokladů a závěr odvolacího soudu o tom, že kupní cena byla „v celé její výši“ vyplacena. Námitky žalobce, že kupní cena byla „případně“ uhrazena v hotovosti v rozporu s právními předpisy a že žalovaný převedl dále předmětné nemovitosti v rozporu s § 196a odst. 3 obč. zák., shledal odvolací soud z hlediska posouzení důvodnosti žaloby podle § 42a obč. zák. právně nevýznamnými. Uzavřel, že za situace, kdy bylo prokázáno, že kupní cena podle odporované kupní smlouvy, která je adekvátní skutečné hodnotě převáděných nemovitostí, byla dlužníci žalobce Z. S. skutečně zaplacena, ke zkrácení uspokojení pohledávky žalobce za Z. S. „realizací této kupní smlouvy“ nedošlo, a že proto nejsou splněny podmínky pro určení neúčinnosti této smlouvy vůči žalobci a ani pro přiznání náhrady podle § 42a odst. 4 obč. zák.

II. Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že ke zhoršení postavení žalované (správně žalující) strany vede nejen zmenšení celkové hodnoty majetku Z. S., ale i změna skladby tohoto majetku, tedy i případ, kdy by Z. S. skutečně obdržela přiměřenou kupní cenu namísto nemovitostí, když takto by se její majetek zdánlivě nezmenšil, ale ve skutečnosti „zašantročením“ obdržené kupní ceny či jejím utracením „bylo zkrácení takto dovršeno“, což bylo v řízení prokázáno mimo jiné samotným výsledkem Z. S., která je zcela

nemajetná a která nebyla schopna „dostatečně sdělit a prokázat, jak naložila s údajně uhrazenou kupní cenou“. Dovolatel má za to, že samotný pokladní doklad není dostačující pro prokázání úhrady kupní ceny, zejména za situace, kdy tato cena měla být uhrazena v rozporu s právními předpisy v hotovosti, ale že je třeba se zabývat všemi okolnostmi úhrady (včetně dodržení účetních a daňových předpisů), „pokud je vůbec možno považovat takto v rozporu s předpisy provedenou úhradu za vůbec (ve spojitosti s dalšími důkazy) způsobilou prokázat úhradu kupní ceny“, a že „porušování zákonů o účetnictví a daňových zákonů taktéž oslabuje důkazní hodnotu pokladních dokladů a sestav peněžních deníků“. Vytýká odvolacímu soudu, že „vadle vyhodnotil důkazy žalující strany (a další zamítnul) stran zjevné vadnosti zaúčtování pokladních dokladů“, že neaplikoval § 196a obch. zák. na kupní smlouvu uzavřenou mezi žalovaným a Ing. O. T., když nedošlo k jejímu schválení valnou hromadou ani ke zpracování posudku znalcem jmenovaným soudem, a že nesprávně posoudil také otázku nákladů řízení, neboť „v řízení byly prokázány podmínky pro uplatnění odporovatelnosti žalující stranou, přičemž až v odvolacím řízení byla nakonec zkoumána úhrada kupní ceny, avšak žalobce mimo soudní řízení takovou možnost neměl, když za velmi podivných okolností celé věci a velmi podivného způsobu uhrazení kupní ceny nezbylo než podat žalobu“ a „podání žaloby zapříčinila žalovaná strana, když žalující neměla jinou možnost, jak věc řešit“. Žalobce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení ve věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu není v posuzovaném případě podle § 237 o. s. ř. přípustné v části, ve které bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, neboť těmito výroky bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč [§ 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř.]; Nejvyšší soud proto dovolání žalobce v této části podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl.

č. 80

10. Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu odvolacího soudu – jak vyplývá z § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 7. 5. 2008, č. j. 45 Cm 73/2008-40, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, č. j. 1 Cmo 267/2008-59, byla žalobci (jeho právnímu předchůdci Po – tisk group s. r. o.) přiznána pohledávka mimo jiné za Z. S. ve výši 1 048 599,60 Kč s příslušenstvím, že na základě tohoto exekučního titulu byla usnesením Okresního soudu Praha-východ ze dne 28. 6. 2010, č. j. 28 EXE 10476/2010-8, opraveným usnesením ze dne 24. 8. 2010, č. j. 28 EXE 10476/2010-13, proti povinné Z. S. nařízena exekuce, že kupní smlouvou ze dne 14. 1. 2008 s právními účinky vkladu k témuž dni Z. S., která byla zaměstnankyní žalovaného a zároveň i družkou jednatele žalovaného Ing. O. T., převedla na žalovaného budovu (rodinný dům) na pozemku parc. č. st. 7/4 a pozemky parc. č. st. 7/4 a parc. č. st. 7/1, vše v obci a katastrálním území K. Ú., za dohodnutou kupní cenu 3 150 000 Kč, že cena předmětných nemovitostí činila ke dni 14. 1. 2008 podle znaleckého posudku znalkyně Ing. J. H. ze dne 25. 5. 2008 částku 2 827 590 Kč a že jejich obvyklá cena stanovená na základě odhadu banky pro účel úvěru činila ke dni 12. 3. 2009 částku 2 750 000 Kč. Sjednanou kupní cenu ve výši 3 150 000 Kč žalovaný zaplatil Z. S. platbami ve výši 1 266 600 Kč (dne 20. 12. 2007), 300 000 Kč (dne 20. 12. 2007), 333 400 Kč (dne 27. 12. 2007), 300 000 Kč (dne 11. 1. 2008), 400 000 Kč (dne 11. 1. 2008), 350 000 Kč (dne 18. 1. 2008) a 200 000 Kč (dne 21. 1. 2008).

11. Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky hmotného práva, jaký význam má z hlediska podmínek odporovatelnosti právního úkonu okolnost, jak dlužník naložil s kupní cenou, která mu byla zaplacená podle odporované kupní smlouvy. Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

12. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobce není opodstatněné.

13. Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že žalobce se domáhá určení, že je vůči němu právně neúčinná kupní

smlouva ze dne 14. 1. 2008 – podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 105/1990 Sb., č. 116/1990 Sb., č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 267/1994 Sb., č. 104/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 89/1996 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 159/1999 Sb., č. 363/1999 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 103/2000 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 229/2001 Sb., č. 317/2001 Sb., č. 501/2001 Sb., č. 125/2002 Sb., č. 135/2002 Sb., č. 136/2002 Sb. a č. 320/2002 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 476/2002 Sb., zákonů č. 88/2003 Sb., č. 37/2004 Sb., č. 47/2004 Sb., č. 480/2004 Sb. a č. 554/2004 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 278/2004 Sb. a zákonů č. 359/2005 Sb., č. 56/2006 Sb., č. 57/2006 Sb., č. 107/2006 Sb., č. 115/2006 Sb., č. 160/2006 Sb., č. 264/2006 Sb., č. 315/2006 Sb., č. 443/2006 Sb. a č. 296/2007 Sb., tedy podle občanského zákoníku ve znění účinném do 30. 6. 2008 (dále jen „obč. zák.“).

14. Podle § 42a odst. 1 obč. zák. se věřitel může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné; toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byli již uspokojen.

15. Podle § 42a odst. 2 obč. zák. odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116 a 117 obč. zák.), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležitě pečlivosti nemohla poznat.

16. Podle § 42a odst. 3 obč. zák. právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch.

17. Podle § 42a odst. 4 obč. zák. právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovra majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch.

18. Smyslem žaloby podle § 42a obč. zák. (odpůrčí žaloby) je – uvažováno z pohledu žalujícího věřitele – dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno, představuje podklad k tomu, aby se věřitel mohl na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu), vydaného proti dlužníku, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkovra majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž

prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné (např. proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporovaný právní úkon učinil, již takto nabyté majetkové hodnoty nepatří), může se věřitel – místo určení neúčinnosti právního úkonu – domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (v exekučním řízení), a to postižením věcí nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu.

19. K odpůrčí žalobě je aktivně věcně legitimován (§ 42a odst. 1 obč. zák.) věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vymahatelná (srov. též rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 1996, sp. zn. 15 Co 714/95, uveřejněný pod č. 12/1998 Sb. rozh. obč.), jestliže dlužníkovy právní úkony zkracují její uspokojení. Vymahatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci); k tomu, aby žalující věřitel byl věcně legitimován, postačuje, aby jeho pohledávka za dlužníkem byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o jím podané odpůrčí žalobě (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999, sp. zn. 31 Cdo 1704/98, který byl uveřejněn pod č. 27 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

20. Pasivní věcná legitimace k odpůrčí žalobě je upravena v § 42a odst. 3 obč. zák. Žaloba o určení, že dlužníkův právní úkon je vůči věřiteli neúčinný, může být úspěšná jen tehdy, byla-li podána vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. Žaloba o zaplacení peněžité náhrady, která je opodstatněná – jak plyne z § 42a odst. 4 obč. zák. – tehdy, není-li dobře možné uspokojení věřitele z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku (například proto, že osobě, v jejíž prospěch dlužník odporovaný právní úkon učinil, již takto nabyté věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty nepatří), musí směřovat vůči osobě, které vznikl z odporovatelného právního úkonu dlužníka prospěch.

21. Odporovatelným je – jak dále vyplývá z § 42a odst. 2 obč. zák. – takový právní úkon dlužníka, který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám; břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru nese věřitel. Prokázání úmyslu dlužníka *cum animo fraudandi* není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže „druhou stranou“ jsou osoby dlužníkovi blízké; úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi blízkých, aby prokázaly, že úmysl

dlužníka zkrátit věřitele tehdy (tj. v době právního úkonu) nemohly i při náležitě pečlivosti poznat.

22. O úmysl zkrátit věřitele se jedná zejména tehdy, jestliže dlužník právním úkonem chtěl zkrátit své věřitele nebo jestliže věděl, že právním úkonem může zkrátit své věřitele, a pro případ, že je skutečně zkrátí, s tím byl srozuměn. Rozhodující také je, že odporovaný úkon (objektivně) zkracuje věřitele dlužníka (a že je s tím dlužník alespoň srozuměn); případný motiv, pohnutka dlužníka pro takový úkon či to, že tímto úkonem plní nějaký jiný svůj závazek, přitom nejsou rozhodné. Rovněž v případech, že dlužník plní uzavřením smlouvy se třetí osobou svůj morální nebo právní závazek, může uzavřením smlouvy sledovat úmysl zkrátit své věřitele (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2006, sp. zn. 30 Cdo 653/2006).

23. Dlužníkovy právní úkony zkracují uspokojení pohledávky věřitele tehdy, jestliže vedou ke zmenšení majetku dlužníka a jestliže v důsledku nich nastalé zmenšení majetku má současně za následek, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka, ačkoliv – nebýt těchto úkonů – by se z majetku dlužníka alespoň zčásti uspokojil (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001, uveřejněný pod č. 64/2012 Sb. rozh. obč.). Ke zkrácení uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele tedy nemůže dojít, zmenší-li se sice majetek dlužníka, avšak vlastnil-li dlužník navzdory odporovanému právnímu úkonu a dalším svým dluhům takový majetek, který sám o sobě postačuje k tomu, aby se z něho věřitel uspokojil. V případě, že dlužníkův právní úkon neměl za následek zmenšení jeho majetku, neboť za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty obdržel jejich obvyklou cenu nebo mu za ně byla jinak poskytnuta přiměřená (rovnocenná) náhrada, rovněž nemůže dojít ke zkrácení uspokojení věřitelovy pohledávky; i když má dluhy, nenastalo v důsledku tzv. ekvivalentního právního úkonu zmenšení dlužníkova majetku a k uspokojení věřitelovy pohledávky může sloužit dlužníkův majetek – i když změnil podobu svých aktiv – ve stejné hodnotě (ceně), jako kdyby k těmto právním úkonům nedošlo. Rozhodným okamžikem pro posouzení ekvivalentnosti převodu dlužnickových věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot je jeho účinnost; u nemovitostí zapisovaných do katastru nemovitostí je jím den, k němuž nastaly účinky vkladu práva do katastru nemovitostí. Pro závěr, že se dlužníkův majetek následkem převodu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na jiného nesnížil, není bez dalšího významný jen obsah smlouvy nebo jiného ujednání. O tzv. ekvivalentní právní úkon dlužníka jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostala jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada. Obdržel-li dlužník za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty od nabyvatele skutečně (reálně) jejich obvyklou cenu nebo mu za ně byla jinak poskytnuta přiměřená

(rovnocenná) náhrada, nejedná se o zkracující právní úkon ve smyslu § 42a obč. zák. (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4333/2007, uveřejněný pod č. 30/2009 Sb. rozh. obč.).

č. 80

24. Okolnost, jak dlužník naložil s cenou nebo náhradou, které obdržel od nabyvatele převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na základě ekvivalentního právního úkonu (zda cenu nebo náhradu za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty použil k uspokojení pohledávky věřitele), není pro posouzení podmínek odporovatelnosti tohoto právního úkonu významná. Jestliže by dlužník cenu (náhradu) za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty použil k jinému účelu než k uspokojení pohledávky věřitele, nedošlo by ke zkrácení věřitelovy pohledávky v důsledku právního úkonu, na jehož základě tuto cenu (náhradu) obdržel, nýbrž v důsledku následného jednání dlužníka, které nabyvatel převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, jenž za ně dlužníkovi skutečně (reálně) zaplatil obvyklou cenu nebo mu za ně poskytl jinou přiměřenou (rovnocennou) náhradu, zpravidla nemůže nijak ovlivnit, a za které proto ani nemůže nést následky v podobě neúčinnosti právního úkonu učiněného mezi ním a dlužníkem vůči věřiteli. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že obdržel-li dlužník za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty od nabyvatele skutečně (reálně) jejich obvyklou cenu nebo mu za ně byla jinak poskytnuta přiměřená (rovnocenná) náhrada, nejedná se o zkracující právní úkon ve smyslu § 42a obč. zák. ani tehdy, jestliže dlužník cenu (náhradu) za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty použil k jinému účelu než k uspokojení pohledávky věřitele.

25. V projednávané věci žalovaný jako kupující zaplatil podle zjištění soudů za předmětné nemovitosti dlužnici žalobce Z. S. jako prodávající na základě kupní smlouvy ze dne 14. 1. 2008 skutečně (reálně) kupní cenu ve výši 3 150 000 Kč, která přesahovala jejich obvyklou cenu. Vzhledem k tomu, že okolnost, jak dlužnice Z. S. s touto kupní cenou naložila, není – jak vyplývá z výše uvedeného – pro posouzení podmínek odporovatelnosti kupní smlouvy významná, je závěr odvolacího soudu, že ke zkrácení uspokojení pohledávky žalobce za Z. S. touto kupní smlouvou nedošlo, a že proto nejsou splněny podmínky pro určení neúčinnosti této smlouvy vůči žalobci a ani pro přiznání náhrady podle § 42a odst. 4 obč. zák., v souladu se zákonem. Na správnosti tohoto závěru nemůže nic změnit ani žalobcem namítaná okolnost, že kupní cena za převedené nemovitosti byla (měla být) uhrazena v rozporu s právními předpisy v hotovosti, neboť z hlediska možnosti odporovat kupní smlouvě ze dne 14. 1. 2008 bylo rozhodující, že dlužnice Z. S. kupní cenu přesahující obvyklou cenu skutečně (reálně) obdržela, byť by se tak stalo způsobem odporujícím zákonu č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, a zakládajícím odpovědnost zúčastněných osob za správní delikty podle tohoto zákona. Není-li kupní smlouva ze dne 14. 1. 2008

odporovatelným právním úkonem, nemůže být pro posouzení projednávané věci významné ani to, zda kupní smlouva, kterou žalovaný následně převedl předmětné nemovitosti na svého jednatele Ing. O. T., byla v souladu s § 196a odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, účinného do 31. 12. 2013, schválena valnou hromadou žalovaného a zda byl ve smyslu tohoto ustanovení ke stanovení hodnoty převáděného majetku zpracován posudek znalce jmenovaného soudem.

č. 80

26. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by byl postižen některou z vad uvedených v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a), b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud (aniž by se mohl zabývat námitkami, jimiž dovolatel zpochybňuje správnost skutkových zjištění odvolacího soudu, neboť tyto námitky nepředstavují způsobilý dovolací důvod ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř.) dovolání žalobce ve věci samé podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 81

č. 81

Insolvenční řízení

§ 2 písm. g) IZ ve znění do 31. 12. 2013

I podle § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 platilo, že pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka byl za zajištěného věřitele pokládán věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen (pouze) zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Jde (i před 1. 1. 2014 šlo) o výčet taxativní.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sen. zn. 29 ICdo 61/2015, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.61.2015.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 43 ICm 3005/2013, 104 VSPH 275/2014 (KSUL 43 INS 104/2008)

I. Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 19. února 2014, č. j. 43 ICm 3005/2013-36, zamítl Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „insolvenční soud“) žalobu (podanou 6. 9. 2013), kterou se žalobce (Ing. I. G.) domáhal vůči žalovanému (insolvenčnímu správci dlužníka G. CH., s. r. o.) určení, že pohledávka žalobce ve výši 345 267 Kč, přihlášená do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, je zajištěna majetkem dlužníka (bod I. výroku). Dále uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení částku 12 467,84 Kč (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že nevykonatelná pohledávka žalobce [vycházející z dohody o obchodní spolupráci a vyrovnání závazků a pohledávek ze dne 3. 3. 2005, uzavřené mezi žalobcem a dlužníkem (dále jen „dohoda“)] není zajištěnou pohledávkou (žalobce není zajištěným věřitelem), jelikož nejde o žádný z případů taxativně vypočtených v § 2 písm. g) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění účinném od 1. 1. 2014. K tomu odkázal též na důvodovou zprávu k vládnímu návrhu novely insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká

sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období (2010–2013) jako tisk č. 929/0 [přijaté posléze s účinností od 1. 1. 2014 jako zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů], uváděje, že změna dikce § 2 písm. g) insolvenčního zákona toliko potvrdila, že tam provedený výčet byl výčtem taxativním i před 1. 1. 2014.

3. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 9. 2014, č. j. 43 ICM 3005/2013, 104 VSPH 275/2014-55 (KSUL 43 INS 104/2008), potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 4 114 Kč (druhý výrok).

4. Odvolací soud – vycházející rovněž z § 2 písm. g) insolvenčního zákona – přitakal insolvenčnímu soudu v závěru, že dohodu uzavřenou mezi žalobcem a dlužníkem (G. CH., s r. o.) nelze přiřadit žádnému ze zajišťovacích prostředků taxativně vyjmenovaných v § 2 písm. g) insolvenčního zákona (ve znění účinném před i po 1. 1. 2014).

II. Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Konkrétně dovolatel míní, že insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2013 nevyklučoval ujednání zajištění v jiné formě než uvedené v § 2 písm. g) insolvenčního zákona, s tím, že vzhledem k principu legitimního očekávání mu nelze klást k tíži změnu zákonného ustanovení v době, kdy (jsa přesvědčen o demonstrativnosti výčtu) své nároky zajistil způsobem, který považoval za korespondující § 2 písm. g) insolvenčního zákona.

7. Dovolatel má dále za to, že soudy měly „respektovat vůli stran při uzavírání dohody směřující k zajištění závazku“ a posoudit dohodu případně jako smlouvu o zřízení zástavního práva ke zboží nacházejícímu se ve skladu dlužníka, k čemuž dodává, že výklad podaný soudy je v rozporu se základní zásadou insolvenčního řízení uvedenou v § 5 písm. c) insolvenčního zákona, jež zakazuje omezit práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. Dovolatel je proto přesvědčen, že s jeho pohledávkou mělo být nakládáno jako se zajištěnou.

8. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné a zdůrazňuje, že výčet možných způsobů zajištění v § 2

písm. g) insolvenčního zákona je úplný a pohledávka dovolatele v insolvenčním řízení není zajištěna.

9. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod č. 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které je dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

III. Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud má dovolání za přípustné podle § 237 o. s. ř., když otázka, zda výčet zajišťovacích prostředků byl v § 2 písm. g) insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013, výčtem taxativním, v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání

11. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Podle § 2 písm. g) insolvenčního zákona pro účely tohoto zákona se rozumí zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

14. V této podobě platilo uvedené ustanovení od přijetí insolvenčního zákona do 31. 12. 2013. Bodem 2 článku I části první zákona č. 294/2013 Sb. bylo s účinností od 1. 1. 2014 v § 2 písm. g) za slova „a to“ vloženo slovo „jen“, k čemuž se v důvodové zprávě k vládnímu návrhu této novely (jež byl následně přijat co do dotčeného ustanovení v nezměněné podobě) uvádí:

15. „Změna (doplnění) § 2 písm. g) insolvenčního zákona má za cíl potvrdit, že výčet přednostně uspokojovaných zajištění v tomto ustanovení je výčtem taxativním, bez zřetele k tomu, že vnitrostátní úprava zná nebo bude znát i jiné typy zajištění, jež ovšem podle své povahy právo přednosti nezasluhují (a jejich prosazení v insolvenčním řízení by naopak smysluplné řešení dlužníkovra úpadku

mařilo). Srov. např. § 2045 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen ‚nový občanský zákoník‘). Úvahy o možném rozšíření ‚práva přednosti‘ je pro účely úpadkového práva vždy nutné vést ve spojení s posouzením, zda prosazovaná míra ‚přednosti‘ té které zájmové skupiny věřitelů ve skutečnosti nepovede k nevratnému poškození smyslu a účelu insolvenčního řízení, jež má sloužit především jako předvídatelný a spravedlivý proces poměrného uspokojení nezajištěných (obecných) věřitelů dlužníka.

16. Podle doplnění textu § 2 písm. g) insolvenčního zákona se zajištěním pro potřeby insolvenčního zákona rozumí pouze tam vyjmenované zajištění, ne již například (typicky) dohoda o srážkách ze mzdy, která je v novém občanském zákoníku výslovně považována za zajištění (§ 2045 a násl. nového občanského zákoníku). Dohoda o srážkách ze mzdy se svou povahou spíše blíží utvrzení a její masové použití by mohlo negativně ovlivnit využitelnost oddlužení formou splátkového kalendáře. Jelikož je nicméně takováto dohoda zajištěním podle hmotného práva, rozšiřují se blokační účinky § 109 odst. 1 písm. b) i na ni tak, aby nemohlo dojít k tomu, že věřitel, který nebude podle insolvenčního zákona věřitelem zajištěným, své zajištění přesto prosadí.“

17. Na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod č. 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamenaá bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovést především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovést z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým. Srov. shodně např. též důvody rozsudků velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 495/2006 (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 45/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ze dne 8. 9. 2010, sp. zn.

31 Cdo 1693/2008 (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 34/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek), ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008 (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 84/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek) a ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009 (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 10/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

č. 81 **18.** Výčet zajišťovacích prostředků obsažených v § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 nevzbuzuje ani v rovině jazykového výkladu, ani v rovině výkladu *e ratione legis* pochyb o tom, že co do „práva přednosti“, jež se z něj podává pro takto zajištěné věřitele, je výčtem taxativním (úplným), bez zřetele k tomu, zda v mimoinsolvenčních poměrech existují i jiné zajišťovací prostředky. Řečené dokládá výše citovaná důvodová zpráva (potvrzující záměr zpřesnit text již platného pravidla, nikoli snahu toto pravidlo změnit) a pochybnosti nesdílí ani literatura (srov. např. dílo HÁSOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 13).

19. Obdobným způsobem bylo vykládáno v poměrech upravených zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“, též § 28 odst. 1 ZKV, jež za „oddělené věřitele“, kteří mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna, považovalo věřitele pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, nebo postoupením pohledávky dle § 554 obč. zák. V rozsudku ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1194/2006, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2009, pod číslem 12, Nejvyšší soud při výkladu onoho ustanovení uzavřel, že tam obsažená úprava je úpravou kogentní a výčet situací, kdy lze konkursnímu věřiteli přiznat postavení odděleného věřitele, je taxativní.

20. Princip legitimního očekávání tedy dovolateli nesvědčil (s přihlédnutím k poslední označenému rozhodnutí mohl nejvýše legitimně očekávat, že výklad § 2 písm. g) insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013, bude podán ve stejném duchu jako výklad § 28 odst. 1 ZKV).

21. Lze tedy shrnout, že i podle § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 platilo, že pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka byl za zajištěného věřitele pokládán věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen (pouze) zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Jde (i před 1. 1. 2014 šlo) o výčet taxativní.

22. Poukaz dovolatele (pro účely vymezení otázky, jež měla založit přípustnost dovolání) na základní zásadu insolvenčního řízení vyjádřenou v § 5 písm. c) insolvenčního zákona (jež určuje, že nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva

věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce), zjevně též neobstojí, jelikož dovolatel nemá pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení postavení zajištěného věřitele proto, že mu je nepřiznává insolvenční zákon, nikoli proto, že by jeho práva omezil insolvenční soud svým rozhodnutím nebo insolvenční správce svým postupem.

23. Ve světle výše uvedeného pak nemůže dovolatel uspět ani s poslední námitkou týkající se porušení základních zásad insolvenčního řízení (konkrétně zákazu omezení práv věřitele nabytých v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení).

24. Zbývá dodat, že závěr, že jakákoliv část dohody (z 3. 3. 2005), byť i jen vzdáleně nepřipomíná ujednání o smluvně zřízeném zástavním právu (srov. § 152 a násl. obč. zák., ve znění účinném v době uzavření dohody) ani jakýkoliv jiný prostředek zajištění z těch, jež jsou taxativně vypočteny v § 2 písm. g) insolvenčního zákona (ve znění účinném před i po 1. 1. 2014), je zcela zřejmý.

25. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

Č. 82

č. 82

Insolvence, Insolvenční správce

§ 38 odst. 1 IZ ve znění do 31. 12. 2013, § 6 vyhlášky č. 313/2007Sb. ve znění do 31. 12. 2013

Je-li v průběhu insolvenčního řízení činných více správců, je nezbytné v souladu s ustanovením § 6 vyhlášky č. 313/2007 Sb. nejprve stanovit jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení (dle § 1 až 5 vyhlášky) a následně určit podíly jednotlivých správců na této odměně. Celkovou odměnu nelze navyšovat jen proto, že v řízení bylo činných více insolvenčních správců.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sen. zn. 29 NSČR 54/2013, ECLI:CZ:NS:2015:29.NSCR.54.2013.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 3. 2013, sp. zn. KSRB 24 (32) INS 2062/2009, 2 VSOL 887/2012-B.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 31. 8. 2012, č. j. KSRB 24 (32) INS 2062/2009-B-244, ve znění usnesení ze dne 4. 10. 2012, č. j. KSRB 24 (32) INS 2062/2009-B-247, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“):

[1] vzal na vědomí splnění reorganizačního plánu dlužníka ze dne 8. 3. 2010 (bod I. výroku),

[2] rozhodl o ukončení dlužníkovy reorganizace a o účincích tohoto rozhodnutí (body II a III výroku),

[3] určil odměnu insolvenčního správce Ing. P. S. ve výši 9 860 400 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty, k jejíž úhradě co do výše 4 482 000 Kč zavázal dlužníka (bod IV. výroku),

[4] nepřiznal P. S. náhradu hotových výdajů (bod V. výroku),

[5] určil odměnu bývalé insolvenční správkyně JUDr. J. B. (dále také jen „bývalá insolvenční správkyně“ nebo „J. B.“) ve výši 896 400 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty, k jejíž úhradě co do výše 796 400 Kč zavázal dlužníka a co do výše 100 000 Kč určil, že bude hrazena ze záloh složených dlužníkem na účtu insolvenčního soudu (bod VI. výroku),

[6] schválil vyúčtování hotových výdajů bývalé insolvenční správkyně ve

výši 34 087,78 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty a zavázal dlužníka k jejich úhradě (bod VII. výroku),

[7] určil odměnu odděleného správce Mgr. V. R. (dále jen „oddělený správce“) ve výši 9 600 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty a zavázal dlužníka k její úhradě (bod VIII. výroku),

[8] nepřiznal oddělenému správci náhradu hotových výdajů (bod IX. výroku),

[9] určil odměny jednotlivým členům věřitelského výboru ve výši 15 000 Kč pro každého z nich a zavázal dlužníka k jejich úhradě (bod X. výroku),

[10] nepřiznal členům věřitelského výboru náhradu hotových výdajů (bod XI. výroku) a určil odměnu předběžné správkyňe J. B. ve výši 12 000 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty a zavázal dlužníka k její úhradě (bod XII. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel ve vztahu k odměně správců zejména z toho, že:

[1] Usnesením insolvenčního soudu ze dne 27. 4. 2009, byla J. B. ustanovena předběžnou správkyňí.

[2] Usnesením ze dne 5. 8. 2009 insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka a předběžná správkyňe (J. B.) se stala insolvenční správkyňí s plnou působností. Po dobu výkonu funkce předběžné správkyňe (od 27. 4. 2009 do 4. 8. 2009) podala J. B. jednu zprávu o své činnosti, podle níž se zúčastnila dvou jednání se zástupci dlužníka, provedla prohlídku provozovny a sídla dlužníka a vyjádřila se k návrhu dlužníka na vydání předběžného opatření.

[3] Usnesením ze dne 10. 9. 2009 povolil insolvenční soud reorganizaci dlužníka.

[4] Usnesením ze dne 21. 12. 2009 potvrdil insolvenční soud usnesení schůze věřitelů o odvolání J. B. z funkce insolvenční správkyňe a o ustanovení P. S. insolvenčním správcem. Dne 4. 1. 2010 vyčíslila bývalá insolvenční správkyňe svoji odměnu ve výši 896 400 Kč, včetně 20% daně z přidané hodnoty, když za každý měsíc výkonu funkce účtovala 298 800 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty (249 000 Kč bez daně) s tím, že vykonávala funkci po dobu tří měsíců (říjen až prosinec 2009).

[5] Usnesením ze dne 9. 3. 2010, ustanovil insolvenční soud do funkce odděleného insolvenčního správce. Jeho činnost spočívala v sepisu dvou podání adresovaných insolvenčnímu správci, čtyř podání dlužníku, dvou podání insolvenčnímu soudu, v jednom jednání s insolvenčním správcem a v účasti na dvou soudních jednáních. Funkci vykonával do 19. 5. 2012. Odměnu ve výši 9 600 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty vyúčtoval podáním ze dne 28. 8. 2012.

[6] Dne 27. 8. 2012 P. S. vyúčtoval svou odměnu ve výši 9 860 400 Kč, přičemž vycházel z částky 298 800 Kč za každý měsíc výkonu funkce včetně 20% daně z přidané hodnoty s tím, že vykonával funkci po dobu 33 měsíců. Současně navrhl, aby insolvenční soud přiznal každému z členů věřitelského výboru za výkon funkce v období od 26. 8. 2009 do 31. 8. 2012 odměnu ve výši 15 000 Kč, když vzal v úvahu náročnost a délku řízení a počet jednání věřitelského výboru.

[7] Dne 29. 8. 2012 předložil dlužník zprávu o splnění reorganizačního plánu a P. S. podal zprávu o úplném splnění reorganizačního plánu a současně navrhl, aby soud vzal na vědomí splnění reorganizačního plánu.

[8] Dlužníkuv obrat za poslední účetní období předcházející podání insolvenčního návrhu (za rok 2008) činil 634 585 000 Kč.

č. 82

3. Na tomto základě insolvenční soud, vycházející z § 364 odst. 3 a § 38 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řízení (insolvenčního zákona), a z § 2 vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále též jen „vyhláška“), určil insolvenčnímu správci P. S. i bývalé insolvenční správkyni odměny tak, jak je vyúčtovali, tedy za každý započatý měsíc výkonu jejich funkce po rozhodnutí o povolení reorganizace jim vzhledem k výše uvedenému obratu dlužníka ve výši 634 585 000 Kč přiznal částku 249 000 Kč navýšenou o daň z přidané hodnoty. Bývalé insolvenční správkyni přiznal odměnu za tři měsíce výkonu funkce a P. S. za 33 měsíců výkonu jeho funkce.

4. Oddělenému správci insolvenční soud přiznal odměnu zvláště dle jeho vyúčtování ve výši 8 000 Kč navýšenou o daň z přidané hodnoty.

5. K návrhu J. B., aby jí byla dále přiznána i odměna za dobu výkonu funkce předběžné správkyně v délce čtyř měsíců ve výši 1 195 200 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty (vycházející z odměny insolvenčního správce v tomto řízení za jeden měsíc výkonu funkce), vydal insolvenční soud usnesení ze dne 4. 10. 2012, jímž doplnil usnesení ze dne 31. 8. 2012 o bod XII. výroku, kterým přiznal J. B. další odměnu ve výši 12 000 Kč včetně 20% daně z přidané hodnoty.

6. Insolvenční soud přitom vyšel z § 6 vyhlášky namísto § 2 vyhlášky, jehož se dovolávala J. B. Výši odměny určil na základě posouzení rozsahu, náročnosti a délky doby výkonu její činnosti, přičemž tato kritéria porovnával s činností odděleného správce. Současně vzal v úvahu i výši odměny členů věřitelského výboru a přihlédl i k § 7 a § 9 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Na tomto základě dospěl k závěru, že přiměřená odměna za výkon činnosti předběžné správkyně činí 10 000 Kč bez daně z přidané hodnoty.

7. K odvolání J. B. proti usnesení ze dne 4. 10. 2012, Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 26. 3. 2013, č. j. KSBR 24 (32) INS 2062/2009, 2 VSOL 887/2012-B-254, toto doplňující usnesení (tedy bod XII. výroku), a body IV., VI. a VIII. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 31. 8. 2012 zrušil a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

8. Odvolací soud shrnul, že v tomto insolvenčním řízení vykonávaly funkci správce tři osoby. J. B. nejprve jako předběžná správkyně, následně jako insolvenční správkyně, insolvenční správce P. S. a oddělený správce.

9. S poukazem na § 6 vyhlášky odvolací soud dovodil, že každý ze správců má právo na podíl na odměně insolvenčního správce, jejíž výše se určuje dle příslušného ustanovení vyhlášky v závislosti na způsobu řešení úpadku. Jestliže funkci správce vykonávalo více osob, nelze jejich odměnu určit jinak než podílem na (jedné celkové) odměně insolvenčního správce. Jedinou výjimku z tohoto pravidla odvolací soud – cituje § 168 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona – shledává v situaci, kdy je ustanoven předběžný správce, který následně vykonává funkci insolvenčního správce s plnou působností po zjištění úpadku, když má za to, že odměna za výkon funkce předběžného správce je konzumována v odměně za výkon funkce insolvenčního správce, a zvláštní odměna mu tedy nepřislouží [nejde o pohledávku za majetkovou podstatou, § 168 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona].

10. Při určení výše podílu každé osoby, která v řízení vykonávala funkci správce, pokračoval odvolací soud, je třeba vycházet jen z kritérií určených v § 6 vyhlášky, tedy musí být přihlédnuto k délce doby, rozsahu a náročnosti činnosti jednotlivých správců a úpravu advokátního tarifu pak nelze použít ani přiměřeně. K tomuto doplnil, že jde o obdobnou úpravu, jakou obsahovalo § 9 dnes již zrušené vyhlášky č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání (dále také jen „konkursní vyhláška“), a jsou tedy pro posouzení kritérií rozsahu a délky doby činnosti použitelné na aktuální právní úpravu i závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. 29 Cdo 4135/2011, uveřejněného ve zvláštním čísle I. časopisu Soudní judikatura (Judikatura konkursní a insolvenční), ročník 2012, pod č. 13, které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněné níže – k dispozici též na webových stránkách Nejvyššího soudu.

11. V návaznosti na to odvolací soud uzavřel, že insolvenční soud nepostupoval důsledně podle § 6 vyhlášky, když při určení výše odměny insolvenčního správce vyšel správně ze základu pro její výpočet dle § 2 vyhlášky, avšak při určení poměru už vycházel pouze z kritéria délky doby výkonu funkce insolvenčního správce od povolení reorganizace. Vytkl insolvenčnímu soudu, že v rozporu s § 6 vyhlášky určil zvlášť nad rámec vypočtené odměny insolvenčního správce odměnu J. B. jako předběžné správkyně i odměnu odděleného správce, kterou navíc z hledisek tohoto ustanovení neposuzoval vůbec.

12. Protože odvolací soud dovodil, že odměna jednotlivých správců v jednom insolvenčním řízení je vždy podílem na jediné odměně insolvenčního správce, měl jednotlivé body výroku (IV., VI., VIII. a XII.) o odměnách správců za závislé, a tedy otevřené odvolacímu přezkumu, přestože odvoláním bylo napadeno pouze doplňující usnesení, resp. bod XII. výroku. Odvolací soud tedy, maje rozhodnutí insolvenčního soudu o odměnách správců za nesprávné, zrušil všechny tyto výroky a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

II. Dovolání a vyjádření k němu

č. 82

13. Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční správce P. S. dovolání, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení Nejvyšším soudem dosud nevyřešené otázky způsobu určení odměny insolvenčních správců v insolvenčním řízení, v němž úpadek dlužníka byl řešen reorganizací, a požaduje, aby bylo Nejvyšším soudem zrušeno a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

14. Dovolatel především zpochybňuje závěr odvolacího soudu o závislosti výroků o odměnách správců, když dle jeho názoru měl odvolací soud s ohledem na způsob řešení úpadku reorganizací postupovat pouze podle § 2 vyhlášky a měl přezkoumat pouze bod XII. výroku. Dovolatel míní, že insolvenční soud určil jeho odměnu správně, u jednotlivých správců ji nelze krátit a používat její část pro další osoby postupně činné v jednom insolvenčním řízení. Podle dovolatele je odměna dle § 2 vyhlášky pevně daná pro každého správce vykonávajícího funkci, proto mu byla v dané věci správně přiznána za činnost trvající 33 měsíců po 249 000 Kč.

15. Dovolatel má za to, že s odměnou insolvenčního správce je tomu jinak v případě řešení úpadku konkursem, kdy jde skutečně o jednu odměnu insolvenčních správců, která se rozdělí mezi více správců působících v jednom insolvenčním řízení s přihlédnutím k délce doby, rozsahu a náročnosti jejich činnosti. Tento postup se však podle mínění dovolatele nedá použít při reorganizaci.

III. Přípustnost dovolání

16. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod č. 80/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

17. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, a napadené rozhodnutí závisí na posouzení otázky stanovení odměny více osobám, které působily ve funkci předběžného správce, insolvenčního správce a odděleného správce, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena.

IV. Důvodnost dovolání

18. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

19. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

20. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

21. S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení se na danou věc uplatní insolvenční zákon i vyhláška ve znění účinném do 31. 12. 2013.

22. Dle § 27 odst. 2 věty třetí insolvenčního zákona, nestanoví-li insolvenční soud o osobě insolvenčního správce jinak v rozhodnutí o úpadku, stává se předběžný správce po tomto rozhodnutí insolvenčním správcem s plnou působností.

Podle § 38 insolvenčního zákona má insolvenční správce právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu (odstavec 1). Vyúčtování odměny a hotových výdajů provede insolvenční správce v konečné zprávě, a není-li jí, ve zprávě o své činnosti. Insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Důvodem ke snížení odměny je zejména skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností nebo že nenavrhl provedení částečného rozvrhu, ačkoliv to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval (odstavec 3). Způsob určení odměny a některých hotových výdajů insolvenčního správce, jejich nejvyšší přípustnou výši a podmínky a rozsah hrazení odměny a hotových výdajů státem stanoví prováděcí právní předpis (odstavec 5).

Z § 168 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona vyplývá, že pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po zahájení insolvenčního řízení nebo po vyhlášení moratoria, jsou i náhrada hotových výdajů a odměna předběžného správce; to neplatí, byl-li předběžný správce ustanoven insolvenčním správcem.

Podle § 168 odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona jsou hotové výdaje a odměna insolvenčního správce pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku.

Dle § 364 odst. 3 insolvenčního zákona insolvenční soud rozhodne po skončení reorganizace o odměně insolvenčního správce a jeho nákladech.

Podle § 2 vyhlášky, pokud je způsobem řešení dlužníkovra úpadku reorganizace, náleží insolvenčnímu správci za každý započatý měsíc po rozhodnutí o povolení reorganizace odměna, která je stanovena z dvanáctinásobku průměrného měsíčního obrátu za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu takto: při obrátu do 250 mil. Kč 83 000 Kč, od 250 mil. do

500 mil. Kč 166 000 Kč, od 500 mil. do 750 mil. Kč 249 000 Kč, od 750 mil. do 1 mld. Kč 332 000 Kč, nad 1 mld. Kč 415 000 Kč.

Z § 5 vyhlášky vyplývá, že nelze-li odměnu určit postupem podle § 1 až 4, rozhodne o výši odměny insolvenční soud s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce.

č. 82

Podle § 6 vyhlášky, bylo-li v insolvenčním řízení činných více insolvenčních správců, zástupce insolvenčního správce, oddělený insolvenční správce, zvláštní insolvenční správce nebo předběžný správce, náleží každému z nich podíl odměny odpovídající zejména délce doby, rozsahu a náročnosti jejich činnosti.

23. Nejvyšší soud předesílá, že vyhláška je v intencích § 38 odst. 5 insolvenčního zákona oním zvláštním předpisem, podle kterého se odměna insolvenčního správce stanoví, a to i na základě zmocnění obsaženého v § 431 písm. b) insolvenčního zákona (k tomu srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sen. zn. 29 NSČR 27/2010, uveřejněné pod číslem 64/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

24. Odvolací soud správně vystihl, že je-li v průběhu insolvenčního řízení činných více správců – zde předběžná správkyň, jež se následně stala insolvenční správkyň s plnou působností, insolvenční správce a oddělený správce, je nezbytné v souladu s § 6 vyhlášky nejprve stanovit jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení (dle § 1 až 5 vyhlášky) a následně určit podíly jednotlivých správců na této odměně.

25. Při určení celkové odměny insolvenčního správce v případě způsobu řešení dlužníkovy úpadku reorganizací se postupuje dle § 2 vyhlášky, podle kterého je třeba pro výpočet odměny zjistit dvě rozhodné skutečnosti, a to výši (sazbu) odměny a počet započatých měsíců od rozhodnutí o povolení reorganizace až do jejího skončení, tedy fakticky do rozhodnutí dle § 364 odst. 2 insolvenčního zákona. Pro určení podílů jednotlivých správců činných v průběhu insolvenčního řízení na odměně pak § 6 vyhlášky příkladmo vypočítává jednotlivá kritéria, kterými se insolvenční soud musí řídit.

26. Nejvyšší soud přisvědčuje odvolacímu soudu i v jeho závěru, že vzhledem k obdobné úpravě § 9 konkursní vyhlášky (jen s tím rozdílem, že tehdejší úprava výslovně hovořila o kritériích délky doby a rozsahu činnosti), jsou přiměřeně použitelné závěry vyjádřené v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4135/2011. Nejvyšší soud v něm vysvětlil, že § 9 odst. 1 konkursní vyhlášky neupravuje způsob výpočtu konkursní odměny (ta se určuje podle § 6 až 8 konkursní vyhlášky), nýbrž stanoví kritéria, podle kterých se určí podíl v konkursu postupně činných správců konkursních podstat na již vypočtené konkursní odměně.

27. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že dovolatel se mýlí, když usuzuje, že by měla být každému správci činnému v jednom insolvenčním řízení (při reorganizaci) určena jeho odměna samostatně (odděleně), aniž by byl aplikován postup a kritéria upravená v § 6 vyhlášky. Lichá je i jeho námitka, že rozdělením

jedné (celkové) odměny mezi více v řízení činných správců dochází ke krácení odměny určené jednotlivým správcům podle § 2 vyhlášky. Dovolatel totiž přehlíží, že § 2 vyhlášky neurčuje, který z více v řízení činných správců a v jaké výši obdrží odměnu, ale slouží pouze k výpočtu odměny (její výše). Jinak řečeno, skutečnost, že určitá osoba působila v době po povolení reorganizace po určitou dobu jako insolvenční správce, ještě neznamená, že její odměnu musí nutně představovat částka vypočtená podle § 2 vyhlášky za dobu působení této osoby ve funkci. Celková odměna totiž bude za použití § 6 vyhlášky rozdělena mezi jednotlivé v řízení činné správce, přičemž součty jejich odměn budou odpovídat jedné celkové odměně insolvenčního správce za celé insolvenční řízení.

28. Konstrukce vyhlášky (stejně jako tomu bylo u konkursní vyhlášky) vychází z toho, že stanovená odměna insolvenčního správce bude vždy stejná, ať již v řízení tuto funkci vykonávala jedna osoba, anebo bylo v řízení činných více správců. Je tomu tak proto, že pro věřitele a dlužníka není podstatné, kolik osob bylo činných ve funkci insolvenčního správce, zda byl ustaven zástupce insolvenčního správce, zvláštní insolvenční správce nebo oddělený insolvenční správce. Rovněž je nerozhodné, zda insolvenční správce (před rozhodnutím o úpadku) vykonával funkci předběžného insolvenčního správce.

29. Nelze přehlédnout, že dovolatel odvolacím soudem zvolený výklad vyhlášky zpochybňuje pouze pro případy, kdy je jako způsob řešení úpadku určena reorganizace, maje za to, že se uplatní pouze tehdy, je-li způsobem řešení dlužníkovy úpadku konkurs. Tento názor však nemůže obstát, neboť z § 6 vyhlášky nic takového nevyplývá. Naopak, toto ustanovení logicky navazuje na předchozí ustanovení vyhlášky, která (samostatně) upravují způsob výpočtu odměny pro jednotlivé způsoby řešení úpadku (§ 1 až 3), stanoví způsob určení odměny pro případ, kdy dojde k přeměně reorganizace v konkurs nebo ke zrušení schváleného oddlužení a k prohlášení konkursu (§ 4), a pamatují i na situace, kdy nelze odměnu určit postupem podle § 1 až 4 vyhlášky (§ 5). Vyhláška tedy v označených ustanoveních nejprve upravuje výši odměny (v závislosti na přijatý způsob řešení úpadku a eventuálně jeho změnu v průběhu insolvenčního řízení) a poté určuje, jak s touto odměnou naložit (jakým způsobem ji rozdělit), bylo-li v řízení činných více správců. Celkovou odměnu insolvenčního správce, jak plyne z § 1 až 5 vyhlášky, proto nelze navyšovat (a dovolatelova argumentace nevybízí k ničemu jinému) jen proto, že v řízení bylo činných více insolvenčních správců. Jinak než rozhodnutím dle § 38 odst. 3 insolvenčního zákona nelze (celkovou) odměnu zvýšit.

30. V projednávané věci tedy odvolací soud správně uzavřel, že insolvenční soud nepostupoval důsledně podle § 6 vyhlášky, když neurčil jednu celkovou odměnu, kterou by rozdělil mezi všechny osoby činné v řízení (jako předběžný správce, insolvenční správce a oddělený správce) podle stanovených kritérií, a namísto toho určil odměnu oddělenému správci a J. B. za dobu výkonu funkce

předběžné správkyňě zvlášť, nikoliv jako podíl na celkové odměně. Správný je proto i závěr odvolacího soudu, že rozhodnutí pod body IV., VI. a VIII. výroku usnesení insolvenčního soudu (odvoláním výslovně nenapadené) mají v dané věci povahu závislých výroků ve vztahu k rozhodnutí o odměně přiznané J. B. za dobu výkonu funkce předběžné správkyňě (bodu XII. výroku).

č. 82

31. Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněné dovolací argumentace nepodařilo zpochybnit správnost rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud zamítl dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř.

Č. 83

Č. 83

Insolvence, Oddlužení, Náklady řízení

§ 140 písm. e) IZ, § 409 odst. 2 IZ, § 418 odst. 1 písm. c) IZ

Ustanovení § 140e insolvenčního zákona zakazuje nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, které by postihovaly majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, i pro ta insolvenční řízení, v nichž i v době od 1. 1. 2014 trvají účinky rozhodnutí o úpadku vydaných před 1. 1. 2014.

U pohledávky (jistiny), která vznikla před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nelze považovat příslušenství pohledávky tvořené soudem přiznanou náhradou nákladů řízení za peněžitý závazek, který dlužníku vznikl až po schválení oddlužení [§ 418 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona], ani za pohledávku vzniklou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení (§ 409 odst. 2 insolvenčního zákona), bez zřetele k tomu, že toto příslušenství vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) po schválení oddlužení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2015, sen. zn. 29 NSČR 110/2015, ECLI:CZ:NS:2015:29.NSCR.110.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání dlužníka změnil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. KSOS 8 INS 27373/2012, 3 VSOL 253/2015-B, tak, že se usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. KSOS 8 INS 27373/2012-B, potvrzuje.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 27. 11. 2014, č. j. KSOS 8 INS 27373/2012-B-16, zamítl Krajský soud v Ostravě návrh věřitele R. na zrušení schváleného oddlužení dlužníka R. K.
2. Insolvenční soud [vycházející z § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), a z § 418 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)] dospěl k závěru, že dotčená pohledávka věřitele R. vůči dlužníku z titulu náhrady nákladů řízení je příslušenstvím pohledávky, která vznikla před schválením oddlužení. „Dlužník“

(správně věřitel R.) měl proto odpovídající částku přihlásit jako podmíněnou pohledávku a po pravomocném rozhodnutí ji doložit. Nejde o pohledávku novou, vzniklou po schválení oddlužení.

3. Co do nákladů exekučního řízení, specifikovaných ve vyznění o zahájení exekuce ze dne 23. 7. 2014, platí, že závazek k jejich úhradě (soudnímu) exekutorovi vzniká až rozhodnutím – příkazem k úhradě nákladů exekuce. Takové rozhodnutí v rámci návrhu věřitele R. na zrušení oddlužení nebylo předloženo.

4. Návrh věřitele R. na zrušení oddlužení není za daného stavu důvodný.

5. K odvolání věřitele R. Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 22. 7. 2015, č. j. KSOS 8 INS 27373/2012, 3 VSOL 253/2015-B-24, zrušil usnesení insolvenčního soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

6. Odvolací soud – vycházející z § 418 odst. 1, 2, 4 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

[1] Odvolací soud nepřisvědčuje závěru insolvenčního soudu, že pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení je pohledávkou, která vznikla před schválením oddlužení, a že věřitel R. měl odpovídající částku přihlásit jako podmíněnou pohledávku do insolvenčního řízení dlužníka a po pravomocném rozhodnutí tuto pohledávku doložit.

[2] Povahou nároku na náhradu nákladů řízení se opakovaně zabýval ve své rozhodovací praxi Nejvyšší soud. V důvodech rozhodnutí ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009, uveřejněného pod č. 146/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek [jde o usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, které je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu (dále jen „R 146/2011“)], uvedl, že nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu. Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci rozhodnutí ve věci samé.

[3] V rozhodnutí ze dne 31. 3. 2015, sen. zn. 29 ICdo 62/2014 (jde o rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 85/2015 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 85/2015“)), Nejvyšší soud řešil otázku, zda nárok na náhradu nákladů občanského soudního řízení je konstruován jako pohledávka vázána na splnění odkladací podmínky. Uzavřel, že vzniká-li nárok na náhradu nákladů řízení teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu (R 146/2011), pak před okamžikem vzniku (před právní

mocí soudního rozhodnutí, které nárok přiznává) neexistuje ani v podobě pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky. Jinak řečeno, před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky.

[4] Ze shora citovaných závěrů rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá, že právní posouzení věci provedené insolvenčním soudem správné není. Odvolatelem tvrzená pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení neexistovala ke dni rozhodnutí o úpadku dlužníka (21. 11. 2012) ani ke dni vydání rozhodnutí o schválení oddlužení (19. 2. 2013). Tato pohledávka vznikla až 7. 3. 2013, kdy rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě nabylo právní moci. Jde o peněžitý závazek, který vznikl dlužníku po schválení oddlužení.

[5] Odvolací soud proto postupoval podle § 219a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), napadené usnesení insolvenčního soudu zrušil a věc vrací k dalšímu řízení, v průběhu kterého se insolvenční soud bude zabývat tím, zda jde o závazek, jehož vznik dlužník zavínil, a také tím, zda tento závazek v mezidobí nezanikl zaplacením.

II. Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to otázky, zda příslušenství pohledávky, která vznikla před zahájením insolvenčního řízení, tvořené náhradou nákladů řízení, o které bylo rozhodnuto až po rozhodnutí o úpadku, je pohledávkou za podstatou, případně zda jde o nový peněžitý závazek, případně zda jde o pohledávku, která se má uspokojovat v rámci insolvenčního řízení, nebo zda jde o pohledávku vyloučenou z uspokojení.

8. Dovolatel vytýká odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že návrh na zrušení oddlužení se zamítá.

9. V mezích ohlášeného dovolacího důvodu dovolatel namítá, že výše charakterizovaná pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení není novým peněžitým závazkem (a tudíž pohledávkou za majetkovou podstatou), takže nemůže být důvodem pro zrušení schváleného oddlužení. Míni, že příslušenství pohledávky (náklady řízení) není možné oddělit od pohledávky samotné. S odvolacím soudem souhlasí dovolatel jen potud, že nárok na náhradu nákladů řízení vzniká teprve pravomocným rozhodnutím soudu. Příslušenství pohledávky, která vznikla před zahájením insolvenčního řízení, však musí sledovat osud jistiny, když i Nejvyšší soud dovodil (v R 85/2015), že pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení je

příslušenstvím pohledávky, na které se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení.

č. 83

10. Insolvenční správce se ve vyjádření k dovolání ztotožňuje s názorem dovolatele, máje napadené rozhodnutí za nesprávné.

11. Věřitel R ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout jako nedůvodné, poukazuje na závěry obsažené v R 146/2011 a v R 85/2015 s tím, že jeho pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení neexistovala ke dni rozhodnutí o úpadku ani ke dni rozhodnutí o schválení oddlužení. Podmínky uvedené v § 418 insolvenčního zákona má za splněné.

III. Přípustnost dovolání

12. Dovolání je v dané věci přípustné dle § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek (dovoláním předestřených), která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání

13. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

14. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

15. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

16. Pro právní posouzení věci jsou pak rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

[1] Usnesením ze dne 27. 9. 2012, č. j. 110 EC 112/2012-16, zastavil Okresní soud ve Frýdku-Místku (dále jen „okresní soud“) řízení o žalobě, kterou se právní předchůdce věřitele R. (S. N., s. r. o.) (jako žalobce) domáhal po dlužníku (jako žalovaném) zaplacení částky 7 201,41 Kč. K zastavení řízení došlo pro zpětvzetí žaloby pro chování dlužníka, který uhradil dluh po zahájení řízení (ve výroku o zastavení řízení nabylo usnesení právní moci dne 20. 10. 2012). Okresní soud dále uložil dlužníku (žalovanému) zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 7 280 Kč.

[2] Usnesením ze dne 21. 11. 2012, č. j. KSOS 8 INS 27373/2012-A-4, zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka a povolil mu oddlužení.

[3] K odvolání dlužníka (coby žalovaného) i právního předchůdce věřitele R. (coby žalobce) Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 29. 1. 2013, č. j. 57 Co 978/2012-31 (které nabylo právní moci dne 7. 3. 2013), změnil usnesení okresního soudu ze dne 27. 9. 2012 v napadeném výroku o nákladech řízení tak, že uložil dlužníku zaplatit právnímu předchůdci věřitele R. do tří dnů od právní moci usnesení na náhradě nákladů řízení před okresním soudem částku 10 964 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 968 Kč.

[4] Usnesením ze dne 19. 2. 2013, č. j. KSOS 8 INS 27373/2012-B-3, schválil insolvenční soud oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře.

[5] Podáním z 2. 4. 2014 uplatnil věřitel R. u insolvenčního správce pohledávku ve výši 11 932 Kč jako pohledávku za majetkovou podstatou vzniklou mu z titulu náhrady nákladů řízení podle usnesení okresního soudu ze dne 27. 9. 2012 (ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 1. 2013).

[6] Soudní exekutor JUDr. J. P. vydal dne 23. 7. 2014 pod č. j. 065 EX 02408/14--013 vyznání o zahájení exekuce proti dlužníku (povinnému) k vymožení povinností uložených usnesením okresního soudu ze dne 27. 9. 2012 (ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 1. 2013) ve prospěch věřitele R. (oprávněného), a to nákladů soudního řízení ve výši 11 132 Kč, předběžných nákladů exekutora ve výši 5 445 Kč, odměny ve výši 3 630 Kč a nákladů oprávněného ve výši 2 637,80 Kč (celkem 22 844,80 Kč).

[7] Podáním z 12. 8. 2014 navrhl věřitel R. insolvenčnímu soudu, aby vzhledem k jeho neuspokojené pohledávce z titulu náhrady nákladů řízení, pro kterou vede exekuci na majetek dlužníka, zrušil oddlužení dlužníka dle § 418 insolvenčního zákona.

17. Podle § 121 odst. 3 obč. zák. [ve znění účinném do 31. 12. 2013, pro věc rozhodném se zřetelem k § 3028 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“)] příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

18. Povahou pohledávky vzniklé z titulu práva na náhradu nákladů řízení přiznané v občanském soudním řízení pravomocným soudním rozhodnutím se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval, přičemž dospěl k následujícím (judikatorně ustáleným) závěrům:

[1] Nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu (R 146/2011).

[2] Před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přízná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky (R 85/2015).

[3] V rozsahu, v němž bylo věřiteli v soudním řízení, ve kterém uplatnil pohledávku vůči dlužníku, pravomocně přiznáno právo na náhradu nákladů tohoto řízení, jde o příslušenství pohledávky ve smyslu § 121 odst. 3 obč. zák. (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2114/2008, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2012, pod č. 24 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3403/2012).

19. Pro poměry dané věci odtud plyne, že:

[1] Pohledávka věřitele R. z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč vznikla až právní mocí usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 1. 2013 (až 7. 3. 2013), tedy v době, kdy již nemohla být přihlášena do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (po uplynutí propadné třicetidenní přihlašovací lhůty počítané od zveřejnění rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku).

[2] Před vznikem pohledávky ji věřitel R. nemohl přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky.

[3] Pohledávka měla charakter příslušenství pohledávky uspokojené ještě před zjištěním dlužníkovy úpadku (ve smyslu § 121 odst. 3 obč. zák. šlo o náklady spojené s uplatněním pohledávky).

20. S přihlédnutím k době vzniku pohledávky z titulu práva na náhradu nákladů řízení (7. 3. 2013, kdy nabylo právní moci usnesení Krajského soudu v Ostravě) je pro posouzení, zda jde o pohledávku za majetkovou podstatou, určující § 168 odst. 2 insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Podle tohoto ustanovení pak platí, že pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku, jsou

- a) hotové výdaje a odměna insolvenčního správce,
- b) náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty dlužníka,
- c) náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora, osoby v postavení obdobném postavení likvidátora a odpovědného zástupce za činnost prováděnou po rozhodnutí o úpadku,
- d) náhrada hotových výdajů a odměna znalce ustanoveného insolvenčním soudem za účelem ocenění majetkové podstaty,
- e) daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění,
- f) pohledávky věřitelů ze smluv uzavřených osobou s dispozičními oprávněními, s výjimkou smluv uzavřených dlužníkem po schválení oddlužení,
- g) pohledávky věřitelů ze smluv, jejichž splnění osoba s dispozičními oprávněními povolila, jakož i ze smluv, které osoba s dispozičními oprávněními nevyověděla,
- h) pohledávky věřitelů odpovídající právu na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno nebo které osoba s dispozičními oprávněními vyověděla,
- i) náhrada hotových výdajů osob, které poskytly insolvenčnímu správci součinnost,
- j) další pohledávky, o nichž tak stanoví tento zákon.

21. Výčet pohledávek za majetkovou podstatou v § 168 odst. 2 insolvenčního zákona je výčetem taxativním [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněné pod č. 54/2012 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“); ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 22. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 721/2012, dostupným na webových stránkách Ústavního soudu], přičemž pohledávka věřitele R. není přiřaditelná žádné z tam vypočtených pohledávek.

22. Dlužno dodat, že tuto pohledávku nelze považovat za pohledávku za majetkovou podstatou ani po změnách insolvenčního zákona provedených s účinností od 1. 1. 2014 zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

23. Budiž dále řečeno, že vzhledem k tomu, že insolvenční soud rozhodoval o návrhu na zrušení oddlužení po 1. 1. 2014, uplatní se pro zkoumání předpokladů pro zrušení oddlužení ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. článek II části první zákona č. 294/2013 Sb.).

24. Podle § 418 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 1. 2014) insolvenční soud schválené oddlužení zruší a současně rozhodne o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem, jestliže v důsledku zaviněného jednání vznikl dlužníku po schválení oddlužení peněžitý závazek po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti [odstavec 1 písm. c)]. Má se za to, že dlužník zavinil vznik peněžitého závazku podle odstavce 1 písm. c), byl-li k jeho vymožení vůči dlužníku nařízen výkon rozhodnutí nebo exekuce (odstavec 2).

25. K předpokladům pro zrušení oddlužení ve smyslu § 418 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona (jejichž naplnění bylo předmětem zkoumání obou soudů) patří:

[1] Vznik peněžitého závazku dlužníka po schválení oddlužení.

[2] Neuhrazení tohoto peněžitého závazku po dobu delší třiceti dnů po lhůtě splatnosti.

[3] Zaviněné jednání dlužníka vedoucí ke vzniku tohoto peněžitého závazku.

26. Pro závěr, že dlužník vznikl závazku „zavinil“, postačuje (jelikož insolvenční zákon neurčuje jinak) zavinění ve formě nedbalosti. Co do zavinění dlužníka na vzniku peněžitého závazku po lhůtě splatnosti přitom platí vyvratitelná domněnka „zavinění“, byl-li k vymožení takového peněžitého závazku nařízen vůči dlužníku výkon rozhodnutí nebo exekuce (§ 418 odst. 2 insolvenčního zákona).

27. Ustanovení § 418 odst. 2 insolvenčního zákona nedoznalo změn od přijetí insolvenčního zákona a zjevným opomenutím zákonodárce nebyla jeho dikce přizpůsobena (na rozdíl od jiných ustanovení insolvenčního zákona [srov. např. § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona] pozdějším změnám exekučního práva [promítnutým zejména v textu zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech

a exekuční činnosti (exekučního řádu) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů], které účinky spojené dříve jen s nařízením exekuce připínají (v době rozhodné pro tuto věc připínaly) též k zahájení exekuce (k doručení vyzrozumění o zahájení exekuce povinnému ve smyslu § 44 exekučního řádu). Závěr o existenci vyvratitelné domněnky zavinění dlužníka dle § 418 odst. 2 insolvenčního zákona se tudíž prosadí i pro případy zahájení exekuce směřující k vymožení takového peněžitého závazku.

28. S účinností od 1. 1. 2014 (po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb.) určuje (nově) § 140e insolvenčního zákona, že v době, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku, nelze nařídit nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty; to neplatí pro nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce na základě rozhodnutí insolvenčního soudu vydaného podle § 203 odst. 5 (odstavec 1). Pro výkon rozhodnutí nebo exekuci nařízenou nebo zahájenou v rozporu s omezením podle odstavce 1 platí § 109 odst. 6 obdobně (odstavec 2).

29. Díkce § 140e insolvenčního zákona (stejně jako díkce § 140b až 140d a § 141a insolvenčního zákona) váže (v souladu s přechodným ustanovením obsaženým v článku II části první zákona č. 294/2013 Sb.) použití v něm obsaženého pravidla k době trvání účinků rozhodnutí o úpadku (tedy i k době po 1. 1. 2014). Ustanovení § 140e insolvenčního zákona tedy zakazuje nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty i pro ta insolvenční řízení, v nichž i v době od 1. ledna 2014 trvají účinky rozhodnutí o úpadku vydaných před 1. 1. 2014. To platí i pro insolvenční řízení vedené na majetek dlužníka, v němž rozhodnutí o úpadku, jehož účinky trvají, bylo vydáno 21. 11. 2012.

30. Z § 8 insolvenčního zákona dále plyne, že ustanovení části první a třetí tohoto zákona se použijí, jen nestanoví-li tento zákon v části druhé ohledně některého ze způsobů řešení úpadku jinak.

31. Při oddlužení plněním splátkového kalendáře vymezuje odchylku od pravidla obsaženého v § 140e insolvenčního zákona § 409 odst. 2 insolvenčního zákona. To určuje, že dispoziční oprávnění k majetku, náležejícímu do majetkové podstaty v době schválení oddlužení, včetně toho majetku, s nímž dlužník nemohl dosud nakládat v důsledku účinků nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, má od právní moci rozhodnutí o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře dlužník; to neplatí, jde-li o majetek, který slouží k zajištění. Majetek, který dlužník získá poté, co nastanou účinky schválení oddlužení, z té části příjmů, která nepodléhá oddlužení, nenáleží do majetkové podstaty. Výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala takový majetek, lze za trvání oddlužení nařídit nebo zahájit a provést jen pro pohledávky, které nemají být

uspokojeny při oddlužení a současně které vzniknou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení.

32. Pro poměry dané věci lze odtud shrnout, že pohledávka věřitele R. z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč vznikla až poté, co u dlužníka nastaly účinky schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře (§ 409 odst. 2 insolvenčního zákona), takže pojmáno z čistě časového hlediska zde nebylo překážky, jež by bránila nařízení nebo zahájení exekuce (byť pouze a výlučně na ten majetek dlužníka, který nepodléhá režimu schváleného oddlužení).

33. Insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2013 (kdy vznikla i předmětná pohledávka věřitele R.) umožňoval věřitelům dlužníka pokračovat ve vedení sporů o peněžité pohledávky zahájených před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka i po rozhodnutí o úpadku dlužníka, jakož i poté, co byl úpadek dlužníka řešen oddlužením (povolením oddlužení a následným schválením jedné z forem oddlužení). Řečené platilo bez zřetele k tomu, že šlo o pohledávky, které podléhaly režimu oddlužení (pohledávky, které věřitelé, kteří chtěli být poměrně uspokojeni z majetku dlužníka za trvání insolvenčního řízení, museli přihlásit do insolvenčního řízení nejpozději v propadné přihlašovací lhůtě určené ustanovením § 136 odst. 4 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013). U pohledávek, které měly být přihlášeny do insolvenčního řízení, přitom možnost pokračovat ve vedení sporů o ně zjevně nebyla motivována snahou zajistit, aby se věřitelům dostalo (v rozsahu, jenž nebyl podložen přihláškou pohledávky) jiného (vyššího) uspokojení za trvání insolvenčního řízení. Právní úprava pouze dovolovala [bez zřetele k tomu, že insolvenční řízení probíhalo v tzv. sanačním režimu (že úpadek dlužníka byl řešen oddlužením)] věřiteli zajistit si (v rozsahu, v němž pohledávka nebude uspokojena v průběhu insolvenčního řízení) exekuční titul pro případ, že dlužník nevyjde z insolvenčního řízení oddlužen.

34. To je patrné též z důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období (2010–2013) jako tisk č. 929/0 [přijaté posléze s účinností od 1. 1. 2014 jako zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů]. Tato novela uvedené pravidlo změnila, přičemž zvláštní část důvodové zprávy (k bodům 71 až 73 k § 140a až 141a) tuto změnu odůvodňuje následovně:

„Skupinu ustanovení, o jejichž změny jde, lze označit jako ta, v nichž se podrobněji a jinak než dosud vymezují další účinky spojené s rozhodnutím o úpadku. Veřejná konzultace ukázala potřebu zvážit, zda sanační způsoby řešení úpadku dlužníka, zejména oddlužení, vskutku mají ponechat stranou (vzhledem k tomu, že dlužník v těchto případech zůstává dlužníkem s dispozičními oprávněními) pravidla zakazující pokračování obecných sporů o pohledávky

a jiná práva vedená vůči dlužníku jeho věřiteli. Praxe ukazuje, že tam, kde se sanační způsob řešení úpadku daří, nemá další vedení takových sporů valného smyslu a toliko zatěžuje majetkovou podstatu dalšími náklady při vedení těchto sporů dlužníkem. Obecně lze v této souvislosti říci, že pokračování takových sporů by mělo záviset na účelnosti jejich vedení vzhledem ke způsobu, jakým byly pohledávky a práva věřitelů, jichž se spory týkají, vypořádány v insolvenčním řízení. Jelikož odpověď na tyto otázky dává zpravidla až výsledek přezkoumání pohledávek v insolvenčním řízení, případně rozhodnutí o zvoleném způsobu řešení dlužníkovy úpadku, jeví se žádoucím ponechat takové spory „v klidu“ (přerušit je, pokud probíhají) již od rozhodnutí o úpadku. Tomu odpovídá pravidlo promítnuté v textu nového § 140a, jež se potud výslovně vymezuje i ve vztahu k pohledávkám, které se v insolvenčním řízení neuspokojují vůbec (vedení sporů o takových pohledávkách s dlužníkem nemá za trvání insolvenčního řízení smysl žádný). Pravidla popsána v návrhu § 140a odst. 2 až 4 insolvenčního zákona odpovídají obvyklým účinkům přerušení řízení, jak jsou ostatně ve vztahu k účinkům prohlášení konkursu popsána v § 263 odst. 2, 4 insolvenčního zákona. Obecně se formuluje zákaz pokračování těchto sporů po dobu, po kterou trvají (jen) účinky rozhodnutí o úpadku. Ukázalo se rovněž, že není vhodné formulovat uvedené pravidlo pro jiná než soudní a rozhodčí řízení (pro správní řízení). U oněch jiných řízení se možný střet s účinky insolvence prosazuje jiným způsobem (srov. níže důvodovou zprávu k § 140d návrhu).“

35. „Pohledávka“ věřitele R. z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč je příslušenstvím pohledávky (jistiny), která věřiteli R. vznikla (a stala se splatnou) ještě před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka a kterou by věřitel R. (kdyby ji dlužník neuhradil) musel přihlásit (pro účely poměrného uspokojení za trvání insolvenčního řízení) do insolvenčního řízení v propadné přihlašovací lhůtě plynoucí z § 136 odst. 4 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013). Pro pohledávku (jistinu), jejímž příslušenstvím je „pohledávka“ věřitele R. z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč, přitom platil absolutní zákaz nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce.

36. Logikou věci je dáno, že příslušenství pohledávky (byť vzniká později, právní mocí soudního rozhodnutí o přiznání náhrady nákladů řízení) nemůže mít z hlediska možnosti uspokojení pohledávky (jistiny) a jejího případného exekučního vymožení jiné (lepší) pořadí než pohledávka (jistina) samotná.

37. V intencích závěrů plynoucích z R 54/2012 přitom Nejvyšší soud nemá žádných pochyb o tom, že kdyby pohledávka věřitele R. z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč vznikla sice po uplynutí propadné přihlašovací lhůty počítané od rozhodnutí o úpadku, ale před rozhodnutím o schválení oddlužení, šlo by o pohledávku, kterou by nebylo možné uspokojit v insolvenčním řízení a pro kterou by nebylo možné nařídít nebo zahájit výkon rozhodnutí nebo exekuci ani na tu část majetku dlužníka, které nepodléhá oddlužení.

38. Pro posouzení, zda pohledávka věřitele z titulu práva na náhradu nákladů řízení je peněžitým závazkem, který dlužníku vznikl až po schválení oddlužení [§ 418 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona], a zda jde o pohledávku vzniklou poté, co nastaly účinky schválení oddlužení (§ 409 odst. 2 insolvenčního zákona), má Nejvyšší soud na základě výše uvedeného za určující, o příslušenství jaké pohledávky (jistiny) jde. U pohledávky (jistiny), která vznikla před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nelze považovat příslušenství pohledávky tvořené soudem přiznanou náhradou nákladů řízení za peněžitý závazek, který dlužníku vznikl až po schválení oddlužení [§ 418 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona], ani za pohledávku vzniklou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení (§ 409 odst. 2 insolvenčního zákona), bez zřetele k tomu, že toto příslušenství vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) po schválení oddlužení.

39. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž není správné. Dosavadní výsledky řízení pak ukazují, že je možné o věci rozhodnout. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), v souladu s § 243d písm. b) o. s. ř. změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že usnesení insolvenčního soudu se potvrzuje.

40. Z výše řečeného plyne, že exekuční řízení zahájené (pod sp. zn. 065 EX 02408/14) pro vymožení pohledávky věřitele R. vůči dlužníku z titulu práva na náhradu nákladů řízení ve výši 11 932 Kč je vedeno v rozporu se zákazem formulovaným v § 140e insolvenčního zákona a úkolem insolvenčního bude neprodleně zjednat nápravu postupem dle § 109 odst. 6 insolvenčního zákona. Dlužník má právo požadovat zpět plnění, které poskytl věřiteli R. na úhradu pohledávky, pro kterou bylo nezákonně zahájeno exekuční řízení (Nejvyšší soud nepřehlédl obsah dohody promítnuté v textu protokolu o jednání před insolvenčním soudem ze dne 24. 9. 2015, B-29).

Č. 84

č. 84

Skončení pracovního poměru, Odbory

§ 61 odst. 1, 2, 4 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění do 31. 3. 2012, § 286 odst. 2, 3 zákona č. 262/2006 Sb. ve znění do 31. 3. 2012

Okolnost, zda u zaměstnavatele působí odborová organizace a její orgán, jehož členem je (byl v průběhu doby jednoho roku před výpovědí) zaměstnanec, kterému byla zaměstnavatelem dána výpověď z pracovního poměru, a zda tedy zaměstnavatel byl povinen požádat odborovou organizaci o předchozí souhlas k výpovědi, je třeba zjišťovat ke dni doručení výpovědi zaměstnanci; k tomuto dni je třeba zkoumat i splnění podmínky působení odborové organizace u zaměstnavatele spočívající v tom, aby alespoň tři její členové byli u zaměstnavatele v pracovním poměru.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. 21 Cdo 5054/2014, ECLI:CZ:NS:2015:21.CDO.5054.2014.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. 7. 2014, sp. zn. 23 Co 232/2014, jakož i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 19 C 98/2012, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 6 k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Dopisem ze dne 20. 2. 2012 žalovaná sdělila žalobkyni, že s ní rozvazuje pracovní poměr výpovědí podle § 52 písm. c) zák. práce. Důvod k tomuto opatření spatřovala v tom, že „na základě vydaných TP ze dne 25. 3. 2008 platných od 1. 10. 2008“ byly provedeny organizační změny, v jejichž důsledku došlo dnem 30. 9. 2008 ke zrušení pracovního místa žalobkyně.

2. Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 6 dne 30. 6. 2012 domáhala, aby bylo určeno, že uvedená výpověď z pracovního poměru je neplatná. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že je od 3. 1. 1994 „civilní“ zaměstnankyní žalované s pracovním zařazením účetní u Vojenského útvaru 5008 v K., že v návaznosti na organizační změny provedené na základě „TP č. 530240, č. j. V6-5/2008/M-1203“ ze dne 25. 3. 2008 jí dala žalovaná výpověď z pracovního poměru podle § 52 písm. c) zák. práce již dne 2. 8. 2008, že po určení neplatnosti této výpovědi rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne

8. 9. 2010 jí žalovaná dala dne 11. 11. 2009 ze stejného důvodu další výpověď, která byla určena neplatnou rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 6. 2011 ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 2011, že v případě třetí výpovědi ze dne 20. 2. 2012 si žalovaná předem vyžádala souhlas odborové organizace, členkou jejíhož orgánu je žalobkyně, s výpovědí a že odborová organizace odmítla souhlas udělit s odkazem na zjevnou účelovost opakovaných výpovědí, které jsou vedeny snahou poškodit žalobkyni a zároveň „decimovat“ odborovou organizaci. Uvádí, že provedené organizační změny jsou změnami pouze formálními, neboť její pracovní místo zůstalo „v plné míře“ zachováno a pouze je převzal jiný pracovník (voják z povolání), že žalovaná „zneužila“ organizační změny k oslabení odborové organizace, jejíž činnost jí byla „značně na obtíž“ vzhledem k soustavnému dohledu nad dodržováním předpisů a hájení zájmů zaměstnanců, že žalovaná neprojednala „plánované propuštění“ s odborovou organizací a projednání „zúžila“ na pouhou písemnou výzvu ke sdělení stanoviska a že vzhledem k odmítnutí odborové organizace dát souhlas s podanou výpovědí je tato výpověď neplatná, neboť „na straně žalované neexistují zvláštní důvody, pro něž by nebylo možné po ní požadovat, aby žalobkyni dále zaměstnávala“.

3. Obvodní soud pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 10. 12. 2013, č. j. 19 C 98/2012-74, žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Vycházel ze zjištění, že žalobkyně pracovala u žalované od roku 1994 jako účetní u Vojenského útvaru 5008 K. (dále též „VÚ 5008 K.“), že její náplní práce bylo provádění účetních operací, zpracovávání účetních dokladů, účetních knih a ostatních účetních písemností pro automatizované zpracování, že s účinností k 1. 10. 2008 rozhodla žalovaná o reorganizaci VÚ 5008 K., v rámci níž bylo zrušeno místo pracovníka logistiky (účetní) určené pro „civilního“ zaměstnance a zastávané žalobkyní a nově v pracovišti logistické informační služby zřízeno místo specialisty určené pro vojáka z povolání, jehož náplní práce bylo kromě účetních operací i využívání a aplikace „taktických norem a pravidel pro vedení základních druhů bojové činnosti na nejnižší úrovni“, obsluha, ošetřování a údržba přidělené osobní zbraně a techniky a plnění úkolů v zahraničních misích, že dopisem ze dne 6. 1. 2012 požádal velitel VÚ 5008 K. Základní organizaci Českomoravského odborového svazu civilních zaměstnanců armády Vojenského útvaru 5008 K. (dále jen „ZO ČMOSA VÚ 5008 K.“) a zároveň Základní organizaci Českomoravského odborového svazu civilních zaměstnanců armády Vojenského útvaru 5008 K. – Prapor oprav (dále jen „ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav“) o předchozí souhlas s výpovědí žalobkyni a dopisem ze dne 9. 1. 2012 požádal o předchozí souhlas s výpovědí žalobkyni i Českomoravský odborový svaz civilních zaměstnanců armády, který dopisem ze dne 12. 1. 2012 veliteli sdělil, že není kompetentní se v dané věci vyjadřovat a že způsobilou je ZO ČMOSA VÚ 5008 K., jejíž předsedkyní je žalobkyně, že dopisem ze dne

18. 1. 2012 výbor ZO ČMOSA VÚ 5008 K. odmítl udělit souhlas s výpovědí žalobkyni, neboť výpověď považuje za účelovou a v rozporu s dobrými mravy, že dopisem ze dne 20. 1. 2012 ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav udělila předchozí souhlas s výpovědí žalobkyni a že od roku 2009 až do doby, kdy byla žalobkyni dána předmětná výpověď, měla odborová organizace, jejíž byla žalobkyně předsedkyní (ZO ČMOSA VÚ 5008 K.), dva členy v pracovním poměru k žalované – žalobkyni a J. K. Dovolil, že ke dni 20. 2. 2012, kdy byla žalobkyni dána výpověď, nebyla žalobkyně členkou orgánu odborové organizace působící u žalované ve smyslu § 61 odst. 2 zák. práce, neboť odborová organizace, jejíž byla předsedkyní, nesplňovala od roku 2009 podmínku stanovenou v § 286 odst. 3 zák. práce, aby alespoň tři její členové byli u zaměstnavatele v pracovním poměru, že žalobkyni proto v době rozvázání pracovního poměru nenáležela ochrana podle § 61 odst. 2 zákoníku práce a že žalovaná za těchto okolností správně projednala výpověď žalobkyni ve smyslu § 61 odst. 1 zákoníku práce se ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav jako s odborovou organizací působící u žalované s největším počtem členů, kteří jsou u ní v pracovním poměru. Dospěl k závěru, že i když práce účetní byla i po předmětné organizační změně potřebná, spočívala tato změna ve vytvoření „změněné organizační struktury daného vojenského útvaru“, kdy pracovní místo zastávané původně žalobkyní bylo v nové struktuře nahrazeno vytvořeným systemizovaným místem pro vojáka z povolání, a soudu nepřisluší rozhodnutí zaměstnavatele o organizačních změnách „jakkoli přezkoumávat“. Dodal, že výpověď daná žalobkyni nebyla úkonem, který by byl v rozporu s dobrými mravy, neboť žalobkyně měla od účinnosti organizační změny u žalované v roce 2008 dostatečný časový prostor, aby se s důsledky rozhodnutí žalované o organizační změně „vyrovnala“ a našla si jiné pracovní uplatnění.

4. K odvolání žalobkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 7. 2014, č. j. 23 Co 232/2014-98, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Shodně se soudem prvního stupně dovedl, že ZO ČMOSA VÚ 5008 K., jejíž předsedkyní byla žalobkyně a která registrovala devět členů, neměla právo „jednat za zaměstnance podle stanov ve smyslu § 286 zákoníku práce“, neboť v době výpovědi byli v pracovním poměru u žalované pouze dva její členové, a že proto žalovaná postupovala správně, pokud projednala udělení výpovědi žalobkyni se ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav. Se soudem prvního stupně se odvolací soud ztotožnil i v závěru, že soud zkoumá pouze vztah příčinné souvislosti mezi nadbytečností a přijatými organizačními změnami a že mu nepřisluší přezkoumávat „správnost organizačního rozhodnutí z roku 2008“. Zdůraznil, že k organizační změně u žalované došlo už v roce 2008, že od roku 2005 trvale probíhalo v resortu žalované snižování stavu „civilních“ zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce, kdy „místo původního civilního zaměstnance

z důvodu na straně žalované“ mělo být obsazeno vojákem ve služebním poměru, a že „řádné“ požadavky na výkon práce přísluší stanovit zaměstnavateli. Uzavřel, že „samotné dání výpovědi nadbytečnému zaměstnanci při splnění dalších zákonných předpokladů“ není samo o sobě diskriminací zaměstnance, neboť se jedná o „zákonný institut, který v případě žalobkyně nebyl v rozporu s dobrými mravy“, když výběr nadbytečného zaměstnance v důsledku organizační změny přísluší zaměstnavateli, a že nerovné zacházení se žalobkyní nelze spatřovat ani v tom, že v případě dvou předchozích výpovědí z roku 2008 a 2009 šlo o výpovědi neplatné z „formálních“ důvodů.

II. Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá, že soudy nedostatečně zkoumaly podmínky „existence“ odborové organizace, jejíž předsedkyní a členkou je (byla) žalobkyně, neboť nezjišťovaly, od jaké doby odborová organizace „eventuálně“ přestala „naplňovat zákonné podmínky“. Zákoník práce ve znění účinném ke dni 31. 12. 2011 totiž „nepodmiňoval existenci“ odborové organizace třemi členy, kteří jsou u zaměstnavatele v pracovním poměru, a pokud odborová organizace pozbyla „působnost“ vyjadřovat se či souhlasit „s ukončováním pracovních poměrů zaměstnanců“ až od 1. 1. 2012, měla ji žalovaná požádat o předchozí souhlas, neboť žalobkyně se nacházela v tzv. „ochranné“ lhůtě jednoho roku po skončení funkčního období. Vytýká soudům, že neprovedly dotaz na žalovanou a Českomoravský odborový svaz, která odborová organizace působící u žalované měla největší počet zaměstnanců, kteří jsou u žalované v pracovním poměru, v období před podáním výpovědi žalobkyni. Namítá, že se odvolací soud „nedostatečně vypořádal“ s otázkou účelovosti podané výpovědi a „vůbec nezkoumal, zda organizační opatření žalované naplnilo hmotněprávní předpoklad pro podání výpovědi v souladu s § 52 písm. c) zák. práce“. Žalobkyně zdůraznila, že její „pozice“ nezankla a že na její místo byl pouze zařazen voják z povolání, který byl dokonce „posazen ke stejnému pracovnímu stolu, ke stejnému počítači a vykonával stejnou pracovní náplň“. Nový požadavek, který byl zaměstnavatelem stanoven na tuto „pozici“ – účast na misích – považuje dovolatelka za „čistě účelový“. Má za to, že za situace, kdy na její „pozici“ byl zaměstnán voják z povolání bez jakýchkoliv znalostí účetnictví, který si až následně musel doplňovat vzdělání kurzem účetnictví, mohla i ona vstoupit do služebního poměru vojáka z povolání, ovšem tato možnost jí nebyla nabídnuta; pokud jí žalovaná toto neumožnila a „upřednostnila na její místo nekvalifikovaného muže (vojáka)“, pak byla diskriminována nejen jako zaměstnanec, ale i jako žena. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudky obou soudů a buď sám žalobě vyhověl, nebo věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

6. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobkyně zamítl, neboť považuje rozhodnutí obou soudů za správné a zcela v souladu se zákonem i judikaturou. Uvedla, že funkce, kterou žalobkyně v roce 2008 vykonávala jako „občanský“ zaměstnanec žalované, byla po „obsahových“ změnách v rámci profesionalizace armády převedena na funkci určenou pro vojáky z povolání a že v době podání výpovědi byla již v všech vojenských útvarů vykonávána výhradně vojáky z povolání. Není proto možné, aby u jediného vojenského útvaru tuto funkci vykonával „občanský“ zaměstnanec, neboť by to „výrazně narušilo plánování a akceschopnost Armády ČR k plnění jejího základního poslání“. Žalovaná rovněž nepokládá za možné, aby „občanský“ zaměstnanec vykonával funkci na systemizovaném místě specialisty pracoviště logistické informační služby, které je určeno výhradně pro vojáka z povolání s předpokladem plnění úkolů v zahraničních vojenských misích a vojenských úkolů v rámci „brigádních úkolových uskupení“.

III. Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „o. s. ř.“), neboť řízení ve věci bylo zahájeno přede dnem 1. 1. 2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že žalobkyně pracovala u žalované od roku 1994 v pracovním poměru jako účetní u VÚ 5008 K. a že její náplní práce bylo provádění účetních operací, zpracovávání účetních dokladů, účetních knih a ostatních účetních písemností pro automatizované zpracování. Nařízením Ministerstva obrany ze dne 11. 11. 2007 k realizaci organizačních,

mobilizačních a dislokačních změn v resortu Ministerstva obrany v roce 2008 bylo rozhodnuto reorganizovat 142. prapor oprav K. na novou organizační strukturu (mimo jiné „zvýšit počty osob o 16 vojáků – válečně, 9 – mírově a snížit počty občanských zaměstnanců o 10 – válečně, 3 – mírově“) a v rámci reorganizace VÚ 5008 K. provedené s účinností od 1. 10. 2008 bylo zrušeno místo pracovníka logistiky (účetní) zastávané žalobkyní a nově bylo zřízeno místo specialisty určené pro vojáka z povolání v pracovišti logistické informační služby, jehož náplní práce bylo kromě účetních operací i využívání a aplikace taktických norem a pravidel pro vedení základních druhů bojové činnosti na nejnižší úrovni, obsluha, ošetřování a údržba přidělené osobní zbraně a techniky a plnění úkolů v zahraničních misích (bez souhlasu vojáka na dobu šesti měsíců, se souhlasem vojáka na delší dobu). Velitel VÚ 5008 K. požádal dopisem ze dne 6. 1. 2012 ZO ČMOSA VÚ 5008 K., kde žalobkyně působila jako předsedkyně výboru této odborové organizace, a zároveň ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav o předchozí souhlas s výpovědí žalobkyni. Zatímco výbor ZO ČMOSA VÚ 5008 K. dopisem ze dne 18. 1. 2012 odmítl tento souhlas udělit, ZO ČMOSA VÚ 5008 K. – Prapor oprav s výpovědí v dopise ze dne 20. 1. 2012 vyjádřila souhlas. ZO ČMOSA VÚ 5008 K. měla od roku 2009 až do doby, kdy byla žalobkyni dána předmětná výpověď, dva členy v pracovním poměru u žalované, a to žalobkyni a J. K.

11. Za tohoto skutkového stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázek hmotného práva, podle jakých hledisek a k jakému okamžiku se posuzuje, zda u zaměstnavatele působí odborová organizace (její orgán), kterou je zaměstnavatel povinen požádat o předchozí souhlas s výpovědí zaměstnanci, jenž je (byl) členem jejího orgánu, podle § 61 odst. 2 zák. práce, a za jakých podmínek může dát zaměstnavatel výpověď z pracovního poměru zaměstnanci podle § 52 písm. c) zák. práce. Protože první z těchto právních otázek v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena a při řešení druhé otázky se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle § 237 o. s. ř. přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

12. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je opodstatněné.

13. Projednávanou věc je třeba posuzovat – vzhledem k tomu, že žalobkyně se domáhá určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru ze dne 20. 2. 2012 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., č. 181/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 116/2008 Sb. a zákonů č. 121/2008 Sb., č. 126/2008 Sb.,

č. 294/2008 Sb., č. 305/2008 Sb., č. 306/2008 Sb., č. 382/2008 Sb., č. 286/2009 Sb., č. 320/2009 Sb., č. 326/2009 Sb., č. 347/2010 Sb., č. 427/2010 Sb., č. 73/2011 Sb., č. 180/2011 Sb., č. 185/2011 Sb., č. 341/2011 Sb., č. 364/2011 Sb., č. 365/2011 Sb., č. 367/2011 Sb. a č. 466/2011 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 31. 3. 2012 (dále jen „zák. práce“).

č. 84

14. Podle § 61 odst. 1 zák. práce výpověď nebo okamžité zrušení pracovního poměru je zaměstnavatel povinen předem projednat s odborovou organizací.

Podle § 61 odst. 2 zák. práce, jde-li o člena orgánu odborové organizace, který působí u zaměstnavatele, v době jeho funkčního období a v době jednoho roku po jeho skončení, je k výpovědi nebo k okamžitému zrušení pracovního poměru zaměstnavatel povinen požádat odborovou organizaci o předchozí souhlas. Za předchozí souhlas se považuje též, jestliže odborová organizace písemně neodmítla udělit zaměstnavateli souhlas v době do patnácti dnů ode dne, kdy byla o něj zaměstnavatelem požádána.

Podle § 61 odst. 4 zák. práce, jestliže odborová organizace odmítla udělit souhlas podle odstavce 2, jsou výpověď nebo okamžité zrušení pracovního poměru z tohoto důvodu neplatné; pokud jsou však ostatní podmínky výpovědi nebo okamžitého zrušení splněny a soud ve sporu podle § 72 shledá, že na zaměstnavateli nelze spravedlivě požadovat, aby zaměstnance nadále zaměstnával, jsou výpověď nebo okamžité zrušení pracovního poměru platné.

Ustanovení § 61 zák. práce upravuje účast odborových organizací při rozvázání pracovního poměru výpovědí nebo okamžitým zrušením zaměstnavatele. Vzhledem k závažnosti těchto jednostranných opatření pro pracovní i osobní život zaměstnance zákon stanoví povinnost zaměstnavatele je předem projednat s odborovou organizací (§ 61 odst. 1 zák. práce). Zvýšená ochrana členů orgánu odborové organizace působícího u zaměstnavatele se zde projevuje v tom, že – na rozdíl od pouhého projednání – je zaměstnavatel povinen požádat odborovou organizaci o předchozí souhlas se zamýšleným okamžitým zrušením pracovního poměru nebo výpovědí (§ 61 odst. 2 zák. práce). Zatímco absence předchozího projednání s odborovou organizací nezakládá neplatnost dotčených rozvazovacích projevů vůle, je ochrana členů orgánu odborové organizace působícího u zaměstnavatele zvýšena natolik, že, dá-li zaměstnavatel takovému zaměstnanci výpověď z pracovního poměru nebo s ním okamžitě zruší pracovní poměr, aniž by – v rozporu s § 61 odst. 2 zák. práce – požádal odborovou organizaci o předchozí souhlas k tomuto opatření, je takové rozvázání pracovního poměru vzhledem k § 61 odst. 4 zák. práce neplatné (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 10 2012, sp. zn. 21 Cdo 4423/2011). Avšak i tehdy, jestliže zaměstnavatel požádá podle § 61 odst. 2 zák. práce odborovou organizaci o předchozí souhlas k výpovědi nebo okamžitému zrušení pracovního poměru, jsou výpověď nebo okamžité zrušení pracovního poměru podle § 61 odst. 4 zák. práce rovněž neplatné, jestliže odborová

organizace v době do patnácti dnů ode dne, kdy byla zaměstnavatelem požádána o souhlas, písemně odmítne souhlas udělit a jestliže soud ve sporu podle § 72 zák. práce shledá, že na zaměstnavateli lze spravedlivě požadovat, aby zaměstnance nadále zaměstnával (k tomu srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1615/2001, uveřejněný pod č. 133 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002). Shledá-li ovšem soud, že na zaměstnavateli nelze spravedlivě požadovat, aby zaměstnance nadále zaměstnával, jsou výpověď nebo okamžité zrušení pracovního poměru – splňují-li jinak všechny hmotněprávní (formální i materiální) podmínky předmětného rozvázání pracovního poměru – platné, i když odborová organizace odmítla udělit souhlas s tímto rozvázáním (§ 61 odst. 4 zák. práce).

15. Předchozí souhlas odborové organizace s rozvázáním pracovního poměru zaměstnavatelem se vztahuje – jak vyplývá z výše uvedeného – jen na jednostranné rozvazovací úkony zaměstnavatele, které směřují proti členům orgánu odborové organizace působícího u zaměstnavatele v době jejich funkčního období a v době jednoho roku po jeho skončení. U jiných zaměstnanců, byť by byli odborově organizováni nebo byli členy odborového orgánu, ale jiné odborové organizace (která u zaměstnavatele nepůsobí), se tato vyšší forma součinnosti odborových organizací při rozvázání pracovního poměru neuplatní. Působí-li u zaměstnavatele více odborových organizací, požádá zaměstnavatel o udělení souhlasu jen tu odborovou organizaci, členem jejíhož orgánu dotčený zaměstnanec je. Odborovým orgánem, jehož člen požívá zvýšené ochrany, se rozumí orgán, který je podle stanov odborové organizace oprávněn vystupovat jménem příslušné odborové organizace (srov. § 286 odst. 2 zák. práce). Určení, kdo je členem orgánu odborové organizace, je vnitřní záležitostí odborové organizace. Zaměstnavatel proto bude v konkrétním případě vycházet ze sdělení odborové organizace, kdo jsou členové jejího orgánu působícího u zaměstnavatele.

16. Podle § 286 odst. 3 zák. práce odborová organizace působí u zaměstnavatele a má právo jednat, jen jestliže je k tomu oprávněna podle stanov a alespoň tři její členové jsou u zaměstnavatele v pracovním poměru; kolektivně vyjednávat a uzavírat kolektivní smlouvy může za těchto podmínek jen odborová organizace nebo její organizační složka, která má právo jednat jménem odborové organizace.

17. Z citovaného ustanovení vyplývá, že podmínkou působení odborové organizace u zaměstnavatele je, aby alespoň tři její členové byli u zaměstnavatele v pracovním poměru. Odborová organizace, která přestane splňovat tuto podmínku, neboť počet jejích členů, kteří jsou u zaměstnavatele v pracovním poměru, poklesne na méně než tři, přestane dnem skončení pracovního poměru svého třetího člena působit u zaměstnavatele. Nepůsobí-li u zaměstnavatele odborová organizace, nepůsobí u něj ani její orgán, který je podle stanov odborové organizace oprávněn vystupovat jejím jménem a jehož člen požívá zvýšené ochrany podle § 61 odst. 2 zák. práce.

18. Platnost právních úkonů (včetně právních úkonů učiněných podle pracovněprávních předpisů) je podle ustálené judikatury soudů (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 829/97, který byl uveřejněn pod č. 54 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1998) třeba posuzovat k okamžiku a se zřetelem na okolnosti, kdy byl právní úkon učiněn (srov. § 4 zák. práce a § 34 a § 35 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 2013). Tuto zásadu soud uplatňuje i při posuzování platnosti výpovědi z pracovního poměru a dalších právních úkonů směřujících k rozvázání pracovního poměru. Zkoumání podmínek pro podání výpovědi z pracovního poměru se proto děje podle stavu v době výpovědi, neboť její právní účinky nastávají okamžikem, kdy výpověď byla doručena druhému účastníku; k tomuto okamžiku (tj. ke dni, k němuž ve smyslu § 334, 335 a 336 zák. práce byla výpověď z pracovního poměru zaměstnanci doručena, popř. se považuje za doručenu) musí být též zjišťováno, zda byly splněny všechny podmínky (tedy i podmínky podle § 61 odst. 2 zák. práce) pro podání výpovědi (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2339/2011, nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2866/2014).

19. Z uvedeného vyplývá, že okolnost, zda u zaměstnavatele působí odborová organizace a její orgán, jehož členem je (byl v průběhu doby jednoho roku před výpovědí) zaměstnanec, kterému byla zaměstnavatelem dána výpověď z pracovního poměru, a zda tedy zaměstnavatel byl povinen požádat odborovou organizaci o předchozí souhlas k výpovědi, jehož udělení je podmínkou platnosti tohoto rozvázání pracovního poměru (nejde-li o případ uvedený v § 61 odst. 4 části věty za středníkem zák. práce), je třeba zjišťovat ke dni doručení výpovědi zaměstnanci. K tomuto dni je proto třeba zkoumat i splnění podmínky působení odborové organizace u zaměstnavatele spočívající v tom, aby alespoň tři její členové byli u zaměstnavatele v pracovním poměru.

20. V projednávané věci bylo zjištěno, že odborová organizace (ZO ČMOS VÚ 5008 K.), ve které byla žalobkyně předsedkyní výboru, měla v době, kdy byla žalobkyni doručena výpověď ze dne 20. 2. 2012, pouze dva členy v pracovním poměru u žalované (žalobkyni a J. K.). Závěr soudů, že žalobkyně nebyla členkou orgánu odborové organizace působící u žalované, neboť odborová organizace (ZO ČMOS VÚ 5008 K.), jejíž byla předsedkyní, nesplňovala podmínku stanovenou v § 286 odst. 3 zák. práce, aby alespoň tři její členové byli u žalované v pracovním poměru, a že žalobkyni proto v době rozvázání pracovního poměru výpovědí ze dne 20. 2. 2012 nepříslušela zvýšená ochrana podle § 61 odst. 2 zák. práce, je tak správný.

21. Namítá-li žalobkyně, že žalovaná měla požádat odborovou organizaci (ZO ČMOS VÚ 5008 K.) o předchozí souhlas k výpovědi, neboť žalobkyně se nacházela v tzv. „ochranné“ lhůtě jednoho roku po skončení funkčního období,

pak přehlíží, že předpokladem zvýšené ochrany zaměstnance, který byl členem orgánu odborové organizace, v době jednoho roku po skončení jeho funkčního období podle § 61 odst. 2 zák. práce je – jak vyplývá z výše uvedeného – působení odborové organizace, jejíhož orgánu byl zaměstnanec členem, u zaměstnavatele v době, kdy je mu dáována výpověď.

22. Za správný však nelze považovat závěr obou soudů, že byly splněny podmínky pro výpověď z pracovního poměru podle § 52 písm. c) zák. práce.

23. Podle § 52 písm. c) zák. práce zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, stane-li se zaměstnanec nadbytečným vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele nebo příslušného orgánu o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách.

24. K předpokladům pro podání výpovědi z pracovního poměru podle § 52 písm. c) zák. práce patří podle ustálené judikatury soudů to, že o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách přijal zaměstnavatel (nebo příslušný orgán) rozhodnutí, že se podle tohoto rozhodnutí konkrétní zaměstnanec stal pro zaměstnavatele nadbytečným a že tu je příčinná souvislost mezi nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami, tj. že se zaměstnanec stal právě a jen v důsledku takového rozhodnutí (jeho provedením u zaměstnavatele) nadbytečným. Pro výpověď z pracovního poměru podle § 52 písm. c) zák. práce je současně charakteristické, že zaměstnavatel i nadále může (objektivně vzato) zaměstnanci přidělovat práci podle pracovní smlouvy (v důsledku rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách zaměstnavatel neztrácí možnost přidělovat zaměstnanci práci, kterou pro něj dosud podle pracovní smlouvy konal), avšak jeho práce není (vůbec nebo v původním rozsahu) pro zaměstnavatele v dalším období potřebná, neboť se stal nadbytečným vzhledem k rozhodnutí o změně úkolů organizace, technického vybavení, o snížení stavu pracovníků za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách. Zákon uvedeným způsobem zaměstnavateli umožňuje, aby reguloval počet svých zaměstnanců a jejich kvalifikační složení tak, aby zaměstnával jen takový počet zaměstnanců a v takovém kvalifikačním složení, jaké odpovídá jeho potřebám (srov. například rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1968, sp. zn. 6 Cz 215/67, uveřejněný pod č. 57/1968 Sb. rozh. obč., rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 7. 1968, sp. zn. 6 Cz 49/68, uveřejněný pod č. 94/1968 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1369/2001).

25. Judikatura soudů též dovodila, že přijetí jiného zaměstnance na místo uvolněné odchodem zaměstnance, jemuž byla dáána výpověď z pracovního

poměru pro nadbytečnost, je zpravidla „důkazem o neopodstatněnosti použitého výpovědního důvodu“; v takovém případě totiž nelze hovořit o tom, že by se zaměstnanec, resp. druh práce, který na základě pracovní smlouvy vykonává, stal v důsledku přijatého rozhodnutí o organizační změně nadbytečným, a že by tedy opravdovým důvodem rozvázání pracovního poměru byly okolnosti uvedené v § 52 písm. c) zák. práce. Jestliže se totiž z hlediska potřebného profesního složení zaměstnanců nestává nadbytečným druh práce sjednaný pracovní smlouvou propouštěného zaměstnance (jeho pracovní činnost), může být jiná okolnost spočívající pouze v jeho osobě (že kupř. podle názoru zaměstnavatele nesplňuje požadavky pro řádný výkon sjednané práce), jen podkladem (za splnění dalších zákonem stanovených předpokladů) k úvahám o možnosti skončení pracovního poměru výpovědí podle § 52 písm. f) zák. práce (srov. například rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1968, sp. zn. 6 Cz 215/67, uveřejněný pod č. 57/1968 Sb. rozh. obč., rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1770/2001, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2735/2004); obdobně to samozřejmě platí i tehdy, jestliže zaměstnavatel činí opatření směřující k tomu, aby práci konanou zaměstnancem, kterému byla dána výpověď pro nadbytečnost, nadále konal nově přijatý zaměstnanec. Na tomto závěru nic nemění to, že rozhodnutí zaměstnavatele (příslušného orgánu) o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo o jiných organizačních změnách není právním úkonem a že je samo o sobě nelze přezkoumávat z hlediska jeho platnosti; nejedná se tu totiž o přezkum, ale o posouzení, jaké rozhodnutí bylo přijato a zda jde o rozhodnutí významné z pohledu § 52 písm. c) zák. práce (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2204/2003, který byl uveřejněn pod č. 54/2005 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1520/2011, uveřejněný pod č. 24/2013 Sb. rozh. obč.).

26. V projednávané věci měla „organizační změna“, kterou žalovaná odůvodnila výpověď ze dne 20. 2. 2012, původ v rozhodnutí žalované reorganizovat 142. prapor oprav K. tak, že se zvýší počet vojáků a sníží počet „občanských“ zaměstnanců, na základě něhož bylo u Vojenského útvaru 5008 K. s účinností od 1. 10. 2008 zrušeno místo pracovníka logistiky (účetní) zastávané žalobkyní a nově bylo zřízeno místo specialisty určené pro vojáka z povolání v pracovišti logistické informační služby, jehož náplní bylo provádění účetních operací. „Organizační změna“ tedy v posuzovaném případě spočívala v náhradě (záměně) žalobkyně, která vykonávala práci účetní u žalované v pracovním poměru, jinou osobou, která měla stejnou činnost provádět ve služebním poměru vojáka z povolání (na tom nic nemění ani skutečnost, že náplní práce specialisty v pracovišti logistické informační služby byly kromě účetních operací i některé další činnosti související s plněním úkolů vojáka z povolání). Nejedná se tedy o to, že by „rozhodnutí

zaměstnavatele o organizační změně“ v dané věci reflektovalo skutečnost, že zaměstnavatel nebude mít možnost plnit povinnost [srov. § 35 odst. 1 písm. a) zák. práce] přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy (pro její nepotřebnost), kterou je zaměstnanec jinak schopen a ochoten vykonávat, vzhledem k tomu, že zaměstnanec se pro něj stává od účinnosti organizačních změn nadbytečným.

27. Je třeba totiž mít na zřeteli, že zaměstnanec je pro zaměstnavatele nadbytečný ve smyslu § 52 písm. c) zák. práce tehdy, nemá-li zaměstnavatel – s ohledem na přijaté rozhodnutí o organizační změně – možnost zaměstnance dále zaměstnávat pracemi dohodnutými v pracovní smlouvě. Jestliže se však z hlediska potřebného profesního složení zaměstnanců nestává nadbytečným (z hlediska své věcné náplně) druh práce propouštěného zaměstnance sjednaný pracovní smlouvou (jeho pracovní činnost), nemůže být jiná okolnost spočívající například pouze v jiném organizačním uspořádání zaměstnavatele, anebo – jako je tomu v posuzovaném případě – v rozhodnutí zaměstnavatele o nahrazení zaměstnance, vykonávajícího dohodnutý druh práce v pracovním poměru, vojákem z povolání, který má stejnou činnost vykonávat ve služebním poměru, podkladem pro skončení pracovního poměru výpovědí podle § 52 písm. c) zák. práce (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1331/2013).

28. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 6) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

INHALT

Entscheidungen in Sachen des Bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 73** Die Inaugenscheinnahme des Beurteilten gemäß § 55 Abs. 1 des BGB und gemäß § 38 Abs. 2 z. der ZPO im Verfahren über dessen Mündigkeit, führt grundsätzlich der Richter durch.
- Nr. 74** Der Kläger, auf den ein Wechsel nach einem Protest wegen Nichtbezahlung oder nach Ablauf der Protestfrist indossiert worden ist, ist als Rechtsnachfolger des ursprünglichen Gläubigers an den mit diesem Gläubiger abgeschlossenen Schiedsvertrag gebunden.
Die sachlich zuständigen Gerichte zur Verhandlung einer Klage auf Aufhebung des Schiedsspruchs, kraft dessen über die Zahlung des Wechsels entschieden wurde, sind die Bezirksgerichte.
- Nr. 75** Wenn das Gericht die gütliche Beilegung (Vergleich) billigt, nachdem seine vorherige Entscheidung in merito aufgehoben wurde, wird die (bereits) entrichtete Gebühr nicht zurückerstattet (§ 10 Abs. 7, Gesetz Nr. 549/1991 Slg., im Wortlaut späterer Vorschriften).
- Nr. 76** Die Umstände des Falles, welche den Erlass der Aufforderung gemäß § 114b der ZPO begründen, können auch andere, als die aus der Klage hervorgehenden Tatsachen sein.
Solch ein Umstand können auch Tatsachen darstellen, die dem Gericht aus dessen amtlicher Tätigkeit bekannt sind, beispielsweise der Umstand, dass in einem anderen, unter den gleichen Beteiligten geführten Verfahren, die zur Lösung der Sache entscheidende Frage bereits als vorläufige Frage qualifiziert wurde.
- Nr. 77** Es geht um kein Hindernis res iudicata, wenn über die gleiche Sache, den gleichen Verfahrensgegenstand und die selben Personen betreffend, bereits per Schiedsbefund entschieden wurde, der (jedoch) von einem Schiedsrichter erlassen wurde, der nicht zum Erlass solch eines Schiedsbefunds befugt war.
- Nr. 78** Wenn ein zur Einreichung der Klage gemäß § 175k Abs. 2 ZPO angewiesener Teilnehmer am Nachlassverfahren verstorben ist, nachdem er die Klage auf Bestimmung der Erbrechte eingereicht hat, setzt das Gericht den Streit um die Bestimmung des Erbrechts aus und wartet die Entscheidung des Nachlassgerichts, an dem der Streit entstanden ist, über die Prozessnachfolger des Klägers ab. Nachdem der Beschluss, kraft dessen das Gericht im Nachlassverfahren im Sinne des § 107 Abs. 2 ZPO über die Prozessnachfolger des verstorbenen Klägers entschieden hat, Rechtskraft erlangt hat, ist das Gericht im Verfahren zur Bestimmung des Erbrechts verpflichtet, mit den Prozessnachfolgern des verstorbenen Klägers als mit den Verfahrensteilnehmern seitens der Klagepartei zu handeln, ohne hierüber selbst die Entscheidung gemäß § 107 Abs. 2 ZPO zu erlassen.
- Nr. 79** Die Ungültigkeit der Zustimmung zur Voraus-Adoption ohne Beziehung zu bestimmten Adoptiveltern gemäß der Bestimmung des § 68a des Familiengesetzes, lässt sich lediglich per Bestimmungsklage gemäß der Bestimmung des § 80 Buchst. c) ZPO (im bis zum 31. 12. 2013 wirksamen Wortlaut) erwirken. Teilnehmer des Verfahrens über die Ungültigkeit der Zustimmung zur Voraus-Adoption ohne Be-

ziehung zu bestimmten Adoptiveltern müssen dabei alle sein, die dieser Rechtsakt betrifft; beklagte Partei ist in solch einem Verfahren das im Verfahren von einem vom Gericht bestellten Pfleger vertretene, unmündige Kind, zu dessen Adoption die Zustimmung erteilt wurde.

- Nr. 80** Wenn der Schuldner für übertragene Sachen, Rechte oder sonstige Vermögenswerte vom Erwerber tatsächlich (reell) deren marktüblichen Preis erhalten hat oder ihm für diese auf sonstige Weise ein angemessener (gleichwertiger) Ersatz geleistet wurde, geht es auch dann um keine beeinträchtigende Rechtshandlung im Sinne des § 42a des BGB, wenn der Schuldner den Preis (Ersatz) für die übertragene Sachen, Rechte oder sonstige Vermögenswerte zu einem anderen Zweck, als zur Befriedigung der Gläubigerforderungen verwendet hat.
- Nr. 81** Auch gemäß der Bestimmung des § 2 Buchst. g) des Insolvenzgesetzes in der vor dem 1. 1. 2014 wirksamen Fassung galt, dass zu Zwecken der Befriedigung der Forderungen in einem auf das Vermögen des Schuldners geführten Insolvenzverfahren ein Gläubiger als verbürgter Gläubiger angesehen wurde, dessen Forderung durch Vermögen verbürgt (gesichert) ist, das der Vermögensmasse obliegt und dies nur (lediglich) per Pfandrecht, Zurückbehaltungsrecht, Einschränkung der Immobilienübertragung, Sicherungsübereignung oder Sicherungsabtretung von Forderungen oder ein ähnliches Recht laut ausländischer Rechtsregelung. Es geht (und ging vor dem 1. 1. 2014) hierbei um eine taxative Aufzählung.
- Nr. 82** Sind im Verlauf des Insolvenzverfahrens mehrere Verwalter tätig, ist in Übereinstimmung mit § 6 der Verordnung Nr. 313/20007 Slg. als erstes eine Gesamtvergütung der Insolvenzverwalter für das gesamte Verfahren (gemäß der Bestimmung des § 1 bis § 5 der Verordnung) festzulegen, erst dann werden die Anteile der einzelnen Verwalter an dieser Vergütung bestimmt. Diese Gesamtvergütung darf nicht nur aus dem Grund angehoben werden, weil im Verfahren mehrere Insolvenzverwalter tätig waren.
- Nr. 83** Die Bestimmung des § 140e des Insolvenzgesetzes untersagt die Anordnung oder Eröffnung der Vollstreckung oder Exekution, die Vermögen im Besitz des Schuldners sowie auch sonstiges Vermögen betreffen, das zur Vermögensmasse gehört, sowie auch für Insolvenzverfahren, in denen auch in der Zeit nach dem 1. 1. 2014 die Wirkungen von Konkursentscheidungen andauern, die vor dem 1. 1. 2014 getroffen wurden. Bei Forderungen (Sicherheiten), die vor Eröffnung eines gegen das Vermögen des Schuldners geführten Insolvenzverfahrens entstanden sind, kann das Zubehör der Forderung, das aus dem vom Gericht zuerkannten Ersatz der Verfahrenskosten besteht, weder als geldliche Verbindlichkeit angesehen werden, die dem Schuldner erst nach der Entschuldungsgenehmigung entstanden ist [§ 418 Abs. 1 Buchst. c) des Insolvenzgesetzes], noch als Forderung, die entstanden ist, nachdem die Wirkungen der Entschuldungsgenehmigung eintreten, (§ 409 Abs. 2 des Insolvenzgesetzes), ohne Rücksicht darauf, dass dieses Zubehör (per Rechtskraft der Gerichtsentscheidung) erst nach der Entschuldungsgenehmigung entstanden ist.
- Nr. 84** Der Umstand, ob beim Arbeitgeber eine Gewerkschaftsorganisation und deren Organ agiert, deren Mitglied ein Arbeitnehmer ist (bzw. im Laufe der Zeit eines Jahres vor der Kündigung war), dessen Arbeitsverhältnis vom Arbeitgeber gekündigt worden ist, und ob der Arbeitgeber daher verpflichtet war, das vorherige Einverständnis der Gewerkschaftsorganisation zur Kündigung einzuholen, ist bis zu dem Datum festzustellen, an welchem dem Arbeitnehmer die Kündigung zugestellt wurde; bis zu diesem Tag ist auch die Erfüllung der Bedingung zur Tätigkeit der Gewerkschaftsorganisation beim Arbeitgeber zu prüfen, die darin besteht, dass mindestens drei ihrer Mitglieder in einem Arbeitsverhältnis beim Arbeitgeber stehen.

Entscheidungen in Strafsachen

- Nr. 32** Zur Erfüllung des Merkmals des qualifizierten Tatbestands der Straftat der fahrlässigen Tötung gemäß § 143 Abs. 2 des StGB ist notwendig, dass die Verletzung der konkreten, als wichtig angesehenen Pflicht im Einklang mit dem Prinzip der Gradation des ursächlichen Zusammenhangs (nexus causalis) grundsätzliche Ursache der entstandenen Folge (Auswirkung) war. Wenn an der Entstehung der Folgen mehrere Ursachen beteiligt waren (beispielsweise Handlungen des Täters, als auch des Geschädigten), müssen hinsichtlich des Merkmals „der Verletzung einer wichtigen Pflicht“ jeweils immer die konkreten Tatumstände geprüft werden (siehe Nr. 36/1984 Sbd. von Strafsentsch.), dabei sind die Bedeutung und Wichtigkeit jeder einzelnen Ursache zur Entstehung der Folge besonders zu bewerten. Wenn die entscheidende Ursache der bewirkten Folge bestehend in der Tötung des Geschädigten, beispielsweise dessen wesentliche Mitverschuldung beim Verkehrsunfall war, lässt sich in der Regel nicht schlussfolgern, der Täter habe die Straftat der fahrlässigen Tötung dadurch begangen, weil er eine wichtige, ihm vom Gesetz auferlegte Pflicht verletzt hat.
- Nr. 33** Die Bestimmung über das Vergehen der Vernachlässigung der Unterhaltspflicht gemäß § 196 Abs. 1 des StGB enthält zwei selbstständige, grundlegende Tatbestände, die sich in darin unterscheiden, ob es um ein vorsätzliches, oder fahrlässiges Verschulden geht. Daraus entspringt dem Gericht die Pflicht, im verurteilenden Urteil nicht nur die Form der Verschuldung im Rechtssatz anzuführen, sondern in den Tatsachenfeststellungen auch nachträglich die sie bestimmenden, entscheidenden Umstände zu formulieren und dies mitnichten durch Zitierung des Gesetzestextes, der die Form der Verschuldung beschreibt, sondern durch die konkreten Tatsachen, aus denen sie diese ableitet.
- Der Umstand, dass der Täter, der einer anderen Person gegenüber die gesetzliche Unterhaltspflicht hat, trotz Zuerkennung von Sozialleistungen oder sonstiger Einkünfte die Grenze des Lebens- oder Existenzminimums erreicht hat (vergl. § 2 und § 5 Abs. 1 von Gesetz Nr. 110/2006 Slg., über das Lebens- und Existenzminimum, im Wortlaut späterer Vorschriften), schließt allein nicht die strafrechtliche Verantwortlichkeit für die Unterlassung dieser Pflicht aus.
- Nr. 34** Die absichtliche Unterlassung der Pflicht, die verlorene, entfremdete, zerstörte oder beschädigte Rechnungslegung einer Handelsgesellschaft wiederherzustellen, kann den Tatbestand des Vergehens der Verfälschung von Angaben über die Wirtschafts- und Vermögenslage gemäß § 254 Abs. 1 alinea 1 des StGB erfüllen, wenn es infolgedessen zur Gefährdung der Eigentumsrechte von Drittpersonen oder einer fristgerechten und ordentlichen Steuerbemessung kommt. Die Nichtführung von Rechnungsbüchern, Buchungseinträgen und sonstiger, zur Übersicht über die Wirtschafts- und Vermögenslage dienender Belege lässt sich ebenfalls als Unterlassung der obig angeführten, in der Bestimmung des § 35, Abs. 6, Gesetz Nr. 563/1991 Slg., Rechnungslegungsgesetz, im Wortlaut späterer Vorschriften, enthaltenen Forderung ansehen.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 73** An examination of the subject person pursuant to Section 55(1) of the Civil Code and pursuant to Section 38(2) of the Act on Special Judicial Proceedings within proceedings concerning the person's legal capacity is principally performed by the judge.
- No. 74** The plaintiff, to whom a bill of exchange has been endorsed following a protest for non settlement or following the expiry of the period for filing a protest, is bound, as the successor of the original creditor, by the arbitration agreement concluded by the same creditor.
As regards material jurisdiction, regional courts shall be competent to hear actions concerning the reversal of an arbitration award deciding on the payment of a bill of exchange.
- No. 75** When a court approves reconciliation after the court's previous decision on the merits has been recalled, the paid court fee shall not be refunded (Section 10(7) of Act No. 549/1991 Coll., as amended).
- No. 76** The circumstances of a case justifying the issue of a notice in accordance with Section 114b of the Civil Procedure Code may also include circumstances other than those arising from the action.
Such circumstances may also be circumstances known to the court as a result of its official activities, e.g. a circumstance that, within proceedings involving the same parties, the question decisive for the resolution of the case has already been considered as a preliminary question.
- No. 77** An obstacle to a decided matter is not a situation where the same case concerning the same subject of the proceedings and the same persons has already been decided by way of an arbitration award of an arbitrator who was not competent to award such arbitration award.
- No. 78** If a party to inheritance proceedings advised to lodge an action pursuant to Section 175k(2) of the Civil Procedure Code died after lodging an action for the determination of the right of inheritance, the court hearing the dispute on the determination of the right of inheritance shall discontinue the proceedings and wait for the decision of the inheritance court where the dispute had arisen on the procedural successors of the plaintiff. After the resolution whereby, within inheritance proceedings, the court decided on the procedural successors of the deceased plaintiff within the meaning of Section 107(2) of the Civil Procedure Code becomes final, the court shall treat the procedural successors of the deceased plaintiff as parties to the proceedings on the determination of the right of inheritance on the plaintiff side, without awarding any decision in relation thereto pursuant to Section 107(2) of the Civil Procedure Code.
- No. 79** The invalidity of a previous consent to adoption without any relationship to concrete adoptive parents granted in compliance with the provisions of Section 68a of the Family Act may be claimed only by way of a declaratory action in accordance with the provision of Section 80(c) of the Civil Procedure Code (in the wording effective until 31 December 2013). The parties to the proceedings concerning the determi-

nation of the invalidity of a previous consent to adoption without any relationship to concrete adoptive parents shall be all persons affected by the legal act, whereas, in such a case, the defendant shall be the minor child to the adoption of whom the consent was granted and who is represented by a guardian appointed by the court.

- No. 80** If the debtor actually (really) received for the transfer of things, rights or other property values their usual price from the transferee or was otherwise provided with commensurate (equal) compensation, this does not constitute a reducing legal act within the meaning of the provision of Section 42a of the Civil Code not even in the case when the debtor used the price (compensation) for the transferred things, rights or other property values for a different purpose than for satisfying the creditor's claim.
- No. 81** Likewise, pursuant to the provision of Section 2(g) of the Insolvency Act in the wording effective before 1 January 2014, a creditor whose claim was secured by assets belonging to the bankruptcy estate, namely (only) by lien, right of retention, limitation of real property transfer, securement by transfer of a right or assignment of a claim, or by a similar right under foreign laws was deemed a secured creditor for the purposes of satisfying a claim within insolvency proceedings concerning the debtor's assets. Whereas the same represents (also before 1 January 2014) an itemised list.
- No. 82** Where more trustees are active in insolvency proceedings it is necessary, in compliance with Section 6 of Decree No. 313/2007 Coll., to first determine the single total remuneration of the insolvency trustees for the entire proceedings (pursuant to the provisions of Sections 1 and 5 thereof) and to subsequently determine the shares of the individual trustees in such remuneration. The total remuneration cannot be increased due to the sole fact that more insolvency trustees were active in the proceedings.
- No. 83** The provision of Section 140e of the Insolvency Act prohibits to order or to commence with the execution of a decision or distraint that would affect assets in the possession of the debtor belonging to the bankruptcy estate, as well as any other assets belonging to the bankruptcy estate also with respect to insolvency proceedings, in which the effects of the decision on bankruptcy issued before 1 January 2014 continue also after 1 January 2014.
As regards a claim (principal) having arisen prior to the initiation of insolvency proceedings concerning the debtor's assets, the appurtenances of such claim consisting of the compensation of the costs of the proceedings awarded by the court can be neither deemed a pecuniary liability of the debtor arising after the approval of discharge (Section 418(1)(c) of the Insolvency Act) nor a claim arising after the approved discharge has become effective (Section 409(2) of the Insolvency Act), regardless of the fact that the appurtenances have come into being only after (the legal force of the court decision) the approval of discharge.
- No. 84** The circumstance whether a trade union organisation is active in the employer's organisation and an employee whose employment was terminated by the employer by way of a notice was a member of the trade union organisation's body (for a period of one year before employment termination), and whether the employer was thus obligated to request the previous consent of trade union organisation with the employment termination should be ascertained as of the date of delivery of the notice of termination to the employee. Likewise, the fulfilment of the condition of the existence of a trade union organisation in the employer's organisation as of the same date, i.e. that at least three members of the trade union organisation were in an employment relationship with the employer.

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 32** The fulfilment of the qualified body of the crime of negligent homicide pursuant to Section 143(2) of the Penal Code requires that the violation of a concrete duty considered as important is the fundamental cause giving rise to the consequence (effect) in accordance with the principle of gradation of the casual relationship. If the concurrent action of more causes resulted in the consequence (e.g. the actions of the offender and the aggrieved), the concrete circumstances of the action should always be examined with respect to the nature of the characteristic of “violation of an important duty” (cf. No. 36/1984 Coll., Collection of Court Resolutions and Opinions), and the significance and the importance of each cause in relation to the occurrence of the consequence should be assessed separately. Where the decisive cause of the consequence in the form of the death of the aggrieved is, for example, a major contributory fault on the part of the aggrieved during a road traffic accident, it is, as a rule, not possible to arrive at the conclusion that the offender committed the crime of negligent homicide by violating an important duty imposed upon the offender by law.
- No. 33** The provisions on the misdemeanour of evading the alimony or maintenance obligation under Section 196(1) of the Penal Code contain two separate basic bodies which differ from each other by distinguishing a wilful or negligent act. This imposes an obligation upon the court to explicitly state the form of culpability in the clause of the judgement of conviction, as well as to sufficiently describe in the findings of fact the decisive circumstances determining the same, i.e. not by merely quoting the legal text expressing the form of culpability but by indicating concrete facts from which the form of culpability is derived.
- The fact that the offender who is lawfully obligated to maintain another person, despite receiving social benefits or having other income, is living on a subsistence minimum level (cf. Sections 2 and 5(1) of Act No. 110/2006 Coll., on Living and Subsistence Minimum, as amended), does not alone exclude the criminal liability for the non-fulfilment of this obligation.
- No. 34** The intentional non-fulfilment of the obligation to restore lost, stolen, destroyed or damaged accounting records of a company without undue delay may fulfil the body of the misdemeanour of falsification of data on the state of management and equity pursuant to the first alinea of Section 254(1) of the Penal Code if, as a result thereof, the property rights of another person or the due assessment of tax are jeopardised. The failure to keep accounting books, records or other documents that provide an overview of the state of management and equity may be considered to include the above indicated requirement contained in the provision of Section 35(6) of Act No. 563/1991 Coll., on Accounting, as amended.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer, a. s.,
U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného: Wolters Kluwer, a. s.,
U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka: tel. 246 040 400, 246 040 401
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce: CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Archiv časopisu je v systému ASPI.

Pokud nejste uživatelem systému ASPI, kontaktujte nás na adrese: <http://archiv.wolterskluwer.cz>
Archiv Vám zpřístupníme.